

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยการศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ

เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดสันจี้เหล็กห้วยฝายพัฒนา

ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

รหัสโครงการวิจัย

RDG47N0048

โดย

นายชูชาติ ชัยศรี และคณะ

ระยะเวลาดำเนินการ

1 ปี (1 กรกฎาคม 2547 ถึง 30 มิถุนายน 2548)

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผนหาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป" กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ "คน" ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ "กระบวนการ" มากกว่า "ผลลัพธ์" เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย "เวที" (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ "ปัญญา" ในกระบวนการวิจัย

"กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น" หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ "คำถาม" หรือ "ความสงสัย" บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น "คำถาม" ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา "ข้อมูล" ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ "วางแผน" การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ "บันทึก" มีการ "ทบทวน" ความก้าวหน้า "วิเคราะห์" ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ "ถอด" กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ "สรุปบทเรียน" ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย "ผู้ที่สงสัย" ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาดูด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่ทีมวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่า ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยมีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย สู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

โครงการวิจัยการศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ

เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดสันจีเหล็กห้วยฝายพัฒนา

ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

คณะผู้วิจัย

หัวหน้าทีมวิจัย

1. นายชูชาติ

ชัยศรี

ทีมวิจัย

1. นางสาวณีย์

ไชยมงคล

2. นายสมบัติ

แก้วมูล

3. นายวันชัย

ปัญญาวิชา

4. นายจำรูญ

มีงาม

5. นางสุปราณี

สุนทรรัตน

6. นางอัจฉรา

สุอินตะ

7. นางแสงจันทร์

มีงาม

8. นางศรีสัจวาร

มูลรินตะ

9. นายสิงห์คำ

คิดอ่าน

10. นายวิจิตร

พงษ์ธนู

11. นายสุข

สิทธิราช

12. นายอ่อนแก้ว

ดิศชัย

13. นายทองคำ

มาไว

14. นายอินจันทร์

ปาทยะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สารบัญ

บทที่	หน้า
1. บทสรุปย่อโครงการ	1
2. บทที่ 1 บทนำ	5
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	
คำถามหลักของการวิจัย	
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	
ขอบเขตของการวิจัย	
กรอบแนวคิดในการวิจัย	
นิยามเฉพาะ	
3. บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวข้องกับ	15
เอกสารอ้างอิง	
4. บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	21
5. บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	64
6. บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	69
สรุปผลการวิจัย	
ข้อเสนอแนะ	
ภาคผนวก	77

บทสรุปย่อรายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการวิจัยการศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ
เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดสันจี้เหล็กห้วยฝายพัฒนา
ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ความเป็นมาสภาพปัญหาและสถานการณ์ที่เป็นอยู่

โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนในระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา ปัจจุบันมีนักเรียน 185 คน ครู 9 คน นักการภารโรง 1 คน จัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 กระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ มุ่งเน้นการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รู้จักตนเอง ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาด้วยวิธีการศึกษา “ป่าชุมชน” มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2536 จนถึงปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักเรียน ครู และชุมชน ผู้ปกครอง ทำให้ชุมชนในเขตบริการของโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้ในระดับหนึ่ง และกระบวนการเรียนการสอนนี้ยังส่งผลให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านการกล้าคิด กล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ ในเรื่องราวของตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานการจัดการศึกษาสิ่งแวดล้อมศึกษาด้วยวิธีการศึกษาของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ที่ผ่านมา ส่งผลให้นักเรียนเกิดความตระหนักในเรื่องของสิ่งแวดล้อม กล้าคิด กล้าตัดสินใจด้วยตนเอง แต่ลักษณะการกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก เป็นตัวของตัวเองและการเชื่อมั่นในตนเองมากเกินไป ก็มีผลกระทบทางลบ เช่น เด็กขาดคุณธรรมด้านการมีวินัยในเรื่องของการมีสัมมาคารวะ ดุดัน ก้าวร้าว พุดจาขาดความไพเราะ ไม่มีหางเสียง ชอบเป็นผู้นำมากกว่าผู้ตาม ถึงแม้ว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมามาทางโรงเรียนจะได้พยายามแก้ไขปัญหาเหล่านี้มาโดยตลอด เป็นต้นว่าการนั่งทำสมาธิตอนเช้าก่อนเข้าเรียนประจำวัน การนำนักเรียนไปเรียนที่วัดในทุกวันศุกร์ตอนบ่าย การสนับสนุนให้นักเรียนเข้าวัดฟังธรรมในวันพระกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง การสอดแทรกเรื่องคุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอน และการเข้าค่ายคุณธรรมก่อนปิดภาคเรียน เป็นต้น แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขได้เท่าที่ควร เพราะนักเรียนส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม

ดังนั้น ทางคณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ จึงเล็งเห็นความสำคัญของการสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเร่งด่วนที่เด็กควรได้รับการพัฒนาคุณธรรมอย่างถูกต้อง ลึกซึ้ง โดยแนวทางเหล่านี้ที่สามารถพัฒนาเด็กให้มีคุณธรรมได้จริงคือ การนำเอา “วิถีพุทธ” เข้ามาช่วยอบรมสั่งสอนบูรณาการ การเรียนรู้คู่กับการลงมือปฏิบัติจริงในวิถีชีวิตอย่างถูกต้อง ซึ่งต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันชุมชน เพราะพุทธธรรมมีความสำคัญกับการดำรงชีวิตของ

คนเป็นอย่างมาก เป็นการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ถ้านำเอา พุทธธรรมเข้ามาช่วยในการพัฒนาคุณธรรมเด็กได้ถูกทางของปัญหาที่เกิดขึ้นตามบริบทของโรงเรียนแล้ว คิดว่าเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ทุกคนจะมีคุณธรรม โดยเฉพาะการมีสัมมาคารวะ มีความรับผิดชอบ และมีกิริยามารยาทอ่อนโยนตามวิถีชีวิตของคนไทยที่แท้จริง

สรุปผลการดำเนินงานและข้อเสนอแนะ

ตามที่โครงการวิจัยการศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดสันจีเหล็กหัวฝายพัฒนา ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มีระยะเวลาการดำเนินการ 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาแนวทางการปฏิบัติการเรียนรู้ “การศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน”

ระยะที่ 2 ปฏิบัติการพัฒนาให้นักเรียนตามแนววิถีพุทธ

ระยะที่ 3 สังเคราะห์และถอดองค์ความรู้ รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

ทางทีมวิจัยได้ดำเนินการระยะที่ 1 ระหว่างเดือน กรกฎาคม 2547 - เดือน มกราคม 2548 ทางทีมวิจัยได้รับความรู้ประสบการณ์ต่างๆ จากการดำเนินกิจกรรมการวิจัยในระยะที่ 1 ซึ่งจะเน้นหนักในการพัฒนาบุคลากรทีมวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจ ในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน และการกำหนดหลักสูตรการเรียนรู้แนววิถีพุทธ ซึ่งข้อมูลในระยะที่ 1 ทั้งหมดจะเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในระยะที่ 2

ในการดำเนินการระยะที่ 2 ทางทีมวิจัยได้ดำเนินกิจกรรมตามหลักสูตรที่ได้ร่วมกันดำเนินการไว้ 6 กิจกรรม ดังนี้

1. การอบรมคุณธรรมนักเรียน โดยจัดในรูปแบบค่ายคุณธรรม
2. การอบรมคุณธรรมนักเรียนประจำวัน ทำในรูปแบบทั้งโรงเรียนและในห้องเรียน
3. กิจกรรมร่วมบริการชุมชนในกิจกรรมวันสำคัญ
4. การศึกษากิจกรรมวันสำคัญของพุทธศาสนาและท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการ “กรณีศึกษา”
5. การอบรมคุณธรรมปฏิบัติธรรมประจำสัปดาห์
6. การบูรณาการคุณธรรมกับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน

จากผลการดำเนินงานในระยะที่ 2 คณะทีมวิจัย นักเรียน ชุมชนผู้ปกครอง ได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานเป็นอย่างดี พอสรุปผลที่เกิดขึ้นในแต่ละฝ่าย ได้ดังนี้

นักเรียนได้รับความรู้ประสบการณ์การพัฒนาคุณธรรมของตนเองจากการปฏิบัติจริงทั้งบทบาทที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินจัดให้ บทบาทที่ตนเองต้องปฏิบัติด้วยตนเอง จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในภาพรวมนักเรียนมีความสุขในกิจกรรมต่าง ๆ และมีการพัฒนาคุณธรรมดีขึ้น

คณะครูทุกคน นักการภารโรง ซึ่งทำหน้าที่ในฐานะทีมวิจัย มีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน มีความเข้าใจสภาพของนักเรียนดีขึ้น มีประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับชุมชนมากขึ้น มีรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของตนเอง รู้จักการบูรณาการการเรียนรู้จากหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนได้

พระภิกษุสงฆ์มีโอกาสได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนและพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่นอย่างจริงจัง มีการพัฒนารูปแบบการนำเสนอหลักธรรมให้ทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน

ชุมชนผู้ปกครอง ได้รับรู้ปัญหาด้านพฤติกรรมของลูกหลาน มีโอกาสได้วิเคราะห์สาเหตุปัญหา และหาวิธีการแก้ปัญหาร่วมกับทุก ๆ ฝ่าย จนสามารถพัฒนาคุณธรรมให้กับลูกหลานของตนเองให้ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการดำเนินการตามโครงการทำให้คณะทีมวิจัยได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ บรรลุผลตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ เนื่องจากทีมวิจัยมีความรู้ความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูลไม่ดีพอ ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างล่าช้า ควรมีการพัฒนาบุคลากรด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และการแปลผลข้อมูล เพื่อนำผลที่ได้ไปวางแผนในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน
2. การดำเนินการตามโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนควรกำหนดระยะเวลาให้สอดคล้องกับเวลาการเปิดปิดภาคเรียนของนักเรียน เพื่อสามารถบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนปกติ
3. คณะทีมวิจัยยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำเอกสารรายงานการวิจัย เห็นควรได้รับการเสนอแนะจากที่ปรึกษา เพื่อจะได้สะท้อนผลการวิจัยในรูปแบบที่ถูกต้องของกระบวนการวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาค้นคว้าต่อไป
4. ชุมชนยังไม่เข้าใจลึกซึ้งต่อกระบวนการวิจัย ทำให้บางครั้งยังปิดบังข้อมูลบางอย่างต่อคณะทีมวิจัย เห็นควรสร้างกระบวนการทำงานร่วมกับชุมชนด้วยกระบวนการทางวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลที่ได้จากกระบวนการวิจัยมาแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างแท้จริง
5. ภารกิจหลักของคณะทีมวิจัยซึ่งส่วนมากเป็นครูที่อยู่ในโรงเรียน มีภารกิจทั้งงานสอนและงานพิเศษมากทำให้ไม่สามารถแบ่งเวลามาทุ่มเทให้กับงานวิจัยอย่างเต็มที่ ถึงแม้ว่าจะจัดกิจกรรมบูรณาการกับกิจกรรมของหลักสูตรสถานศึกษา แต่ในบางครั้งก็กระทบต่อกิจกรรมหลักของโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานพิเศษที่คุณครูได้รับมอบหมายให้จัดทำ ส่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นควรหากจะดำเนินกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง รัฐควรเพิ่มตำแหน่งเจ้าหน้าที่ทำงานพิเศษให้กับทางโรงเรียน เพื่อให้คุณครูได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างจริงจัง โดยไม่ต้องพะวงถึงงานรับผิดชอบอื่น ๆ

(นายชชาติ ชัยศรี)

หัวหน้าทีมวิจัย

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนในระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา ปัจจุบันมีนักเรียน 185 คน ครู 9 คน นักการภารโรง 1 คน จัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 กระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ มุ่งเน้นการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รู้จักตนเอง ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาด้วยวิธีการศึกษา “ป่าชุมชน” มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2536 จนถึงปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักเรียน ครู และชุมชน ผู้ปกครอง ทำให้ชุมชนในเขตบริการของโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้ในระดับหนึ่ง และกระบวนการเรียนการสอนนี้ยังส่งผลให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านการกล้าคิด กล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ ในเรื่องราวของตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานการจัดการศึกษาสิ่งแวดล้อมศึกษาด้วยวิธีการศึกษาของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ที่ผ่านมา ส่งผลให้นักเรียนเกิดความตระหนักในเรื่องของสิ่งแวดล้อม กล้าคิด กล้าตัดสินใจด้วยตนเอง แต่ลักษณะการกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก เป็นตัวของตัวเองและการเชื่อมั่นในตนเองมากจนเกินไป ก็มีผลกระทบทางลบ เช่น เด็กขาดคุณธรรมด้านการมีวินัยในเรื่องของการมีสัมมาคารวะ คุ้ยค้น ก้าวร้าว พุดจาขาดความไพเราะ ไม่มีหางเสียง ชอบเป็นผู้นำมากกว่าผู้ตาม ถึงแม้ว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมาจากทางโรงเรียนจะได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยตลอด เป็นต้นว่าการนั่งทำสมาธิตอนเช้าก่อนเข้าเรียนประจำวัน การนำนักเรียนไปเรียนที่วัดในทุกวัน สุกศรัทธาบิณฑบาต การสนับสนุนให้นักเรียนเข้าวัดฟังธรรมในวันพระกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง การสอดแทรกเรื่องคุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอน และการเข้าค่ายคุณธรรมก่อนปิดภาคเรียน เป็นต้น แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขได้เท่าที่ควร เพราะนักเรียนส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม

ดังนั้น ทางคณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ จึงเล็งเห็นความสำคัญของการสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเร่งด่วนที่เด็กควรได้รับการพัฒนาคุณธรรมอย่างถูกต้อง ลึกซึ้ง โดยแนวทางเหล่านี้ที่สามารถพัฒนาเด็กให้มีคุณธรรมได้จริงคือ การนำเอา “วิถีพุทธ” เข้ามาช่วยอบรมสั่งสอนบูรณาการ การเรียนรู้คู่กับการลงมือปฏิบัติจริงในวิถีชีวิตอย่างถูกต้อง ซึ่งต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันชุมชน เพราะพุทธธรรมมีความสำคัญกับการดำรงชีวิตของคนเป็นอย่างมาก เป็นการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ถ้านำเอาพุทธธรรมเข้ามาช่วยในการพัฒนาคุณธรรมเด็กได้ถูกต้อง

ของปัญหาที่เกิดขึ้นตามบริบทของโรงเรียนแล้ว คิดว่า เด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ทุกคนจะมีคุณธรรม โดยเฉพาะการมีสัมมาคารวะ มีความรับผิดชอบ และมีกิริยามารยาทอ่อนโยนตามวิถีชีวิตของคนไทยที่แท้จริง

2. คำถามวิจัย

2.1 คำถามหลัก

รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนว “วิถีพุทธ” เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ เป็นอย่างไร

2.2 คำถามย่อย

1. ลักษณะบริบทของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ชุมชนบ้านสันมะเค็ด ชุมชนบ้านสันจี้เหล็ก ชุมชนบ้านหัวฝายพัฒนา วัดสันมะเค็ด และวัดสันจี้เหล็ก เป็นอย่างไร
2. สภาพปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ เป็นอย่างไร
3. มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลทำให้นักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ขาดคุณธรรม
4. เป้าหมายที่ต้องการให้นักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ คืออะไรบ้าง และมีแนวทางในการนำเอาหลักพุทธธรรมเข้ามาแก้ไขปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ได้อย่างไร
5. รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนว “วิถีพุทธ” เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ เป็นอย่างไรบ้าง

3. วัตถุประสงค์

3.1 วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนว “วิถีพุทธ” เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย

3.2 วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาสภาพลักษณะบริบทของโรงเรียน วัด และชุมชน ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ
2. เพื่อศึกษาถึงสภาพและสถานการณ์ของปัญหา สาเหตุของการเกิดปัญหาการขาดคุณธรรมที่แท้จริงของนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ
3. เพื่อกำหนดเป้าหมายและศึกษาแนวทางในการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาคุณธรรม ของนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ให้มีคุณลักษณะตามเป้าหมายที่กำหนด
4. เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนว “วิถีพุทธ” เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

4. สถานที่ดำเนินการวิจัย

โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ด้านองค์ความรู้

1. ได้รับรู้ถึงลักษณะบริบทของโรงเรียน วัด และชุมชน ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ที่มีผลต่อการขาดคุณธรรมของนักเรียน
2. ได้รับรู้สภาพและสถานการณ์ของปัญหา สาเหตุของการเกิดปัญหา การขาดคุณธรรมที่แท้จริงของนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ
3. ทีมวิจัย ชุมชน และผู้ประกอบการได้รับทราบเป้าหมายและแนวทางการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ร่วมกัน
4. โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ได้รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน

ด้านการพัฒนา

1. โรงเรียน ชุมชน และวัด มีกิจกรรมร่วมกันในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ทำให้ทุกฝ่ายสามารถปฏิบัติตามแนวทางวิถีพุทธ
2. ผู้สูงอายุได้แสดงตนในฐานะภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน
3. บุคลากรของโรงเรียนมีการพัฒนาตนเอง ด้านการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนและการดำรงชีวิตประจำวัน
4. โรงเรียน ชุมชน และวัด ได้ฝึกฝนกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สมัคสมานสามัคคีกันมากขึ้น

ด้านผลผลิต

1. โรงเรียนมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน
2. บุคลากรทางการศึกษาได้ใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน โดยนำหลักพุทธธรรมมาพัฒนาคุณธรรมนักเรียน
3. โรงเรียนมีรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

6. ขั้นตอนการดำเนินงาน ระยะที่ 1

1. เปิดเวทีสร้างความตระหนักให้ทุกฝ่ายได้รับทราบแนวทางการดำเนินโครงการ
2. ศึกษาสภาพบริบทที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ
3. ศึกษาสภาพปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียน
4. วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ศึกษาเป้าหมาย ความต้องการในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

5. พัฒนาอบรมเชิงปฏิบัติการวิถีพุทธให้กับทีมวิจัย
6. ศึกษาคุณารูปแบบแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธ
7. พัฒนาอบรมเชิงปฏิบัติการแนวทางการสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธให้แก่ทีมวิจัย
8. จัดเวทีชุมชนสรุปบทเรียนรวม
9. ทดลองร่างหลักสูตรนวัตกรรมการเรียนรู้บูรณาการการสอนตามแนววิถีพุทธ
10. จัดเวทีชุมชนวิพากษ์หลักสูตร
11. เข้าร่วมเวทีเครือข่ายสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อสรุปบทเรียน และจัดทำแผนการปฏิบัติงานระยะที่ 2
12. จัดทำรายงานความก้าวหน้าฉบับที่ 1 และแผนการดำเนินงานในระยะต่อไป

7. ผลการดำเนินงานในระยะที่ 1

1. ทีมวิจัยทั้ง 15 คน ได้ดำเนินการศึกษาสภาพลักษณะบริบทของโรงเรียน วัด และชุมชน ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ โดยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งการสัมภาษณ์ สอดถาม สังเกต และศึกษาเอกสารตำราต่าง ๆ ได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี ทำให้ได้รับข้อมูลที่ลึก ละเอียด กว้าง ส่งผลให้ทีมวิจัยมีความรู้เข้าใจสภาพบริบทของชุมชนได้บนพื้นฐานของข้อมูลที่เป็นจริง ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาทีมวิจัย ได้รับข้อมูลเหล่านี้อย่างผิวเผิน ทำให้บางครั้งการแปลความหมายของข้อมูลบางอย่างก็คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เมื่อได้ศึกษาสภาพบริบทเช่นนี้แล้วทำให้ทีมวิจัยมีข้อมูลของสภาพบริบทชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครบถ้วนสามารถใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้และการปฏิบัติงานในปกติได้เป็นอย่างดี

2. หลังจากทีมวิจัยได้ดำเนินการศึกษาสภาพบริบทของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างละเอียด และนำข้อมูลดังกล่าวมาร่วมกันวิเคราะห์เพื่อศึกษาสภาพและสถานการณ์ของปัญหา วิเคราะห์สาเหตุของการเกิดปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียน ทำให้ทีมวิจัยได้รับทราบและเข้าใจในตัวนักเรียนมากยิ่งขึ้น ตัวอย่าง เช่น นักเรียนบางคนที่มีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว เกร ขอบทำตัวเป็นจุดเด่นในทางที่ไม่ดี อยู่เสมอ เมื่อได้ไปเยี่ยมบ้านนักเรียนเพื่อหาข้อมูลแล้ว รู้สึกสงสารเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากว่าเป็นเด็กกำพร้า พ่อ และแม่เสียชีวิต ต้องอาศัยกินข้าวกับญาติ ๆ ทำให้ชอบมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ดังกล่าว ดังนั้น ทีมวิจัยจึงได้ทำการประมวลข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาสภาพบริบทมาวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาการขาดคุณธรรมนักเรียนทั้งปัญหาทางกาย ปัญหาทางวาจา ทำให้สามารถค้นพบสถานการณ์ปัญหา สาเหตุของปัญหาจริง เพื่อร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ในโอกาสต่อไป

3. จากการศึกษสภาพบริบทของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียน ทีมวิจัยได้สรุปแนวทางกว้าง ๆ ที่จะทำการแก้ไขปัญหานี้และพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธได้ คือ บุคลากรที่รับผิดชอบการจัดการศึกษา อันได้แก่ ครู อาจารย์ คณะกรรมการสถานศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องมีความรู้

ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมอย่างลึกซึ้งก่อนถึงจะจัดการ เรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ซึ่งได้ร่วมกันกำหนดหลักสูตร กิจกรรมเป็น 6 กิจกรรม ดังนี้

1. การอบรมคุณธรรมนักเรียน โดยจัดในรูปแบบค่ายคุณธรรม
2. การอบรมคุณธรรมนักเรียน ประจำวัน ทำในรูปแบบทั้งโรงเรียนและในห้องเรียน
3. กิจกรรมร่วมบริการชุมชนในกิจกรรมวันสำคัญ
4. การศึกษากิจกรรมวันสำคัญของพุทธศาสนาและท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการ “กรณีศึกษา”
5. การอบรมคุณธรรมปฏิบัติธรรมประจำสัปดาห์
6. การบูรณาการคุณธรรมกับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน

8. ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินงานระยะที่ 1

1 กรกฎาคม 2547 ถึง 30 ธันวาคม 2547

10. การดำเนินงานในระยะที่ 2

ได้ดำเนินงานตามกิจกรรม โครงการที่กำหนดไว้ในหลักสูตรดังนี้

1. การอบรมคุณธรรมนักเรียน โดยจัดในรูปแบบค่ายคุณธรรม
2. การอบรมคุณธรรมนักเรียน ประจำวัน ทำในรูปแบบทั้งโรงเรียนและในห้องเรียน
3. กิจกรรมร่วมบริการชุมชนในกิจกรรมวันสำคัญ
4. การศึกษากิจกรรมวันสำคัญของพุทธศาสนาและท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการ “กรณีศึกษา”
5. การอบรมคุณธรรมปฏิบัติธรรมประจำสัปดาห์
6. การบูรณาการคุณธรรมกับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน

11. ผลการดำเนินการระยะที่ 2

1. การอบรมคุณธรรมนักเรียนโดยอีกรูปแบบค่ายคุณธรรม

ทางทีมวิจัยได้ดำเนินการจัดอบรมคุณธรรมนักเรียนขึ้น โดยใช้สถานที่วัดสันมะเค็ด เป็นสถานที่อบรม และใช้คณะวิทยากรจากคณะพระธรรมทูตอำเภอเวียงป่าเป้าและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ระยะเวลาในการอบรมใช้เวลาทั้งหมด 2 คืน 3 วัน ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 13 – 15 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2548 กลุ่มนักเรียนที่เข้ารับการอบรมครั้งนี้ คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวนทั้งสิ้น 149 คน ในการอบรมครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ นักเรียนได้รับความรู้ประสบการณ์ การปฏิบัติตนตามแนววิถีพุทธเพื่อพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน นอกจากนั้นยังมุ่งหวังให้นักเรียนได้เรียนรู้เข้าใจประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านของนักเรียน เพื่อที่จะได้ช่วยกันสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามนี้ต่อไป และเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนในหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน การจัดกิจกรรมอบรมในครั้งนี้ มีการดำเนินกิจกรรมที่สำคัญ ๆ ดังนี้

- (1) กิจกรรมการฝึกประกอบพิธีกรรม ทางศาสนา เช่น การกราบ การไหว้ การจุดธูปเทียน การสวดมนต์ การฝึกทำสมาธิ และการทำบุญตักบาตร
- (2) การศึกษาความรู้เกี่ยวกับพุทธประวัติ มหาชาติชาดก การปฏิบัติตนให้ห่างไกลอบายมุข
- (3) การศึกษาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การแต่งดา การทำบุญตามวิถีชีวิตในชุมชน การละเล่นพื้นบ้าน การใช้ชีวิตแบบพื้นบ้านล้านนา

หลังจากการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ เกิดผลในภาพรวมต่อฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้

- (1) นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในพิธีกรรมทางศาสนาที่พ่อแม่ได้ปฏิบัติมา ซึ่งเมื่อก่อนนักเรียนที่มาวัดกับญาติผู้ใหญ่ ไม่มีโอกาสได้ปฏิบัติได้แต่เฝ้ามองญาติผู้ใหญ่ปฏิบัติและไม่มีความรู้ความเข้าใจในความหมายของกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น เมื่อมาเข้ารับการอบรมได้รับความรู้จากคำแนะนำของพระภิกษุสงฆ์และผู้เฒ่าผู้แก่ พร้อมทั้งได้ลงมือปฏิบัติจริงและยังได้ชื่นชมความรู้ความสามารถของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตน
- (2) ครูได้มีโอกาสร่วมงานร่วมกับชุมชน พระสงฆ์มากยิ่งขึ้นมองเห็นปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียนร่วมกันมากยิ่งขึ้น และยังได้เทคนิคการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักเรียน เพื่อนำมาประยุกต์เป็นเทคนิคการสอนในโรงเรียนได้อีกด้วย เช่น การเล่าคุณธรรม การเล่าข่าว เหตุการณ์บ้านเมืองเชื่อมโยงกับหลักธรรมะ เป็นต้น
- (3) ชุมชนได้เล็งเห็นคุณค่าของตนเองมากยิ่งขึ้นว่าสามารถช่วยเหลืองานด้านการศึกษาได้ และแสดงความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนดำเนินกิจกรรม
- (4) พระสงฆ์มีการรวมตัวกันมากยิ่งขึ้น ที่จะช่วยกันสนับสนุนการจัดกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนต่าง ๆ มีการพัฒนาการนำเสนอความรู้ให้กับนักเรียนอย่างหลากหลายวิธี ทำให้เกิดความร่วมมือกันในสังคมมากขึ้น ซึ่งเมื่อก่อนจะร่วมกิจกรรมกันเพราะการทำบุญในงานต่าง ๆ เท่านั้น

2. การอบรมคุณธรรมนักเรียนประจำวันทั้งระบบโรงเรียนและในห้องเรียน

การดำเนินกิจกรรมการอบรมคุณธรรมประจำวันให้กับนักเรียนในกิจกรรมนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะเน้นย้ำให้นักเรียนมีความตระหนักในการพัฒนาคุณธรรมตนเอง โดยใช้สถานการณ์การปฏิบัติตนเองในแต่ละวันของนักเรียนมาเป็นกรณีตัวอย่าง ในการอบรม ซึ่งในระบบโรงเรียนจะมีครูเวรประจำวันคอยสังเกตพฤติกรรมนักเรียนทั้งในทางที่ดีและในทางที่ต้องปรับปรุงแก้ไข โดยการอบรมหน้าเสาธงในตอนเช้าและก่อนกลับบ้านตอนเย็น สำหรับในชั้นเรียนมีครูประจำชั้นคอยดูแลพฤติกรรมนักเรียนในชั้นเรียนของตนเอง โดยการบูรณาการเข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอนในปกติ โดยการสอดแทรกการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเข้าใจกิจกรรมการเรียนการสอน

การดำเนินกิจกรรมนี้ เกิดผลดังนี้

- (1) นักเรียนได้รับการดูแลเอาใจใส่ดูแลจาก ครูอยู่ตลอดเวลาที่อยู่ในโรงเรียนทั้งวัน เมื่อมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ก็จะได้รับการท้วงติง การอบรมสั่งสอนจากเพื่อนจากครู เมื่อทำคุณงามความดีก็จะได้รับคำยกย่องชมเชยจากเพื่อนและจากครู
- (2) ครูสามารถพัฒนาคุณธรรมนักเรียนในชั้นเรียนของตนเองและทั้งโรงเรียน โดยบูรณาการเข้ากับการกิจประจำวันของตนเอง โดยไม่แยกส่วนว่าการดำเนินกิจกรรมนี้เป็นเรื่องของการทำงานตามโครงการวิจัย
- (3) ชุมชนมีความภาคภูมิใจที่เห็นบุตรหลานประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ดีขึ้น

3. กิจกรรมการร่วมบริการชุมชนในกิจกรรมวันสำคัญ

กิจกรรมนี้ดำเนินการเพื่อวัตถุประสงค์ ในการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ อันจะส่งผลให้ผู้ใหญ่เห็นความสำคัญของเด็ก ๆ และชื่นชมในความสามารถของลูกหลานตนเอง นักเรียนได้มีโอกาสได้เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินการวิจัย คือ งานฉลองเกียรติบัตรพดยศ เจ้าคณะตำบลชั้นโท (พระครูสถิตกิตติสุนทร เจ้าอาวาสวัดสันมะเค็ด) งานฝังลูกนิมิตวัดสันชีเหล็กซึ่งในงานนักเรียนจะมีส่วนร่วมในขบวนของงานโดยการแต่งชุดขาวเป็นริ้วขบวนที่สวยงาม นอกจากร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ แล้ว ยังได้บริการในการบริการน้ำและอาหารแก่แขกผู้มาร่วมงานสร้างความประทับใจให้กับผู้ปกครองและผู้ร่วมงานเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนั้นยังได้แสดงความสามารถในด้านการแสดงนาฏศิลป์ที่นักเรียนได้เรียนตามหลักสูตรอีกด้วย

4. การศึกษากิจกรรมวันสำคัญของพุทธศาสนาและท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการ “กรณีศึกษา”

บุคลากรโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาด้วยวิธีการกรณีศึกษา “ป้าชุมชน” และกรณีศึกษาอื่น ๆ มาเป็นเวลานาน ดังนั้น เมื่อครูและนักเรียน มีความต้องการที่จะศึกษาความสำคัญเรื่องราวของวันสำคัญของพุทธศาสนาและท้องถิ่น จึงได้มีการประยุกต์กระบวนการศึกษารูปแบบ “กรณีศึกษา” มาใช้ในการศึกษาวันสำคัญของพุทธศาสนาและท้องถิ่น ซึ่งมีกระบวนการขั้นตอนการศึกษาอยู่ 7 ขั้นตอน ดังนี้

- (1) ศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนและประเด็นที่เกี่ยวข้อง เพื่อเลือกศึกษาประเด็นของ “กรณีศึกษา”
- (2) ศึกษาข้อมูลเชิงลึกของประเด็นที่ศึกษา
- (3) นำเสนอข้อมูล ข้อค้นพบให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ
- (4) คิดหาทางเลือกในการปฏิบัติและตัดสินใจเลือกทางเลือก
- (5) วางแผนการปฏิบัติงาน
- (6) ปฏิบัติตามแผนที่ได้วางแผนไว้
- (7) ประเมินผล สรุปผล และพัฒนาปรับปรุง

จากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวนี้ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของวันสำคัญทางพุทธศาสนาและท้องถิ่น ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งจากการสอบถามพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พระสงฆ์ จากการค้นคว้าจากหนังสือ การดูสื่อ วัสดุ และสามารถนำเสนอความรู้แก่บุคคลอื่นได้ และยังรับรู้แนวทางในการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามวันสำคัญต่าง ๆ ได้อีกด้วย หากมีการดำเนินกิจกรรมนี้อย่างต่อเนื่องเด็ก ๆ ก็จะค้นคว้าในรายละเอียดของงานต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น

5. กิจกรรมการอบรมคุณธรรมปฏิบัติธรรมประจำสัปดาห์

กิจกรรมนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสปฏิบัติธรรมประจำสัปดาห์ และได้เรียนรู้บูรณาการเรื่องของพระพุทธศาสนาที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้ากับกิจกรรมนี้ และยังต้องการให้ทางโรงเรียนมีกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมร่วมกับทางวัดในท้องถิ่น โดยได้ดำเนินการในทุกวันพฤหัสบดี นักเรียนจะแต่งกายชุดขาวทั้งโรงเรียน ชั้นอนุบาลดำเนินกิจกรรมที่ห้องเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จะหมุนเวียนกันไปปฏิบัติกิจกรรมที่วัดสันมะเค็ด ชั้นละ 1 ชั่วโมง ตั้งแต่เวลา 09.00 น. เป็นต้นไป โดยมีครูประจำวัน และพระสงฆ์ที่วัดร่วมกันจัดทำหลักสูตรของแต่ละชั้น โดยมุ่งเน้นกิจกรรม 3 กิจกรรม คือ

- (1) การสวดมนต์ไหว้พระ
- (2) การทำสมาธิ
- (3) การศึกษาเนื้อหาพระพุทธศาสนาและการอบรมคุณธรรม

การดำเนินกิจกรรมนี้ส่งผลดี ในเรื่องนักเรียนได้เรียนรู้เรื่องพระพุทธศาสนาจากสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นบรรยากาศของการศึกษาหลักธรรม และได้ศึกษาจากพระสงฆ์โดยตรง ซึ่งได้รับประสบการณ์ที่ดีกว่าการสอนในชั้นเรียนและจากหนังสือ แต่ก็มีข้อจำกัดอยู่ที่จำนวนบุคลากรทางวัด ที่มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ด้านนี้มีน้อย ทำให้การดำเนินการไม่ค่อยราบรื่นมากนัก

6. การบูรณาการคุณธรรมกับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน

การดำเนินกิจกรรมนี้ทางโรงเรียนมุ่งหวังที่จะพัฒนาการทำงานของครูในโรงเรียนได้ดำเนินการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน บนพื้นฐานของข้อมูลที่เป็นจริง มีการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนและค้นหาวิธีการแก้ไขปรับปรุง พัฒนา คุณธรรมนักเรียน อย่างเป็นระบบขั้นตอน ซึ่งคณะครูได้กำหนดหัวข้อเรื่องที่ดำเนินกิจกรรม ทุกชั้นเรียน ๆ ละ 1 หัวข้อ ดังนี้

- (1) ชั้นอนุบาล 1 – 2 เรื่อง “การฝึกวินัยในการเข้าแถวของนักเรียนชั้นอนุบาล 1 – 2”
- (2) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง “การพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้น ป.1 โดยใช้ทานคุณธรรม”
- (3) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง “กระบวนการกรณีศึกษากับการปลูกฝังคุณธรรม”
- (4) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง “โรงเรียนสะอาด ปราศจากขยะด้วยตัวเรา”

- (5) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง “คนใจดี” นก คูใจ ให้เกิดความอ่อนโยน”
- (6) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง “แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมด้านการบริการชุมชน : งานประเพณีในท้องถิ่น”
- (7) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง “แม่ลาว...สายน้ำเส้นชีวิตของชุมชน”

12. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2

เดือนมกราคม 2548 ถึง เดือนมิถุนายน 2548

13. นิยามศัพท์เฉพาะ

การเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติแนวคิดและพฤติกรรมอันเนื่องมาจาก ได้รับประสบการณ์ซึ่งควร เป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

วิถีพุทธ หมายถึง ระบบการคิดการประพฤติ การปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนา เช่น หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นการปฏิบัติที่มุ่งเน้นด้านกาย วาจา และจิตใจ ให้เกิดผลอย่าง เป็นรูปธรรม รวมทั้งเกิดผลอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของชุมชนใน เขตบริการโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

คุณธรรม หมายถึง การประพฤติดีประพฤติชอบ ด้านการประพฤติทางกาย วาจา และจิตใจ

โรงเรียน หมายถึง คณะครูนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ชุมชน หมายถึง ประชากรในเขตบริการของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ คือ หมู่ที่ 1 บ้านสันมะเค็ด หมู่ที่ 2 บ้านสันจี้เหล็ก หมู่ที่ 12 บ้านหัวฝายพัฒนา

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีการศึกษาเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการนำมาใช้ในการศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดสันจี่เหล็กห้วยฝายพัฒนา มีดังนี้

1. หลักพุทธธรรม

1.1 หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)

1.2 หลักปรีชาปฏิบัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ

2. ทฤษฎีทางการศึกษา

2.1. นโยบายการจัดการศึกษาชาติ

2.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

2.3 หลักสูตรการจัดการศึกษาระดับพื้นฐาน พ.ศ. 2544

2.4 ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด

3 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1. แนวคิดของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2 รูปแบบการแสดงออกของปราชญ์ชุมชน และของชุมชนทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดำรง

4. ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของรัฐ ดังที่ได้บัญญัติไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 43 วรรค สองว่า การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 ได้บัญญัติไว้ถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 6 (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น หมวด 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาบริจาคทรัพย์อื่นให้แก่สถานศึกษาและมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความจำเป็น

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นคำที่มีความหมายกว้างและจะใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น นักการศึกษา ใช้คำนี้ในการอ้างอิงถึงการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ กิจกรรมหรือโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา นักสังคมวิทยา ใช้ในความหมายของการมีปฏิสัมพันธ์ที่บุคคลที่มีต่อคนอื่น องค์กรพัฒนาชนบท ใช้ความหมายของส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจการมีส่วนร่วมอาจหมายถึง ความรู้สึกที่มีเจตนาในการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ

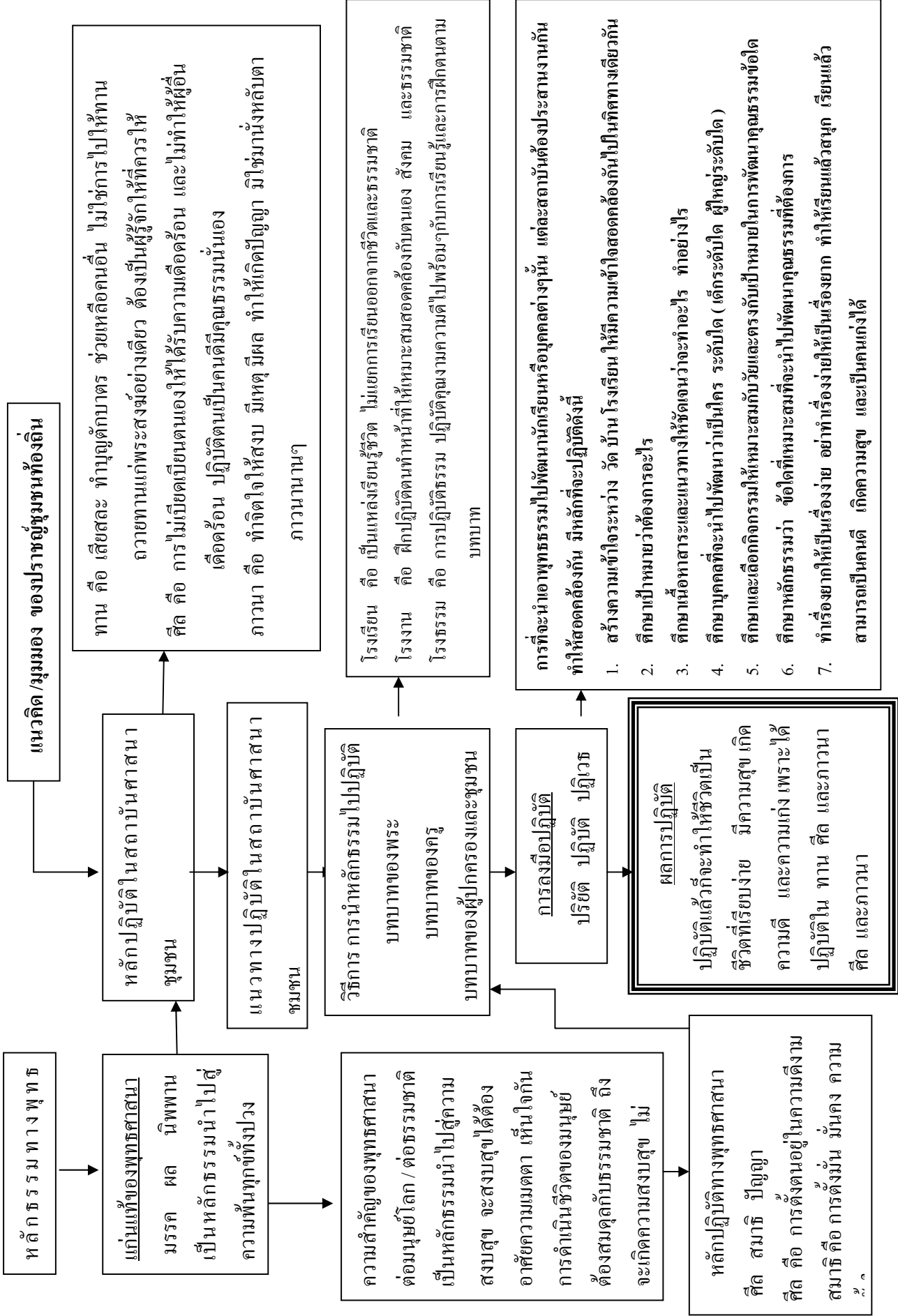
มีความรู้สึกประทับใจในความสำเร็จและมีส่วนร่วมในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ในการปฏิบัติงานร่วมกันสำหรับขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ชูชาติ พวงสมจิตร (2540) ได้กล่าวถึง มี 5 ขั้นตอน

- (1) การมีส่วนร่วมคิดริเริ่มและตัดสินใจ
- (2) การมีส่วนร่วมวางแผน
- (3) การมีส่วนร่วมดำเนินการ
- (4) การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผล
- (5) การมีส่วนร่วมรับประโยชน์จากการจัดการศึกษาของโรงเรียน

สถาบันการศึกษาเป็นองค์กรพื้นฐานงานหลักทางสังคมหน่วยหนึ่ง ยังมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศโดยที่สถาบันเหล่านั้นหรือดำเนินกิจการของตนเอง ภายในหลักการและแนวทางตามระเบียบวิธีการของทางราชการพร้อมกับคำนึงถึงสังคมและชุมชน กับสถาบันที่ตั้งอยู่ ประกอบกันอาจกล่าวได้ว่า โรงเรียนเป็นที่รวมของชุมชนหรือเป็นศูนย์กลางของชุมชน การมีส่วนร่วมและการมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นปัจจัยสำคัญ สำหรับการบริหารและจัดการศึกษา โดยให้อีกโอกาสผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วม ในการบริหาร การตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษาทั้งครู ผู้ปกครอง ชุมชน ศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน การที่บุคคลเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา จะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและจะรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น

แนวคิด / มุมมอง
ปราชญ์ชุมชนท้องถิ่น เกี่ยวกับ “วิถีพุทธ”
โดย
พระธรรมสาธิต
ประธานศูนย์พัฒนาศีลธรรมเวียงกาหลง
ตำบลเวียงกาหลง
อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

แนวคิด / มุมมอง ของปราชญ์ชุมชนท้องถิ่น เกี่ยวกับ “วิถีพุทธ” (พระธรรมเสนาบดี ประธานศูนย์พัฒนาศีลธรรมเวียงกาหลง)

จากการศึกษาแนวทางการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธศาสนาดังกล่าวมาทั้งหมดนี้ คณะผู้วิจัย
โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดจึงเห็นสมควรยิ่งที่จำเป็นจะต้องค้นหารูปแบบที่ดีที่เหมาะสมที่จะนำมาปรับ
ใช้ให้เป็นหลักสูตรของ

โรงเรียนในการพัฒนานักเรียนให้ได้ครบทั้ง เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข โดยจะ
ประสานความร่วมมือของสถาบันศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันชุมชนผู้ปกครอง ดังสุภาษิต
ของชาวปกากะญอที่เขียนไว้ในหนังสือ

สื่อพลังฉบับที่ 4 ปีที่ 8 ประจำเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2543 ว่า “ ใฝ่ลำเดียวไม่เป็นแพ
ข้าวเมล็ดเดียวไม่เป็นเหล้า ” ซึ่งหมายถึง การมีส่วนร่วมหรือการรวมพลังเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ ที่สุด
ของการทำงานหรือการแก้ไขปัญหาใดๆ ยิ่งหากการมีส่วนร่วมนั้นทำให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนา
ศักยภาพ ก็คือ รากฐานของสิ่งที่เรียกว่าชุมชนเข้มแข็ง (Civil Society) ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนา
และเป็นทิศทางสำคัญของโลกอนาคตด้วย ทั้งนี้การมีส่วนร่วมที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ สังคม
ทั้งมวลกับรัฐ หรือชุมชนกับสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ในแนวราบ เป็นการผนึกกำลังร่วมกัน
มิใช่การสั่งการ บังคับ หรือการกำหนดให้ฝ่ายหนึ่งทำตามอีกฝ่ายหนึ่งในแง่นี้ ด้านการบริหารงาน
การศึกษาของรัฐเอง จะต้องปรับโครงสร้าง องค์กร บทบาทและกระบวนการต่างๆ ไปในทางการ
ลดขนาดและอำนาจของหน่วยงานกลางลง หากแต่เพิ่มประสิทธิภาพในด้านกำกับ ดูแล และ
ประกันคุณภาพการศึกษาให้แก่ประชาชนโดยให้สถานศึกษามีอำนาจในการตัดสินใจในระดับปฏิบัติ
ให้มากที่สุดจึงจะทำให้สถานศึกษาสามารถสร้างสรรค์การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียนและ
สภาพจำเพาะของชุมชนได้อย่างรวดเร็ว ความสัมพันธ์แนวราบนี้ ยังประกอบไปด้วยทัศนคติ
ต่อผู้เกี่ยวข้องในความสัมพันธ์นั้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นครูกับนักเรียน

ผู้บริหารสถานศึกษากับครู ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ต่อผู้อื่นๆ และต่อชุมชน ที่พึง
เป็นไปในทางเสมอภาค หรือใช้อำนาจน้อยที่สุด แต่ใช้ความคิดเห็นร่วมกันและมีความเข้าใจร่วมกัน
ให้มากที่สุด และทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

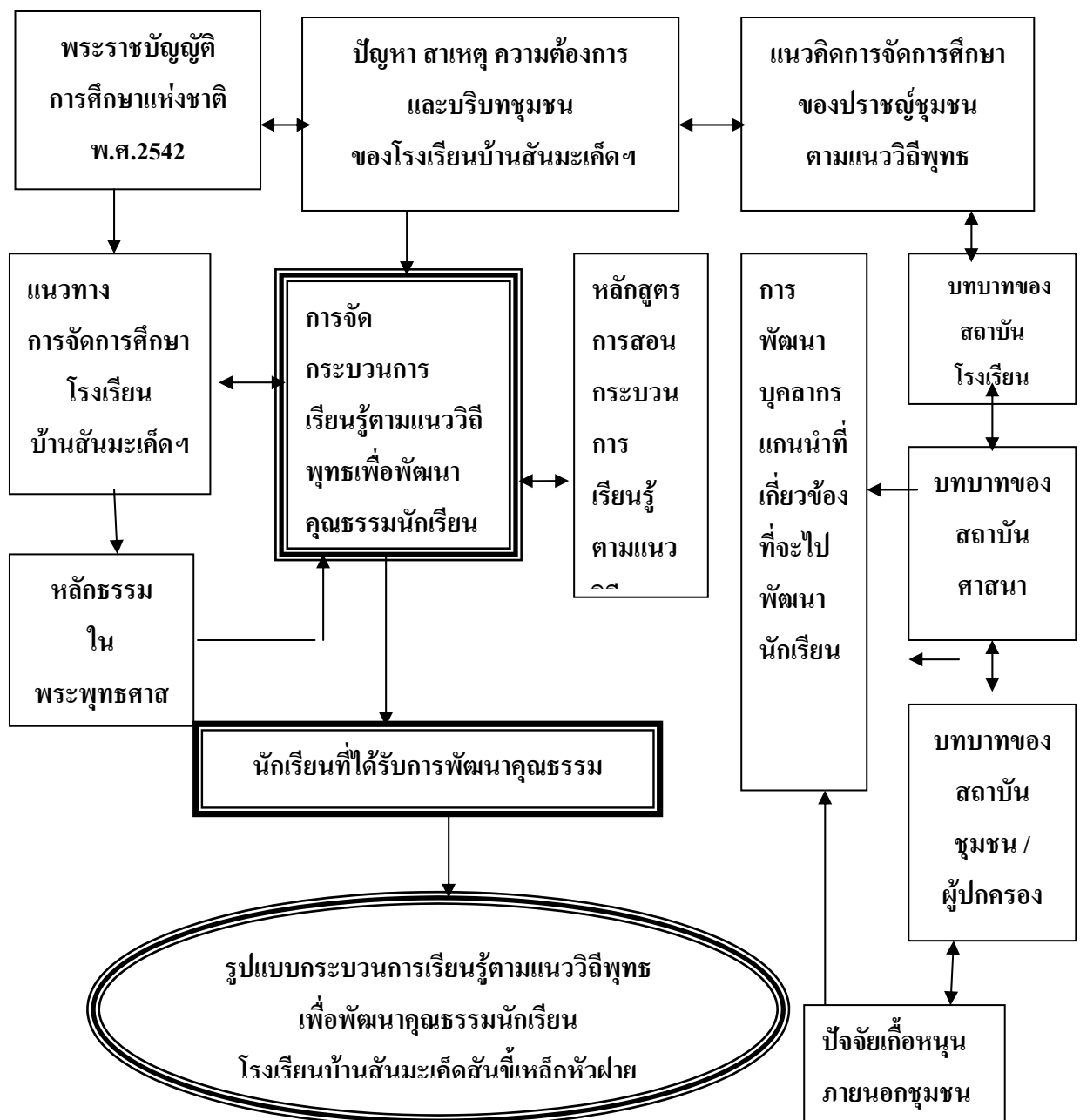
ก็ต้องได้รับการพัฒนาไปด้วย โดยสิ่งจำเป็นอันดับแรกก็คือ

1. ศึกษาลักษณะบริบทของโรงเรียนและของชุมชนในเขตบริการ 3 หมู่บ้าน เพื่อเป็น
ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน
2. ศึกษาปัญหา สาเหตุของการเกิดปัญหาที่แท้จริงของการขาดคุณธรรมนักเรียน
3. ศึกษาเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน
4. ศึกษาแนวทางการนำพุทธธรรมมาพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โดยการพัฒนาบุคลากร
ผู้นำ ผู้บริหาร ครู ชุมชน ผู้ปกครองก่อน เพื่อหารูปแบบที่ดีและได้หลักสูตรการสอน
คุณธรรมที่เหมาะสมในการที่จะนำไปพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมเต็มศักยภาพอย่างมี
คุณภาพ

5. พัฒนานักเรียนตามวัตรกรรม / หลักสูตรที่ได้
6. สรूपรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนที่ได้ เป็นรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียนและปรับปรุงให้ดีขึ้นซึ่งเขียนสรุปลงเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยได้ดังนี้

กรอบความคิดในการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของประเด็นการศึกษาคาดคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ด และจากการสัมภาษณ์แนวคิดจากปราชญ์ชุมชนเกี่ยวกับการวิจัย ถึงกับมุมมอง / แนวคิดที่มีต่อ “การขาดคุณธรรมของนักเรียน” นั้น พอจะสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการทำวิจัยได้ดังนี้

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยการศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อพัฒนาคุณธรรม
นักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดสันจีเหล็กห้วยฝายพัฒนาตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า
จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพลักษณะบริบทของโรงเรียน วัด และชุมชน ในเขตบริการของโรงเรียน
บ้านสันมะเค็ดฯ
2. เพื่อศึกษาถึงสภาพและสถานการณ์ของปัญหา สาเหตุของการเกิดปัญหาการขาด
คุณธรรมที่แท้จริงของนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ
3. เพื่อกำหนดเป้าหมายและศึกษาแนวทางในการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนา
คุณธรรม ของนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ให้มีคุณลักษณะตามเป้าหมายที่
กำหนด
4. เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนว “วิถีพุทธ” เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน
ของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

จากวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยดังกล่าว ทางโครงการวิจัยได้ดำเนินการกำหนดแผนงาน
การดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ “การศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้
ตามแนววิถีพุทธเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน”

ระยะที่ 2 ปฏิบัติการพัฒนาให้นักเรียนตามแนววิถีพุทธ

ระยะที่ 3 สังเคราะห์และถอดองค์ความรู้ รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธเพื่อ
พัฒนาคุณธรรมนักเรียน

การดำเนินงานระยะที่ 1

กิจกรรมที่ 1. เปิดเวทีสร้างความตระหนัก

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความตระหนัก ให้แก่ทีมวิจัย คณะกรรมการ
สถานศึกษา คณะผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน

วิธีการดำเนินการกิจกรรม

จัดประชุมสัมมนา คณะทีมวิจัย คณะกรรมการสถานศึกษา คณะผู้ปกครองนักเรียน โดยการชี้แจงรายละเอียดการดำเนินการโครงการ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย คณะกรรมการสถานศึกษา คณะผู้ปกครอง รวมทั้งสิ้น 78 คน

สถานที่และเวลา

ห้องประชุมโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

วันที่ 3 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2547 เวลา 09.00 น. - 16.00 น.

ผลการจัดกิจกรรม

กิจกรรมนี้มุ่งเน้นให้ทุกฝ่ายได้รับทราบแนวทางการดำเนินการโครงการ เนื่องจากโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ มีพื้นฐานการจัดการศึกษาโดยมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายมาโดยตลอด จากประสบการณ์ที่ผ่านมากิจกรรมใดหากให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วม ได้เกิดความรู้ความเข้าใจร่วมกันก่อน ทุกครั้งกิจกรรมนั้นจะได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายเป็นอย่างดี และส่งผลให้มีความประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน โครงการวิจัยโครงการนี้เป็นโครงการที่โรงเรียนให้ความสำคัญเป็นพิเศษ และมีเรื่องของงบประมาณจากภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องชี้แจงให้ทุกฝ่ายได้เข้าใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ ตลอดจนการใช้งบประมาณต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ จากการที่ได้เปิดเวทีชี้แจงทำความเข้าใจ กับทีมวิจัย ทีมที่ปรึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน และผู้ปกครองแล้ว จากการสอบถามจากตัวแทนของทุกฝ่ายแล้ว มีความพึงพอใจในการที่จะดำเนินกิจกรรมตามโครงการนี้ ยินดีที่จะให้ความร่วมมือตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายและแสดงความคิดเห็นสนับสนุนเต็มที่ ด้วยเหตุผลที่ว่าปัญหาคุณธรรมนักเรียนเป็นปัญหาสำคัญของนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

กิจกรรมที่ 2. ศึกษาสภาพบริบททั่วไปที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาถึงสภาพบริบทของโรงเรียน วัด หมู่บ้าน ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ที่มีผลต่อการเกิดปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

วิธีการดำเนินการ

ทีมวิจัยได้ดำเนินการศึกษาสภาพบริบททั่วไป ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ คือ

- โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ
- ชุมชนบ้านสันมะเค็ดฯ หมู่ที่ 1
- ชุมชนบ้านสันขี้เหล็ก หมู่ที่ 2

- ชุมชนบ้านห้วยฝายพัฒนา หมู่ที่ 12
- วัดสันมะเค็ด
- วัดสันจี้เหล็ก

ซึ่งในการศึกษาสภาพบริบทครั้งนี้ ใช้วิธีการแบ่งกลุ่มของทีมวิจัยออกเป็น 3 กลุ่ม ออกไปเก็บข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์ แบบสอบถามและศึกษาเอกสาร

กลุ่มที่ 1 ศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

กลุ่มที่ 2 ศึกษาสภาพบริบททั่วไปของชุมชนทั้ง 3 หมู่บ้าน

กลุ่มที่ 3 ศึกษาสภาพบริบททั่วไปของวัดสันมะเค็ดฯ และวัดสันจี้เหล็ก

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัยทั้ง 14 คน ดำเนินการสำรวจข้อมูลตามเป้าหมายที่กำหนด

สถานที่และเวลา

วัดสันมะเค็ด วัดสันจี้เหล็ก หมู่บ้านสันมะเค็ด หมู่บ้านสันจี้เหล็ก หมู่บ้านห้วยฝายพัฒนา และโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

ระหว่างวันที่ 6 – 10 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2547

ผลการจัดกิจกรรม

จากการศึกษาสภาพบริบททั่วไปที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ แล้วพอสรุปได้ดังนี้ สภาพของชุมชนในปัจจุบัน

ด้านสังคมวัฒนธรรมประเพณี

ชุมชนในเขตบริการของโรงเรียนมีทั้งหมด 3 หมู่บ้าน คือ

หมู่ที่ 1 บ้านสันมะเค็ดฯ

หมู่ที่ 2 บ้านสันจี้เหล็ก

หมู่ที่ 12 บ้านห้วยฝายพัฒนา

ทั้ง 3 หมู่บ้านมีจำนวนประชากรถึง 2,024 คน คนที่กำลังอยู่ในวัยเรียนอายุ 6 – 14 ปี รวม 319 คน อยู่ในวัยทำงานอายุ 18 – 49 ปี รวม 1,091 คน คนแก่/ คนชราที่เริ่มทำงานไม่ได้ อายุ 60 ปี ขึ้นไป 517 คน และเด็กเล็กอายุ 1 – 5 ปี มี 97 คน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนครัวเรือนที่มีทั้งหมดรวม 615 ครัวเรือน เฉลี่ยแล้ว ในครอบครัวหนึ่ง ๆ จะมีสมาชิกถึง 3 – 4 คน การดำเนินชีวิตของคนในครัวเรือน ทุกครอบครัวนับถือศาสนาพุทธมีสถาบันวัด 2 แห่ง คือ วัดสันมะเค็ดและวัดสันจี้เหล็ก การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนสูงอายุเป็นส่วนใหญ่ เพราะคนในวัยทำงานจะออกจากบ้านแต่เช้าเพื่อไปทำงานและจะกลับมาในเวลามืดค่ำ จึงทิ้งให้เด็ก ๆ อยู่กับบ้านซึ่งอยู่กับผู้เฒ่าผู้แก่ บางครอบครัวต้องไปทำงานในต่างจังหวัดนาน ๆ จะกลับบ้าน การดำเนินชีวิตที่จะได้อยู่ร่วมกันพร้อมหน้าก็ต่อเมื่อมีกิจกรรมสำคัญหรือในช่วงประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญ ๆ เท่านั้น ที่พ่อแม่จะพาบุตรหลานได้ร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น สลากพัตร

วันสงกรานต์ และลักษณะการร่วมกิจกรรมของเด็กก็เป็นเพียงแต่ติดตามพ่อแม่ไปเท่านั้น พอไปถึงงานก็จะพากันเล่นมากกว่าที่จะได้ปฏิบัติให้เกิดการเรียนรู้ ประกอบกับในปัจจุบันความเจริญทางเทคโนโลยีที่เด็กสามารถรับได้มากมายหลายทาง เช่น จากโทรทัศน์ จากอินเทอร์เน็ต และมีร้านเกมส์เข้ามาเปิดในชุมชนหมู่ 1 หนึ่งร้าน ทำให้เด็กเบี่ยงเบนความสนใจจากการปฏิบัติกิจกรรมตามผู้ใหญ่ที่ดั่งาม หันไปสู่การเล่นเกมส์มากขึ้น และไม่สนใจในกิจกรรมตามประเพณีวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน เพราะถึงแม้จะทำแต่ก็ทำแบบขาดความเข้าใจ จึงทำให้เกิดความเบื่อหน่ายไม่สนุกเหมือนการดูโทรทัศน์หรือเล่นเกมส์ ความศรัทธาและเชื่อของชุมชนโดยเฉพาะเด็ก ๆ ด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ลดถอยลงจากอดีต พฤติกรรมจึงเบี่ยงเบนไปตามสังคมสมัยใหม่ที่ฟุ้งเฟ้อกับปัจจัยที่อำนวยความสะดวกต่าง ๆ

ด้านการศึกษา

มีโรงเรียนที่สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับประถมศึกษาอยู่เพียง 1 แห่งใน 3 หมู่บ้าน คือโรงเรียนบ้านสันมะเค็ด๑ บ้านสันจี้เหล็ก บ้านหัวฝายพัฒนา และมีศูนย์เด็กเล็กอีก 2 แห่ง คือที่วัดสันมะเค็ด และวัดสันจี้เหล็ก คนส่วนใหญ่ในชุมชนจบการศึกษาระดับชั้น 4 ปี และ 6 ปี ส่วนเด็กและเยาวชนในปัจจุบันก็ได้รับการศึกษาให้จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 เกือบ 100 % โดยจะไปเรียนที่โรงเรียนใกล้บ้านคือ โรงเรียนบ้านทุ่งม่าน เป็น โรงเรียนขยายโอกาส อยู่ในเขตตำบลเดียวกัน มีระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร และโรงเรียน แม่เจดีย์วิทยาคม ในตำบลแม่เจดีย์ ห่างเป็นระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร

ด้านเศรษฐกิจ การทำมาหากิน

การประกอบอาชีพ อาชีพหลักคือ การทำเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน ทำไร่ ส่วนใหญ่ทำในพื้นที่ของตนเองถึง 75 – 90 % อาชีพรองคือ รับจ้าง ส่วนใหญ่จะรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ดองจิง โรงเพาะเห็ดแพนดัสตาร์ เฉลี่ยรายได้ของชุมชนโดยเฉลี่ยจะมีรายได้ไม่เกิน 20,000 บาท/ปี (100 – 120 บาท/วัน) หรือ ปัญหาที่พบในการประกอบอาชีพเกษตรคือ การขาดแคลนแรงงาน ปลูกรูปลูกไร่ไม่คุ้มทุน ขาดความรู้ในการเพาะปลูกพืชอื่น ขาดน้ำเพื่อการเกษตร เพราะว่ามีน้ำใช้ช่วงฤดูฝนเท่านั้น และปัญหาการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยธรรมชาติปนกัน ทำให้ลงทุนสูงถึง 850 บาท/ไร่ และส่วนใหญ่จะใช้แรงงานรถไถแทนวัวควาย แทนแรงคนจึงทำให้การเอามือเอารำในสมัยนี้ไม่ค่อยมี และการทำมาหากินกับธรรมชาติเหมือนอดีตก็ลดลงมาก เช่น การหาปู ปลา ในแม่น้ำลาว หากบเจียด ในท้องทุ่งนา การหาเห็ด หน่อ จากป่า วิธีชีวิตเปลี่ยนไปจากอดีตมาก

ด้านสุขภาพอนามัย

คนส่วนใหญ่จะได้รับการเอาใจใส่ดูแลในเรื่องสุขภาพ โดยเฉพาะคนที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป จะได้รับการตรวจสุขภาพประจำปีถึง 69.2 % ส่วนเรื่องที่ควรให้ความรู้เสริมเพิ่มเติมให้กับชุมชนคือ

- การให้นมทารกก่อนแรกเกิด เพราะคนในปัจจุบันเห็นความสำคัญของการออกทำงานหาเงินมาจุนเจือครอบครัว เด็กส่วนใหญ่จากการสำรวจจึงดื่มนมอื่น ๆ แทนนมมารดา
 - การรับประทานอาหารที่มีคุณค่าและครบหมู่
 - เรื่องการใช้ยาที่ถูกต้องเหมาะสม เพราะยังมีกลุ่มคนบางกลุ่มนิยมรักษาโรคด้วยทางไสยศาสตร์ พิษสมุนไพรอยู่บ้าง และนิยมซื้อยามารับประทานรองมากกว่าไปให้แพทย์ตรวจ
- ด้านนโยบายการปกครอง

การปกครองของชุมชนใช้การปกครองตามกฎหมายบ้านเมือง โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำหมู่บ้านที่ได้คัดเลือกตามระเบียบของทางราชการ นอกจากการปกครองที่เป็นไปตามระเบียบของทางราชการแล้ว เพื่อความสะดวก ดูแลช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ให้ง่ายขึ้น จึงมีการแบ่งเขตการปกครองในชุมชนที่ตกลงกันเองออกเป็นหย่อมบ้านเรียกว่า หมวดบ้าน อีกรวมทั้งหมด 19 หมวด ในหมวดหนึ่ง ๆ จะมีครัวเรือนประมาณ 20 – 30 ครัวเรือน และแต่ละหมวดก็จะมีหัวหน้าที่เลือกแต่งตั้งกันเองเป็นผู้นำที่คอยประสานงานกับผู้ใหญ่บ้าน วัด และโรงเรียนเมื่อมีกิจกรรมต่าง ๆ หรือมีเรื่องราวในการนำไปชี้แจงขยายผลให้กับลูกสมาชิกหมวด และจะมีการประชุมใหญ่ของหมู่บ้านเป็นประจำ เดือนละ 1 ครั้ง หลังจากนี้ผู้ใหญ่บ้านได้ไปประชุมรับเรื่องราวต่าง ๆ มาจากทางอำเภอหรือฝ่ายปกครองระดับสูงขึ้นไป และจะมีการสร้างกฎ กติกาต่าง ๆ ใช้เพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากร การร่วมทำงานของชุมชน การร่วมประชุม และการทำผิกระเบียบของชุมชน ก็จะมีบทลงโทษกำกับไว้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนเหมือนกันของคนในชุมชน

สภาพวัดในเขตบริการ

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของวัด โดยการสัมภาษณ์เจ้าอาวาส พระสงฆ์ในวัด ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่น พอสรุปได้พอสังเขป ดังนี้

ด้านนโยบาย

อดีตการปกครองแบบเด็ดขาด ตาม พรบ.คณะสงฆ์ มีการลงโทษแบบรุนแรงต่อพระสงฆ์ที่ประพฤติผิดวินัยสงฆ์ โดยอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แม้ปัจจุบันก็ยังใช้พระราชบัญญัตินี้อยู่

ปัจจุบัน การปกครองก็ยังยึดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นหลัก และยังมีกฎระเบียบของวัดไว้เป็นต้นว่า จะกลับบ้านเวลาไหนกลับเวลาไหน เป็นต้น ใครทำผิดมีการว่ากล่าวตักเตือนเป็นขั้นตอน

ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ในอดีตก็มีการรักษาขนบประเพณีอันดีงามไว้

ในปัจจุบันทางวัดก็ยังคงมีการรักษาในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีไว้อย่างมั่นคง อาทิเช่น ประเพณีตั้งแต่ต้นปียังมีการอนุรักษ์ประเพณีตักบาตรข้าวใหม่ ตานหลังพระเจ้ายังมีกระทำอยู่เสมอ

ด้านสภาพแวดล้อม

สภาพปัจจุบัน วัดสันมะเค็ด ปัจจุบันมีพระ 5 รูป สามเณร 11 รูป

วัดสันขี้เหล็ก พระ 1 รูป สามเณร 5 รูป

การบำรุงรักษาสถานวัดถุนั้น อาศัยแรงศรัทธาของพี่น้องประชาชน

ปัจจุบันเป็นไปตามสภาพความเป็นอยู่สรุปมีความเพียงพอ และสนองตอบความต้องการของศรัทธาเป็นอย่างดี เหมาะสมกับสถานะความเป็นจริง

ด้านเศรษฐกิจ

อดีต ค่าใช้จ่ายไม่ค่อยเหมือนปัจจุบัน เป็นต้นว่าค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์

ปัจจุบัน วัดมีการค่าใช้จ่ายหมุนไปตามสถานะปัจจุบันสมัย มีค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์ ค่าน้ำมันรถ ค่าคนขับรถ ฯลฯ รายรับได้จากศรัทธาบริจาค จากการจัดงานประจำปีและงานต่างๆ

สรุปด้านเศรษฐกิจ ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย วัดไม่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ เพราะไม่มีรายรับที่เป็นเอกเทศ มีรายได้จากการบำรุงจากศรัทธาประชาชน

ข้อมูลสภาพบริบทของโรงเรียน

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ พอสรุป ได้ดังนี้

วิสัยทัศน์ เป้าหมาย ภารกิจ และลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

วิสัยทัศน์ของโรงเรียน

ภายในปีการศึกษา 2547 โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดสันขี้เหล็กห้วยพัฒนา เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา โดยจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข เน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม โดยเฉพาะการมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ มีสุขภาพสมบูรณ์ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริงได้ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชน นักเรียน บุคลากรทางการศึกษา มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้เอื้อต่อสิทธิเด็กที่พึงได้รับ จนเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน

ภารกิจ

1. ร่วมวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาของโรงเรียนเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้วางแผนในการดำเนินงาน โดยเน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน
2. ร่วมจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับสภาพของผู้เรียน สภาพของท้องถิ่น และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544

3. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ตามหลักสูตรสถานศึกษา
4. ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้สื่อเทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน มาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน
5. จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพด้านต่าง ๆ เช่น คุณธรรมจริยธรรม ด้านการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ด้านศิลปะดนตรี-นาฏศิลป์ พลานามัย และสิ่งแวดล้อม
6. จัดกระบวนการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามแนวทางของหลักสูตรสถานศึกษา
7. มีการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ เพื่อใช้ในการพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพการศึกษา
8. มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
9. ปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกด้าน

เป้าหมาย

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ตามหลักสูตรกำหนด
2. ผู้เรียนมีกระบวนการเรียนรู้เป็นของตนเอง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
3. โรงเรียนมีหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 และเหมาะสมกับสภาพผู้เรียนและชุมชน
4. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้
5. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

1. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม
2. นักเรียนมีระเบียบวินัย
3. นักเรียนมีความซื่อสัตย์
4. นักเรียนมีกิริยามารยาทเรียบร้อย เหมาะสมตามกาลเทศะ
5. นักเรียนมีสุขนิสัยที่ดี

สภาพทั่วไปของนักเรียน

ด้านร่างกาย - ความสะอาดของเครื่องแต่งกาย ยังไม่สะอาดเรียบร้อย มอมแมม ชอบเล่นโคลน และแต่งกายไม่ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน เช่น สวมรองเท้าแตะมาโรงเรียน บางคนชอบไว้ผมยาว สวมกางเกง/กระโปรง ยาวเกินไป ทำให้ดูแล้วไม่เรียบร้อย

- อาหารกลางวันนักเรียนยังไม่ได้รับการส่งเสริม ให้ได้รับอาหารกลางวันฟรีจากรัฐบาลทุกคน และนักเรียนชั้น ป.5-6 ไม่ได้รับประทานอาหารเสริมนม เช่นเดียวกัน บางคนน้ำหนัก/ส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์

ด้านคุณธรรมจริยธรรม

- มีนักเรียนบางส่วนไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ วินัยของโรงเรียน เช่น ชอบหนีออกนอกโรงเรียน ไว้ผมยาวเหมือนวัยรุ่น

- นักเรียนบางส่วนไม่ทำความเคารพครู บิดา มารดา ก่อนมาและกลับถึงบ้าน ขาดความรับผิดชอบในตนเอง ในเรื่องความสะอาดของเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย การดูแลรักษาสัตว์ของตนเอง เช่น ชอบทิ้งเสื้อผ้า ถูเท้า รองเท้า ไว้เรี่ยราด

- กลุ่มนักเรียนบางคน พุดจาไม่ไพเราะ ชอบพูดคำหยาบ นิสัยก้าวร้าว ชอบใช้กำลังตัดสิน

- นักเรียนบางคนชอบเอาเปรียบเพื่อน หลบหลีกงานส่วนรวม ขาดระเบียบในการเข้าแถว ชอบคุยกัน เล่นกัน โดยเฉพาะเข้าแถวหน้าเสาธง

ด้านสติปัญญา

- นักเรียนบางส่วนยังต้องได้รับการพัฒนาด้านทักษะการอ่าน เขียน และการคิดคำนวณ คือ อ่าน เขียน และคิดคำนวณไม่คล่อง และมีบางส่วนไม่นิยมเรียนต่อในชั้นมัธยมสูงขึ้น

- ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ในกลุ่มทักษะ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ อยู่ในระดับปานกลาง ค่อนข้างอ่อน ต้องได้รับพัฒนามากขึ้น

ด้านสังคม

- นักเรียนบางคนชอบเอาเปรียบในการทำงาน ชอบหลบหนีหิกลงาน ทำให้กลุ่มถูกลงโทษ

- อยากให้นักเรียนมีกิจกรรมร่วมกับชุมชนมากกว่านี้ อย่างน้อยมีกิจกรรมในครอบครัวหรือตามละแวกบ้านที่นักเรียนอาศัยอยู่ เพื่อฝึกการเข้าสังคมและการทำงานร่วมกับผู้อื่น

จุดด้อย

ตัวนักเรียน

-นักเรียนขาดสัมมาคารวะ ขาดความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบหน้าที่

- ไม่มีความกระตือรือร้นในการเรียน ไม่เห็นความสำคัญในการเรียน การแต่งกาย
- ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน ไม่รักษาความสะอาดของเครื่องแต่งกาย
- นักเรียนไม่รักการอ่าน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอ่อน การอ่าน การเขียน การคำนวณยังไม่

คล่อง

- นักเรียนไม่มีโอกาสแสดงออกในความสามารถต่อชุมชน
- นักเรียนยังมีการขีดเขียนตามโต๊ะเรียน ฝาผนัง เปิดน้ำทิ้ง เปิดไฟฟ้าทิ้ง รับประทานอาหารไม่หมดจาน

ตัวครู

- ครูมีภาระงานมาก การติดตามงานยังไม่เป็นระบบ
- ครูขาดทักษะ การจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย
- ครูขาดความรู้ เรื่องการวัดผล-ประเมินผลตามหลักสูตรใหม่
- การประเมินติดตามการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนไม่ต่อเนื่องและไม่เป็นปัจจุบัน

ชุมชน

- ชุมชนส่วนใหญ่ฐานะยากจน ทำมาหากิน มีเวลาให้กับโรงเรียนน้อย
- ชุมชนบางส่วนไม่มีความเชื่อมั่นว่าตนเองจะช่วยงานการศึกษาได้
- ภูมิปัญญาชุมชนไม่มีผลิตภัณฑ์ที่เด่นชัด
- ชุมชนมีความเชื่อภูติผี
- ผู้ปกครองบางคนไม่เข้าใจในการปฏิรูปการศึกษา

การจัดสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

- แหล่งที่ทิ้งขยะไม่เป็นระบบ การกำจัดยังไม่เหมาะสม
 - สภาพสนามยังไม่เอื้อต่อการวัดกิจกรรมการเรียนการสอน ไม่มีหญ้า ส่งผลต่อห้องเรียน
- ตัวนักเรียน อาคารสถานที่ สื่อ อุปกรณ์ สกปรก มีหินทำให้เกิดอุบัติเหตุกับนักเรียนง่าย
- สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนขาดความร่มรื่น สวยงาม มีจุดพักผ่อน (ศาลา) สำหรับใช้ปฏิบัติกิจกรรมนอกห้องเรียนไม่เพียงพอ

-ห้องเรียนร้อน อบอ้าว มีดไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น พัดลม ไฟฟ้า อย่างเพียงพอทุก ๆ ห้อง

- โรงเรียนไม่มีรั้วรอบขอบชิด เกรงจะเป็นอันตรายต่อทรัพย์สินโรงเรียน

-ถนนทางเข้าโรงเรียนเป็นโคลนตมเวลาฝนตก รื่น ช่วงฤดูฝนเฉอะแฉะมาก เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ให้นักเรียนสกปรก เปื้อน

-การจัดระบบอาคารสถานที่ยังไม่ดีพอ เช่น การจอดรถของครู และผู้มาเยือนไม่มีสถานที่ที่เป็นสัดส่วน เกรงอันตรายที่จะเกิดกับตัวนักเรียนและรถ

กิจกรรมที่ 3 การศึกษาสภาพปัญหาสาเหตุปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียน

วิธีการดำเนินการ

จัดประชุมสัมมนาคณะกรรมการสถานศึกษา ทีมวิจัย ตัวแทนนักเรียน และตัวแทนผู้ปกครอง โดยนำข้อมูลจากการศึกษาสภาพบริบทที่เกี่ยวข้อง มานำเสนอที่ประชุม และร่วมกันศึกษาสภาพปัญหาและวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาต่างๆ ร่วมกัน

ผู้ร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย คณะกรรมการสถานศึกษา ทีมวิจัย ตัวแทนนักเรียน และตัวแทนผู้ปกครอง รวมทั้งสิ้น 56 คน

สถานที่และเวลา

ห้องประชุมโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

ระหว่างวันที่ 11 – 12 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2547 เวลา 09.00 น. - 16.00 น.

ผลที่เกิดจากกิจกรรม

ทีมวิจัยได้ศึกษาสภาพปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียนจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

1. ข้อมูลบริบททั่วไป
2. จากการสอบถาม สัมภาษณ์ บุคคลต่างๆ ในชุมชน
3. จากการสอบถาม สัมภาษณ์ คณะครูและบุคลากรในโรงเรียน
4. จากการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียน

ทีมวิจัยได้สรุปสภาพปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียนได้ดังนี้

สภาพปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียน

จากการสำรวจพฤติกรรมของนักเรียน โดยวิธีการสังเกต การสอบถาม และจากการสะท้อนสภาพพฤติกรรมนักเรียนจากผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งสรุปได้ว่ามีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ที่แสดงออกด้านกายและวาจา ดังนี้

ด้านกาย

1. แต่งกายไม่เรียบร้อย
2. เข้าแถวไม่เป็นระเบียบ
3. ความสะอาดของร่างกาย
4. ความสะอาดของเสื้อผ้า

5. สูบบุหรี่-ดื่มเหล้า
6. มารยาทในการรับประทานอาหาร
7. ทิ้งขยะรีไซเคิล
8. ลักขโมย
9. ทะเลาะวิวาท
10. ไม่ทำการบ้าน
11. ไม่ทำงานที่ได้รับมอบหมาย
12. วางรองเท้าไม่เป็นระเบียบ
13. ไม่รักษาทรัพย์สินของตนเองและของโรงเรียน
14. จิตเจียนฝาดนัง
15. แสดงกิริยาอาการไม่เหมาะสม
16. หยอกล้อกันในเวลาเรียน
17. แย่งของของผู้อื่น
18. มาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ตรงเวลา

ด้านวาจา

1. พูดจาเยาะเย้ยถากถาง
2. พูดคุยกันในระหว่างเรียน
3. พูดจាក้าวร้าว
4. พูดจากหยาบคาย
5. พูดไม่มีหางเสียง
6. พูดโกหก
7. พูดใส่ร้ายป้ายสี

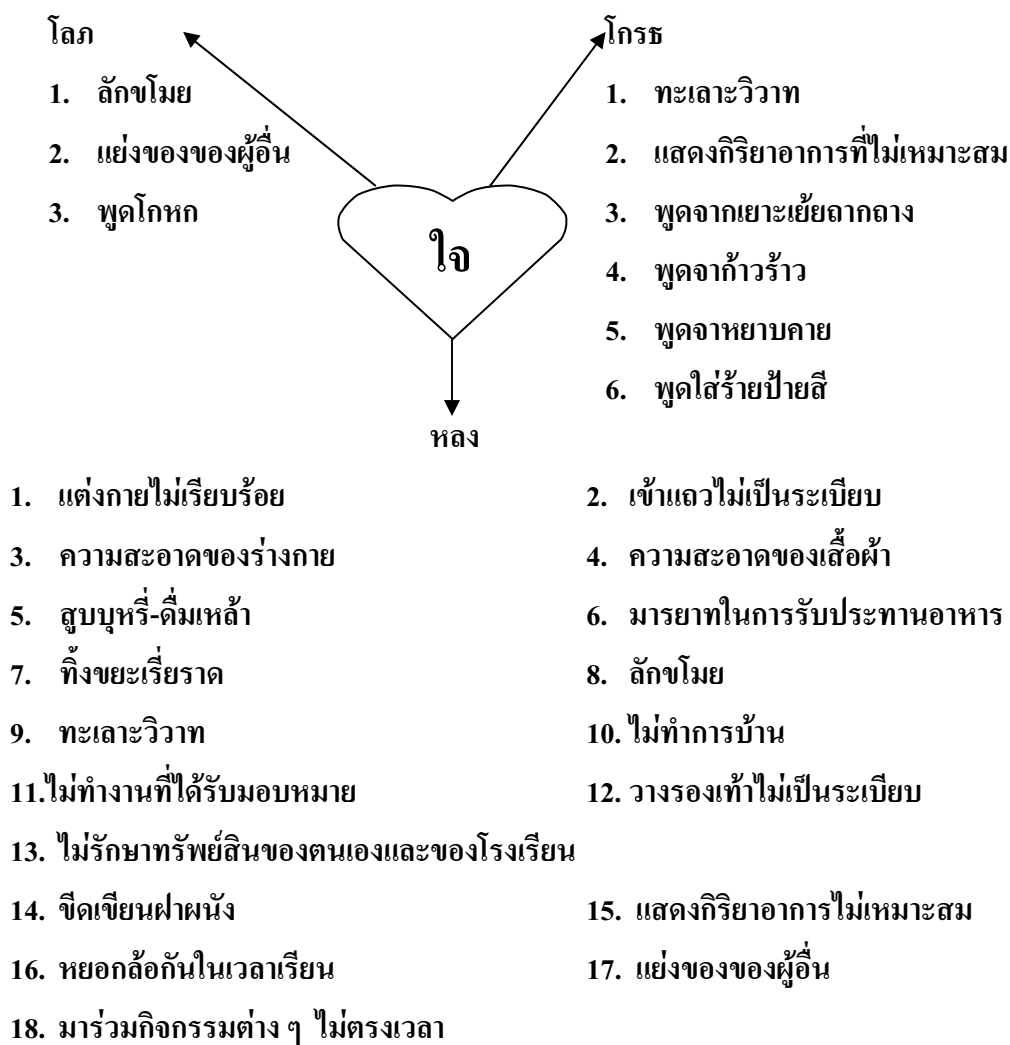
กิจกรรมที่ 4. การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา

ศึกษาเป้าหมายความต้องการในการพัฒนาคุณธรรม นักเรียนหลังจากที่ทีมวิจัยได้รับทราบสภาพปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียนแล้ว ได้นำสภาพปัญหาการขาด คุณธรรมของนักเรียนมาจำแนกเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกได้ ดังนี้

มีการเสนอแนวคิดจาก พ่ออ่อนแก้ว ดิดชัย ว่าสภาพพฤติกรรมที่แสดงออกมานี้ มาจากใจของผู้ปฏิบัติ เพราะใจนั้นเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะทำหรือแสดงพฤติกรรมออกมา ตามแนวคิดที่ว่า “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” ซึ่งผู้ร่วมอภิปรายทั้งหมดก็มีความเห็นตรงกับ พ่ออ่อนแก้ว ดิดชัย ดังนั้นจึงร่วมกันวิเคราะห์ต่ออีกว่า ใจที่สั่งการนี้มีสภาพใจอย่างไร จากการอภิปรายสรุปว่าเป็นใจที่มีลักษณะอยู่ 3 อย่าง คือ

1. ใจที่โลก
2. ใจที่โกรธ
3. ใจที่หลง

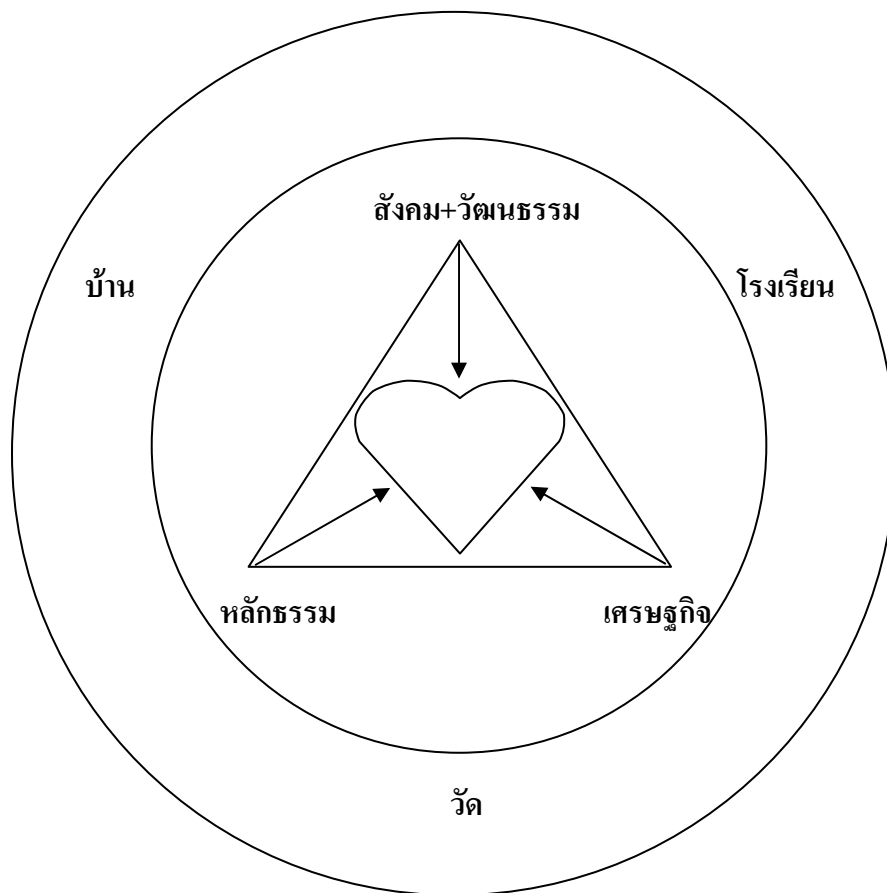
ทีมงานจึงร่วมกันวิเคราะห์จัดกลุ่มพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียน ออกเป็น 3 กลุ่มตามลักษณะของใจได้ ดังนี้

จากนั้นทีมวิจัย ร่วมกันอภิปรายถึงสาเหตุที่ทำให้ใจมีสภาพที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งสรุปได้ว่าสาเหตุที่ทำให้ใจมีสภาพดังกล่าว คือ สภาพของสิ่งแวดล้อมของบ้าน วัด และโรงเรียน มีส่วนที่หล่อหลอมสภาพจิตใจของคนในชุมชน อันมี เด็ก ผู้ปกครอง รวมถึงสมาชิกในชุมชนในเขตบริการของโรงเรียนบ้านสันมะเถิดฯ เป็นใจที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เป็นสาเหตุออกเป็น 3 ข้อ ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ
2. ขาดหลักธรรม
3. ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ของปัญหาและความต้องการสู่การพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

สภาพแวดล้อมที่เป็นสาเหตุ

1. สภาพด้านเศรษฐกิจ
 - ขาดความรู้ความเข้าใจในการประกอบอาชีพทำให้ประสบการขาดทุน
 - วิธีการ - การลงทุน - การหาแหล่งทุน
 - ขาดแรงงานจนไม่มีเวลาให้บุตรหลาน
 - ธรรมชาติไม่เอื้ออำนวย
2. สภาพขาดหลักธรรม
 - ไม่ได้รับการอบรมสั่งสอนหลักธรรมอย่างแท้จริง

- ขาดผู้อบรมสั่งสอน ที่เข้าใจถึงหลักธรรม
 - เข้าไม่ถึงหลักธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า
3. สภาพด้านสังคม วัฒนธรรม และการศึกษา
- สังคมบริโภคนิยม
 - ละเลยวัฒนธรรมประเพณีโบราณ (เดิม)
 - สังคมไม่ลงโทษคนทำผิด จารีต ประเพณี
 - สภาพครอบครัวแตกแยก
 - ผลกระทบจากโรคเอดส์
 - การจัดการศึกษาด้านการพัฒนาคุณธรรม ยังมีรูปแบบที่ไม่ชัดเจน ครูยังไม่มีความรู้ พื้นฐานที่ชัดเจนในหลักพุทธธรรม

กิจกรรมที่ 5 การศึกษาเป้าหมาย ความต้องการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาเป้าหมายความต้องการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน จากแนวคิดของทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

วิธีการดำเนินการ

จัดประชุมสัมมนาคณะกรรมการสถานศึกษา ทีมวิจัย ตัวแทนนักเรียน และตัวแทนผู้ปกครอง โดยนำข้อมูลจากการศึกษาสภาพบริบทที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์สภาพปัญหา การวิเคราะห์สาเหตุ มาทบทวนในที่ประชุม และร่วมกันกำหนดความต้องการการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนร่วมกัน

ผู้ร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย คณะกรรมการสถานศึกษา ทีมวิจัย ตัวแทนนักเรียน และตัวแทนผู้ปกครอง รวมทั้งสิ้น 56 คน

สถานที่และเวลา

ห้องประชุมโรงเรียนบ้านสันมะเกลือฯ

ระหว่างวันที่ 18 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2547 เวลา 09.00 น. - 16.00 น.

ผลที่เกิดจากกิจกรรม

จากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว ผู้ที่เข้าร่วมประชุมได้กำหนดความต้องการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนพอสรุปได้ ดังนี้

- ชุมชนอยู่ดีกินดี ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ
- พ่อ-แม่มีเวลาเลี้ยงดู อบรม บุตรหลาน
- อยากให้ชุมชนรู้จักคิดหาวิธีป้องกันและแก้ไขปัญหายาจากภัยธรรมชาติ
- มีบุคลากรที่สามารถถ่ายทอดหลักธรรม ให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ
- ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและเข้าถึงคุณธรรมของพุทธศาสนา

- อยากให้ชุมชนเป็นสังคมที่เพียงพอ
- ชุมชนรักษาริชาต ประเพณี อันติงามของท้องถิ่น
- ชุมชนมีกฎ ระเบียบ และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด
- มีครอบครัวที่อบอุ่น และช่วยเหลือจนเจือเอื้ออาทรต่อกัน
- ชุมชนให้ความช่วยเหลือ อนุเคราะห์ให้กำลังใจ ครอบครัวผู้ประสบปัญหาเอดส์
- ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ ถึงพิษภัยของโรคเอดส์
- มีการจัดการศึกษาในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนที่เป็นรูปธรรม
- พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ที่เกี่ยวกับพัฒนาคุณธรรมนักเรียนให้มีความรู้ในหลักพุทธธรรมให้ชัดเจน

เป้าหมายการเตรียมบุคลากร ชุมชน ดังกล่าวข้างต้น ก็ด้วยวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุด คือ ต้องการพัฒนานักเรียนให้เป็น “ผู้ที่ประพฤติดี ประพฤติชอบ ด้วยกาย วาจา ใจ”

กิจกรรมที่ 6 การอบรมเชิงปฏิบัติการวิถีพุทธให้กับทีมวิจัย ได้ดำเนินการทั้งหมด 3 ลักษณะ วัตถุประสงค์

เพื่อให้ทีมวิจัยได้มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักพุทธธรรม สามารถนำมาปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันของตนเองได้

วิธีการดำเนินงาน

1. อบรมปฏิบัติการแนววิถีพุทธ ให้กับทีมวิจัย ณ วัดพระธาตุแม่เจดีย์ ต.แม่เจดีย์ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย ระหว่างวันที่ 26 – 29 กรกฎาคม 2547
2. อบรมเชิงปฏิบัติการแนววิถีพุทธ ให้กับทีมวิจัย ณ ศูนย์พัฒนาศีลธรรมเวียงกาหลง ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย ระหว่างวันที่ 11 – 15 ตุลาคม 2547
3. ทีมวิจัยร่วมปฏิบัติธรรมและศึกษาระบบกับพระสงฆ์ สัปดาหละ 2 วัน ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ดังนี้
 - ทุกคืนวันพระ ณ วัดสันมะเค็ด
 - ทุกคืนวันพุธ (ที่ไม่ตรงกับวันพระ) ณ ศูนย์พัฒนาศีลธรรมเวียงกาหลง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม สถานที่และเวลา

1. วัดพระธาตุแม่เจดีย์ ต.แม่เจดีย์ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย
ระหว่างวันที่ 26 – 28 กรกฎาคม 2547 จำนวน 15 คน
วันที่ 29 กรกฎาคม 2547 จำนวน 55 คน
2. ศูนย์พัฒนาศีลธรรมเวียงกาหลง ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย
ระหว่างวันที่ 11 – 15 ตุลาคม 2547 จำนวน 15 คน

3. ทีมวิจัยร่วมปฏิบัติธรรมและศึกษาระบบกับพระสงฆ์ สัปดาห์ละ 2 วัน ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ดังนี้
 - ทุกคืนวันพระ ณ วัดสันมะเค็ด
 - ทุกคืนวันพุธ (ที่ไม่ตรงกับวันพระ) ณ ศูนย์พัฒนาศีลธรรมเวียงกาหลง
- จำนวน 15 คน

ผลที่เกิดจากกิจกรรม

ซึ่งการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวสามารถ สามารถพัฒนาบุคลากรได้ พอสรุปได้ดังนี้

การอบรมเชิงปฏิบัติการ การประพฤติปฏิบัติตนตามแนววิถีพุทธ ณ วัดพระธาตุแม่เจดีย์ ต.แม่เจดีย์ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย ระหว่างวันที่ 26 – 29 กรกฎาคม 2547

ในระยะเวลา 4 วัน 3 คืน ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการเข้าค่ายของชาวพุทธ คือ

1. ให้พนมมือทุกครั้ง ในขณะที่พูดสนทนากับพระ
2. เมื่อพระบรรยายธรรมจบแล้วให้กล่าวคำว่า สาธุ 3 ครั้ง
3. มารยาทของชาวพุทธในเรื่อง การลุก การนั่ง การเดิน การรับประทานอาหาร ทุกอย่าง ล้วนแต่มีจังหวะในการปฏิบัติ

ในการอบรมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายคือ ชุมชน ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครู นักเรียน ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมได้ฝึกปฏิบัติจริงในเรื่อง การสวดมนต์ไหว้พระ การกราบพระอย่างถูกวิธี (อัญชลี วันทา อภิวัต) การนั่งสมาธิ และการเดินจงกรม

นอกจากผู้เข้ารับการอบรมได้ปฏิบัติจริงแล้ว คณะวิทยากรก็ได้บรรยายธรรมะในห้องประชุมใหญ่ โดยผ่านสื่อเครื่องฉายซีดี เล่านิทานคุณธรรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องของศีล (วินัย) สมาธิ (ความนิ่ง) ปัญญา (ความรู้)

คณะวิทยากรให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้ตามฐานต่าง ๆ โดยแบ่งเป็น 4 ฐาน ดังนี้

1. ฐานอธิบายมุข เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้เกี่ยวกับอธิบายมุขต่าง ๆ
2. ฐานมารยาทไทย เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้เกี่ยวกับมารยาทในการไหว้ ผู้ใหญ่ ไหว้พระ ไหว้พ่อแม่ ไหว้ครูอาจารย์ ไหว้เพื่อน
3. ฐานพระรัตนตรัย เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รู้ถึงความหมายของพระรัตนตรัย คือ แก้ว 3 ประการ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และสัญลักษณ์ เช่น

พระพุทธเจ้า	สัญลักษณ์	รูป 3 ดอก
พระธรรม	สัญลักษณ์	เทียน 2 เล่ม
พระสงฆ์	สัญลักษณ์	ดอกไม้ม

4. ฐานหน้าที่ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้และเข้าใจ บทบาทหน้าที่ของตนเอง คือ
 - เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่

- เป็นศิษย์ที่ดีของครู อาจารย์
- เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน
- เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ
- เป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา

ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ คณะวิทยากรได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เข้ารับการอบรมเกิด ศีล สมาธิ ปัญญา โดยใช้สื่อต่าง ๆ เช่น วีซีดี เพลง เกม นิทาน ในการฝึกปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ต้อง พุดให้จำ ทำให้ดู อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

จากการอบรมเชิงปฏิบัติการวิถีพุทธ

เมื่อวันที่ 11 – 15 ตุลาคม 2547 ณ ค่ายพัฒนาคุณภาพ ศูนย์พัฒนาศีลธรรมเวียงกาหลง ต. เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย โดยสรุปกิจกรรมที่ได้ทำคือ

1. สวดมนต์ ถาวนา (ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น)
2. ธรรมโอวาท การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักธรรมวิถีพุทธ โดยพระครูเดชฯ ฐานจิต โต การเป็นบุคคลตามวิถีพุทธ คือเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน มีสติ สงบ ในความร่าเริง เบิกบาน โดยอาศัยแก่นพระพุทธศาสนา คือ หัวใจของพระพุทธศาสนา 3 ประการ คือ

- ละเว้นความชั่ว ความไม่ประมาททั้งปวง (ศีล)
- ประพฤติดี มีความตั้งมั่นในการทำความดี (สมาธิ)
- ทำจิตใจให้ผ่องใส ทำจิตใจให้ผ่องใส (ปัญญา)

ประการที่ 1 ศีล ความไม่ประมาททั้งปวง หรือ ละความชั่ว ไม่มุ่งร้ายต่อกัน

ประการที่ 2 สมาธิ โดย 1. นั่งสมาธิ แบบอาณานสติ กำหนดลมหายใจ เข้า – ออก

2. เดินสมาธิ (เดินจงกรม กำหนดจิต ไว้ที่เท้าขณะเดิน)
3. รับประทานอาหารอย่างมีสติ
4. ฝึกปิดวาจา
5. ฝึกสติปัฏฐาน 4 กาย เวทนา จิต ธรรม

ประการที่ 3 ปัญญา ปัญญาจะเกิดได้เมื่อ ทำจิตใจให้ผ่องใส โดยมีความรู้สึก ความเข้าใจ ในตนเองในศีลธรรม ความถูกต้อง สามารถนำความรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิตไปเผยแพร่ได้ สามารถ มองคนได้ สามารถมองผู้อื่นอย่างไม่เป็นโทษ และสามารถทำตนไม่เป็นโทษต่อผู้อื่นได้ นั่นคือ “สามารถครองตนได้”

3. สมาทานศีล 5 ศีล 8 ทุกคนรักษาศีล
4. บำเพ็ญประโยชน์ แบ่งหน้าที่ตามบทบาทกลุ่มที่ได้รับ
5. ฝึกปฏิบัติสมาธิ โดยวิธีต่าง ๆ
6. เรียนรู้สัปปายะ 4 คือ

6.1 สัมผัสบุคคล คือ บุคคลที่สามารถเป็นเพื่อนเราได้

6.2 สัมผัสสถานที่ คือ สถานที่ที่เอื้อต่อวิถีชีวิต

6.3 สัมผัสธรรม คือ การปฏิบัติตนและคนรอบข้างดี

6.4 สัมผัสอาหาร คือ มีอาหารที่ดีไม่เบียดเบียนผู้อื่น

7. ธรรมโอวาท (ธรรมสากัจฉา)

8. สร้างทานบารมี ด้วยการตักบาตรทุกเช้า บำเพ็ญประโยชน์ ถวายค่าน้ำเงิน

9. ศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้าน

- การปลูกชา และการแปรรูปชา
- การทำสมุนไพรพื้นบ้าน
- การทำเซรามิก
- นวดแผนไทย
- ปุ๋ยอินทรีย์การเกษตร

10. ฟังประสบการณ์ชีวิต

- นายทวี เป็นคนพิการทางตา อยากบวชเรียนธรรมะ แต่บวชไม่ได้ มีความใฝ่รู้เรื่องธรรมะ นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประกอบอาชีพ ประสบผลสำเร็จในชีวิต

- พระครูบาถวิล ธรรมจิตโต วัดหม่อนพระเจ้าหลาย เล่าถึงตอนเป็นฆราวาสเป็นคนดื่มเหล้า เมามากจนคนในบ้านแม่จะงานไม่ยอมรับ จนเกือบตายเพราะพิษของสุรา จึงตัดทุกอย่างหันมาฝึกจิตปาวธรรมาต์ออกบวชศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม ฝึกความอดทน ความแข็งแกร่ง ฝึกจิตให้เกิดนิเวศ ปล่อยวาง

11. สะท้อนประสบการณ์ การบำเพ็ญตนในการเข้าอบรมวิถีพุทธครั้งนี้ เป็นอย่างไร ในประเด็นต่อไปนี้

- ด้านบุคลากร สถานที่ เวลา
- ด้านความรู้สึกรู้สึก
- ด้านกิจกรรมที่ได้เรียนรู้ และปฏิบัติ

ผลที่ได้รับจากการอบรมค่ายคุณธรรมครั้งนี้ คือ

1. ได้เข้าใจธรรมโอวาท มากขึ้น

- อริยสัจ 4 คือ
 1. ทุกข์ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ
 2. สมุทัย เหตุให้เกิดทุกข์
 3. นิโรธ ธรรมที่ดับทุกข์
 4. มรรค ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

- พรหมวิหาร 4 คือ
 1. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นให้พ้นทุกข์
 2. กรุณา ความสงสารคิดจะช่วยให้ผู้อื่นเป็นสุข อยากจะช่วยเหลือผู้อื่นพ้นทุกข์
 3. มุทิตา ความสงสารคิดจะช่วยให้ผู้อื่นเป็นสุข อยากจะช่วยเหลือผู้อื่นพ้นทุกข์
 4. อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ เมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ
- อิทธิบาท 4
 1. ฉันทะ ความพอใจในหน้าที่การงานที่ตนเองรับผิดชอบไม่ว่างานส่วนตัวหรือส่วนรวม
 - วิริยะ ความเพียรทำกิจการงานทุกอย่าง ไม่ย่อท้อ เบื่อหน่าย
 3. จิตตะ มีจิตใจเข้มแข็ง สงบ มั่นคง แน่วแน่ ที่จะทำงานนั้น ๆ ให้สำเร็จ
 - วิมังสา ไตร่ตรองใคร่ครวญพิจารณาหาเหตุผล จนแจ่มแจ้งเข้าใจ

แก้ไขให้ได้ประโยชน์สูงสุด
- สติปัฏฐาน 4 กาย เวทนา จิต ธรรม
- ฌรวาสธรรม 4 คือ
 1. สัจจะ คือ ให้เราไม่ทุกข์ไม่เบียดเบียนผู้อื่น
 2. ทมะ คือ ข่มใจไม่โกรธเกลียดโต้ตอบผู้อื่น
 3. ขันติ คือ ความอดทน อดกลั้น
 4. จาคะ คือ เสียสละ สละกิเลส
- พระอริยบุคคล หมายถึง บุคคลผู้เป็นอริยะ ผู้บรรลุนิพพานพิเศษ มีโศดาปัตติผลเป็นต้น มี 4 คือ 1. พระโศดาบัน 2. พระสกทาคามี 3. พระอนาคามี 4. พระอรหันต์
- นิเวศน์ 5 เครื่องกั้นพระนิพพาน มี
 1. ความต้องการ
 2. ความโกรธ
 3. ความง่วง หวานนอน
 4. ความฟุ้งซ่าน รำคาญ
 5. ความสงสัย
- มรรค 8

ศีล - สัมมาวาจา

- สัมมากัมมันตะ
- สัมมาอาชีวะ
- สมาธิ - สัมมาวาจาเมะ
- สัมมาสติ
- สัมมาสมาธิ
- สัมมาทิฎฐิ (เห็นถูก)
- ปัญญา - สัมมาสังกัปปะ (คิดถูก)

2. ฝึกบทธวคณนต์ ภาวนา
3. มีความเพียรพยายามมากขึ้น
4. มีความอดทน อดกลั้น มากขึ้น
5. ผลการรักษาศีล ทำให้เกิดความสุขสบายใจ สร้างสมบุญบารมี
6. ลดทิฐิมานะ ลดความพยายามของตนเองให้น้อยลง
7. จิตใจเบิกบาน
8. รู้จักจำแนก บรรทัดฐาน การทำผิด ทำถูก (แยกผิดแยกถูกได้)
9. มีความละเอียดเกรงกลัวต่อบาป (หิริโอตตัปปะ)
10. ได้ตระหนักในคุณค่าของพระพุทธศาสนา
11. ได้แรงบันดาลใจให้อยากทำความดีมากขึ้น
12. ได้มีโอกาสทนุบำรุงพระพุทธศาสนา
13. สร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยง กับแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น

จากการที่ได้รับการอบรม 11 – 15 ตุลาคม 2547 ทำให้เกิดคุณลักษณะบุคลากร “วิถีพุทธ” พอสรุปได้ดังนี้

1. เป็นผู้รู้จริง ปฏิบัติจริง
2. เป็นผู้มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ และปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง
3. เป็นผู้ที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ๆ
4. เป็นผู้มีความอดทน อดกลั้น ไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรค
5. เป็นผู้ที่ประพฤติ ปฏิบัติอยู่ในศีลธรรม
6. เป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมทนุบำรุงศาสนา ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน
7. เป็นผู้ที่เป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่สังคม
8. เป็นผู้ที่มีความรัก ความเมตตา ต่อผู้อื่น
9. เป็นผู้ที่ฝึกฝนในการทำบุญ ทำกุศล

กิจกรรมที่ 7 การอบรมเชิงปฏิบัติการแนวการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ วัตถุประสงค์

เพื่อให้ทีมวิจัยมีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักพุทธธรรม และนำมาใช้ในการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยแกนกลางจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ ให้กับทีมวิจัย ซึ่งได้เรียนเชิญผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านการปฏิบัติธรรมและประสบความสำเร็จในการทำงาน มาเป็นวิทยากรให้ความรู้ ตลอดจนการจัดหลักสูตร “วิถีพุทธ” ในกระบวนการเรียนรู้ แขนงวิชา อาชีพ ต่างๆ

ผู้ร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย 15 คน ร่วมอบรมกับทีมวิจัยแกนกลาง ทีมวิจัยโรงเรียนบ้านดงป่าसान และทีมวิจัยโรงเรียนอนุบาลแม่ชะจาน

สถานที่และเวลา

ศูนย์พัฒนาศีลธรรมเวียงกาหลง ระหว่างวันที่ 18 - 19 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2547

ผลที่เกิดจากการจัดกิจกรรม

เมื่อทีมวิจัยได้พัฒนาตนเองโดยการปฏิบัติธรรมตามแนววิถีพุทธเรียบร้อยแล้ว ทางโครงการ จึงได้จัดให้มีการพัฒนาทีมวิจัยในเรื่องการสร้างหลักสูตรและนวัตกรรมการจัดการศึกษาวิถีพุทธ ณ ศูนย์พัฒนาศีลธรรมเวียงกาหลง ระหว่างวันที่ 18 - 19 ตุลาคม 2547 ซึ่งสรุปความรู้ได้ ดังนี้

จากการอบรมการสร้างหลักสูตรและนวัตกรรมการจัดการศึกษาวิถีพุทธ ณ ศูนย์พัฒนาศีลธรรมเวียงกาหลงโดยสรุปสาระการเรียนรู้ดังนี้

ปาฐกถาธรรม ศีล สมาธิ ปัญญา โดยพระครูสมุห์เดช จิตเตโช เจ้าอาวาสวัดกู่แก้วธรรมาราม

พระพุทธเจ้าแบ่งคนเป็น 3 พวก คือ

1. ปุณฺณ คนปกติทั่วไปที่ดำรงชีวิตโดยอาจจะไม่คิดถึงความพอเพียงของชีวิต ไม่รู้ว่าทุกข์อยู่ที่ตนเอง และสมบัติภายนอก
1. กัลยาณชน คนที่สูงกว่าปุณฺณ มุ่งที่จะศึกษาว่าพระพุทธเจ้า รู้เหตุ รู้ผล รู้สุข รู้ทุกข์ อยู่ที่ใจ มุ่งรักษาศีล สมาธิ ปัญญา มุ่งไปสู่การดับทุกข์
2. อริยชน รู้แล้วว่าชีวิตไปจบที่ใด มุ่งทำคุณงามความดี เพื่อให้หลุดพ้นความทุกข์ไม่เห็นกาย วัตถุ ใจ ดังนั้น จึงมุ่งศึกษาปฏิบัติในศีล สมาธิ ปัญญา

- ธรรมบรรยาย : พุทธพิธีในการจัดการทรัพยากรกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

โดย ดร.วสันต์ จอมภักดี มุลนิชิธรรมนาถ

อัครชีวะประวัติ : เป็นรองชนะเลิศ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อดีตเคยปฏิบัติธรรม โดยคุณแม่พาขึ้นไปนมัสการพระธาตุดอยสุเทพทุกปีของวันวิสาขบูชา โดยเดินขึ้น – ลง จึงได้สัมผัสกับธรรมชาติ เข้าถึงความสงบร่มเย็นของธรรมชาติได้พบกับศิลปะอันวิจิตรสวยงามบนพระธาตุ และเสียงระฆังที่ดังกังวาน จึงเกิดการเรียนรู้โดยไม่ต้องมีคนมาบอกเล่า หรือสอนธรรมชาติ และเทคโนโลยี มิได้แบ่งแยกกัน แต่จะเชื่อมโยงรอยต่อให้เข้าใจในธรรมชาติ เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เห็นความจริงของธรรมชาติที่ชัดเจน

จุดประสงค์ของมูลนิธิธรรมนาถ

1. ส่งเสริมการศึกษาศาสนา เพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฐิในการดำรงชีวิต
2. ส่งเสริมการปฏิบัติตนด้วยสัมมาทิฐิ เพื่อทำลายความเห็นแก่ตัว และนำชีวิตเข้าสู่ความสะอาด สง่า สงบ
3. เพื่อเผยแพร่การดำเนินชีวิตตามหลักแห่งศีลธรรม
4. เพื่อส่งเสริมให้มีการนำเอกหลักศีลธรรมมาพัฒนาประเทศ
 - 4.1 ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม
 - 4.2 ส่งเสริมให้ใช้หลักศีลธรรมในการดูแลป่าไม้ของชาติ
 - 4.3 เพื่อปลูกฝังความเมตตาต่อสัตว์ จนกระทั่งมองเห็นคุณค่า การคุ้มครองชีวิตสัตว์ หลักการสอนสิ่งแวดล้อม

ต้องให้เด็กมองเห็นผลดี / ผลเสียที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติที่สมบูรณ์ และเสื่อมโทรมโดยชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงของ ดิน น้ำ ลม แร่ธาตุทั้งระบบประเทศไทยและเชื่อมโยงในประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะป่าไม้

- ธรรมะบรรยาย : พุทธวิถีกับการเยียวยาสุขภาวะทางใจ

โดย รศ.ดร.พยอม อยู่สวัสดิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

- คนประกอบด้วย 3 ส่วน
1. กาย
 2. ใจ
 3. สังคมรอบข้าง

พุทธะ คือ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน

พุทธวิธี คือ การทำให้จิตมีความสุข

จิต เป็นแหล่งสำคัญที่จะสร้างสุขภาพกายให้แข็งแรง

คำถาม

1. พุทธวิธีคืออะไร ทำอย่างไร
2. สุขภาวะทางใจ / จิต / จิตวิญญาณคืออะไรอย่างไร
3. มีแนวทางอย่างไรในการนำพุทธวิธีมาใช้สร้างสุขภาวะทางใจ / จิต
4. สุขภาวะทางใจ / สุขภาพใจ : วัดได้หรือไม่อย่างไร

- ชีวิต คือ ชั้น 5 ประกอบด้วย องค์รวมของรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ทุกขภาวะ เกิดจากการคิดปรุงแต่ง
- โอวาทปาฏิโมกข์
 1. การไม่ทำความชั่ว
 2. การทำความดี
 3. การทำจิตให้บริสุทธิ์
- การไม่ทำชั่ว คือ การไม่ล่วงอกุศลกรรมบถ 10 ซึ่งก่อให้เกิดทุกข์โทษต่อผู้ทำมากมาย ความชั่วในอกุศลกรรม 10 ได้แก่

กายกรรม 3	- การฆ่าสัตว์ - การลักทรัพย์ - การประพฤติดิฉินในกาม
วจีกรรม 4	- พูดปด - พูดส่อเสียด - พูดหยาบคาย - พูดเพ้อเจ้อ
มโนกรรม	- คิดอยากได้ของผู้อื่น - คิดปองร้ายผู้อื่น - มีความเห็นผิด
- การทำความดี (บุญยกิจริยาวัตร 10)
 1. ทาน
 2. ศีล
 3. ภาวนา
 4. ขวัญขวยในกิจที่ชอบ
 5. เคารพบุคคลที่ควรเคารพ
 6. อุทิศส่วนกุศล
 7. อนุโมทนากุศล
 8. ฟังธรรม
 9. ให้ธรรม
 10. ทำความเห็นให้ถูกต้อง

- ธรรมะบรรยาย : อริยประเพณีในวิถีพุทธล้านนา

โดย พระอาจารย์ศิริ ศิริกาญจน์ ศูนย์พัฒนาศิลปวัฒนธรรมเวียงกาหลง

ประเพณี คือ พิธีการที่ปฏิบัติสืบต่อๆ กันมา ซึ่งแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติมี 3 ด้าน

1. จารีตประเพณี คือ ประเพณีที่ปฏิบัติกันห้ามประพฤติผิด
2. ขนบประเพณี คือ สังคมกำหนดเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน
3. ธรรมเนียมประเพณี คือ ประเพณีที่ใครจะปฏิบัติก็ได้ไม่ปฏิบัติก็ได้

อริยประเพณีวิถีพุทธล้านนา คือ วิธีที่ดำเนินการสืบต่อกันมาเพื่อไปสู่ทางดับทุกข์ของชุมชนล้านนา เช่น ประเพณีการตั้งธรรมหลวง ประเพณีต้านภัยสลาภ จุดประทีป เพื่อบูชาพรหม ธรรมมหาชาติ ในการตั้งธรรมหลวง จะสอนให้คน

1. ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักการมีน้ำใจต่อกัน
2. สอนให้มีปฏิสันถารในการต้อนรับ
3. สอนให้คนรู้จักเสวยความสุขส่วนตน และความมานะอดทน (ในกัณฑ์มัทรี)
4. การเลือกขวัญ เพื่อกุสโลบาย ในการให้กำลังใจเวลาเสียใจ หรือได้รับความทุกข์เคราะห์โดยดัดแปลงมาจากการเรียกขวัญของพระพุทธเจ้า
5. เพื่อให้เห็นศิลปะการต่อสู้ของชายล้านนา
6. เพื่อให้เห็นโทษของการดื่มสุรา
7. เพื่อให้เห็นลักษณะของเรือนที่อยู่อาศัย
8. ลักษณะของสุนัขไทยต่าง ๆ ว่ามีกี่ประเภท
9. ลักษณะของป่า เช่น จุลพล : ป่าสัก มหาพล : ป่าใหญ่
10. เรียนรู้ถึงคำพูดที่เป็นโวหารที่เรียกว่าการชักแม่น้ำทั้งห้ามาพูด
11. ฝนโบกขบิลพัฒน์
12. ให้เห็นภัยวตะสงสาร

5. ธรรมเนียมร่าย พุทธศิลป์เพื่อพุทธบูชา

โดย พระครูสมุห์เดชา จิตฺเตโช เจ้าอาวาสวัดทุ่งแก้วธรรมาราม

พุทธศิลป์ คืองานบูชาผู้รู้สูงสุด คือ บูชาพระพุทธเจ้า

- มีงาน - จิตรกรรม
- ประติมากรรม
- สถาปัตยกรรม

กระบวนการทางกาย การสร้างพระพุทธรูป การปั้นพระปฏิมากรรม ให้เป็นรูปภาพ พระพุทธศาสนาไม่ใช่โบราณวัตถุ มิใช่ซากปรักหักพัง สร้างขึ้นเพื่อการบูชา แต่เป็นการสร้างจิตใจให้เข้มแข็ง พันทุกซ์

- จิตรกรรมและประติมากรรม เพื่อพุทธบูชา

โดย อาจารย์พงษ์พรรณ เรือนนันทชัย ศิลปินอิสระ

ประวัติพระพุทธรูป แต่เดิมคนไม่สามารถหรือยอมปั้นพระพุทธรูปเพื่อถือว่าเป็นของสูง ต่อมาพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ ชาวกรีก เริ่มต้นด้วยการปั้นพระพุทธรูป

สิ่งๆ หมายถึง ความสว่างาม ความเข้มแข็ง ไม่ต้องวิตกกังวลกับปัญหาใด ๆ ที่เกิดขึ้น
สิ่งๆจะคอยปกป้องดูแล

นาค หมายถึง ความอ่อนน้อมถ่อมตน เมื่อเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าต้องรู้จักหมอบคลานเหมือน
นาค

- คีตศิลป์ และนาฏลีลา เพื่อพุทธบูชา

โดย อาจารย์นิธิกร มาแก้ว สถาบันเทคโนโลยีมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ

พิณพิยะ มีโครงสร้างระบบเสียงที่พิเศษด้วย คือ เสียงที่เกิดจากการสั่นสะเทือนจะส่งผ่าน
ไปยังหัวพิยะ ซึ่งเป็นโลหะสวมไว้ปลายคันทวน และไหลผ่านคันทวนมายังหมอน เป็นเสาค้ำ
ระหว่างกล่องเสียงกับทวน และส่งคลื่นเสียงผ่านอากาศในช่องของกล่องเสียงไปสะท้อนกับแผ่น
หน้าอกของเล่น ผู้เล่นสามารถบังคับขนาดช่องว่างให้กว้างหรือแคบได้ทำให้เสียงนุ่มนวล และ
ควบคุมให้เกิดเสียงทุ้ม แแหลม หนักเบา กังวานได้ตามต้องการ ผู้เล่นผู้ฟังต้องมีสมาธิ เพราะเสียง
ของพิณพิยะ จะดังกังวานเจิบสงบ หล่อหลอมจิตใจให้สุข สงบ มีสมาธิ จนเกิดปัญญา ไม่
ก่อให้เกิดโรค โทษะ โมหะ ตัณหาความทะยานอยากต่าง ๆ มีความเป็นไปเพื่อโพธิญาณ ดังเช่น
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสดับ

8. ธรรมบรรยาย เรียนรู้วิถีพุทธผ่านนิทานธรรม

โดย พระอาจารย์เทพพิทักษ์ วิริโย ค่ายคุณธรรมยอดขุนพล

การสอนเด็กส่วนใหญ่ จะมีการให้รางวัลส่วนพระพุทธเจ้าจะใช้แบบการให้เกิดปิติศรัทธา
ในธรรมการสอนธรรมในโรงเรียน

วิธีการสอนมีหลากหลายรูปแบบ แบบที่จะเสนอต่อไปนี้เป็นคือ แบบเทศนาธรรม มี 2 แบบ
แบบคำเมือง และแบบภาษากลาง

สิ่งที่ได้จากการปฏิบัติการฟังเทศนา คือ

1. การจตุรฐาเทียนบูชาพระรัตนตรัย
2. การกราบพระ
3. การอารธนานิมนต์
4. การถวายน้ำ
5. การถวายพานศีล
6. การบูชาธรรมโดยการจุดเทียน
7. ไม่ให้ไว้ธรรมในที่ต่ำ
8. ขณะฟังธรรมเกิดสมาธิ

ได้ข้อธรรมกณฑ์ที่ 8 คือ เกิดปัญญาในธรรมที่เข้าใจ สะท้อนให้เห็น

- บาปบุญคุณโทษมีจริง

- การปฏิบัติศีล 5 ในกาม
- การปฏิบัติตนต่อลูกต่อนุพการี
- เห็นผลของสัมมาทิฐิ
- การจัดการศึกษาวิถีพุทธตามแนวคิด Service Learning

โดย ดร.เฟิร์ด วัฒนากุล มหาวิทยาลัยพายัพ

Service Learning คือการบริการเพื่อการเรียนรู้ โดยประสานการบริการชุมชน นักเรียนเข้าไปศึกษาชุมชน โดยประยุกต์ใช้ความรู้ให้สอดคล้องกับประสบการณ์ในห้องเรียนไปใช้ในสังคมชีวิตประจำวันที่ตนเองรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อประโยชน์ต่อสังคม เพิ่มพูนความรู้ วิเคราะห์การแก้ปัญหา สะท้อนประสบการณ์ ความคิด และปัญหาอันจะนำไปสู่การเพิ่มพูนความรู้ และทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ลักษณะการเรียนรู้

1. ประสบการณ์ตรง ได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยนำความรู้เดิมมาเชื่อมโยงความรู้ใหม่
2. เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้เรียนเลือกการเรียนรู้และการทำงานที่ตนเองชอบ ตนเองอยากทำ โดยเน้นการแปลข้อมูลเป็นภาษาอังกฤษ โดยการพูด เขียน อ่าน แล้วแต่ความต้องการของหน่วยงานที่เข้าไปให้บริการ
3. เน้นประโยชน์การเรียนรู้ต่อผู้เรียนและสังคมต่อสายวิชาชีพ ให้บริการของสังคม
4. เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์
5. ผู้เรียนทราบศักยภาพของตนเอง
6. เพิ่มศักยภาพการบริการให้กับสังคม
7. ให้เข้าใจในเนื้อหาสาระในห้องเรียนมากยิ่งขึ้น
8. รู้จักปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพจริง / ปัญหาที่เกิดขึ้น
9. รู้จักสะท้อนประสบการณ์ เพื่อพัฒนางานให้ดีขึ้น

- การจัดการศึกษาวิถีพุทธตามแนวคิดดี แบร์ สตูลสไตล์

โดย ครูใหญ่ลดาวัลย์ วนวิทย์

การเรียนรู้พุทธศาสนา โดยประสบการณ์ที่เกิดกับชีวิตจริงกับลูกสาวที่เป็นโรคหัวใจมาแต่กำเนิด สิ่งที่จะช่วยบรรเทาทุกข์ในใจของแม่และลูก คือ การได้ปฏิบัติธรรม
สรุปสิ่งที่ค้นพบจากกิจกรรม คือ

1. ถ้ามุขยั้งไม่ส่งจิตออกภายนอกกาย มักจะประสบผลสำเร็จในงาน
2. ธรรมชาติของเด็กทำให้เกิดความสุขกับการค้นพบ

3. ครูสามารถสร้างเด็กให้เกิดสุข หรือทุกข์ได้ด้วยการพูด และการกระทำที่ครูให้แบบถูก หรือแบบผิด

กระบวนการนำไปใช้ในวิถีชีวิตกับครู กับผู้ปกครอง

1. สอนเด็กก็ต้องสนุก การปฏิบัติธรรมก็ต้องสนุก ทำอะไรให้สนุก
2. พูดกับชุมชน ผู้ปกครอง ให้เลี้ยงลูกด้วยความรัก
3. แปลความหวังเป็นความเมตตา
4. ขจัดอวิชชาให้เป็นวิชา

- ธรรมบรรยาย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธแบบ Sompong Style

โดย พระอาจารย์สุธีร์ สุธีโร วัดป่าอุดมธรรม

ศีล 5 ข้อ 1 ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ และทรมาณคน สัตว์

ข้อ 2 ละเว้นจากการลักขโมย ปล้นจี้ ดึงชิง วิ่งราว น้อโกงทรัพย์สินเงินทองของ
ผู้อื่น

ข้อ 3 ละเว้นจากการประพฤติดีกในกาม ภรรยา บุตร ธิดาของผู้อื่น ให้ชายเห็น
หญิงเป็นแม่ หญิงเห็นชายเป็นพ่อ ก็จะไม่ผิดศีลข้อนี้

ข้อ 4 ละเว้นจากการพูดปด พูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ยุแหยให้ผู้อื่น
ทะเลาะวิวาทแตกความสามัคคี

ข้อ 5 ละเว้นจากการดื่มสุรายาเสพติด ร่างกายเป็นทรัพย์ เป็นสมบัติของพ่อ แม่
เราจะทำลาย เหนรคุณไม่ได้

สาระการเรียนรู้ พอสรุปได้ดังนี้

1. พุทธธรรม - การถวายเป็นเทียน
 - การประเคนของถวาย
 - การแสดงธรรมเทศนา
 - การถวายเครื่องไทยทาน
2. ธรรมะกับวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม

พุทธธรรมกับการจัดการสิ่งแวดล้อม
3. ศิลปวัฒนธรรม
 - พุทธศิลป์เพื่อพุทธบูชา
 - จิตรกรรมและประติมากรรมเพื่อพุทธบูชา
 - คีตศิลป์และนาฏลีลาเพื่อพุทธบูชา
4. เทคนิคการสอน
 - วิถีพุทธในวิถีชีวิต : ความกลมกลืนระหว่างโลกกับธรรม

- เรียนรู้วิถีพุทธผ่านนิทานธรรม
- Service Learning
- การจัดการศึกษาวิถีพุทธตามแนวคิดดี แบร์ สคูล สไตล์
- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธแบบ Sompong Style

5. ผลการปฏิบัติธรรม สุขภาวะ

- พุทธวิธีกับการสร้างสุขภาวะทางใจ
- หลักการปฏิบัติตนโดยใช้บรรทัดฐาน “ศีล”
- รู้และเข้าใจเป้าหมายวิถีพุทธ ไม่ทำร้ายผู้อื่นทางกาย วาจา
- มองเห็นแนวทางของวิถีพุทธ มาจัดการศึกษาให้กับนักเรียน
- รู้และเข้าใจหลักธรรมต่าง ๆ ชัดเจนขึ้น

กิจกรรมที่ 8. การศึกษาดูงาน สถานศึกษาด้านแบบและวัดต่างๆ ที่ดำเนินกิจกรรมในแนววิถีพุทธ วัตถุประสงค์

เพื่อให้ นักวิจัย ได้ศึกษาเรียนรู้แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้แนววิถีพุทธ จาก สถานศึกษาด้านแบบวิถีพุทธ และวัดต่างๆ ที่เป็นแบบอย่างในการดำเนินกิจกรรมวิถีพุทธ

วิธีการดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยได้ไปศึกษาดูงานสถานที่ต่าง ๆ ดังนี้

1. โรงเรียนบ้านฝั่งดิน อ.พาน จ.เชียงราย เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2547
2. โรงเรียนบ้านปูกแง อ.พาน จ.เชียงราย เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2547
3. โรงเรียนพระสุธรรมยานเถรวัดท่าซุง อ.เมือง จ.อุทัยธานี เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2547
4. โรงเรียนสัตยาไส อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2547
5. วัดเขาสุกิม อ.เมือง จ.จันทบุรี เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2547
6. วัดบ้านไร่ อ.ด่านขุนทด จ.นครราชสีมา เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2547

สถานที่ เวลา และผู้เข้าร่วมกิจกรรม

1. โรงเรียนบ้านฝั่งดิน อ.พาน จ.เชียงราย เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2547 จำนวน 65 คน
2. โรงเรียนบ้านปูกแง อ.พาน จ.เชียงราย เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2547 จำนวน 65 คน
3. โรงเรียนพระสุธรรมยานเถรวัดท่าซุง อ.เมือง จ.อุทัยธานี เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2547 จำนวน 20 คน
4. โรงเรียนสัตยาไส อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2547 จำนวน 20 คน
5. วัดเขาสุกิม อ.เมือง จ.จันทบุรี เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2547 จำนวน 20 คน
6. วัดบ้านไร่ อ.ด่านขุนทด จ.นครราชสีมา เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2547 จำนวน 20 คน

ผลที่เกิดจากการจัดกิจกรรม

จากการศึกษาดูงาน สถานศึกษาต้นแบบวิถีพุทธและวัดต่าง ๆ ทำให้ทีมวิจัย มีความรู้ความเข้าใจ ได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ ตามแบบวิถีพุทธของสถาบันต่าง ๆ ตามแบบวิถีพุทธของสถาบันต่าง ๆ พอสรุปได้ดังนี้

จากการศึกษาดูงานโรงเรียนฝั่งต้น และโรงเรียนปทุมแกว อ.พาน จ.เชียงราย

เริ่มจากการทำความเข้าใจกับทุก ๆ ฝ่าย ทั้งผู้นำชุมชน คณะกรรมการ ผู้ปกครอง คณะครู-นักการและนักเรียน ให้เห็นปัญหาร่วมกันว่าเด็กมีพฤติกรรมไม่ค่อยเป็นที่น่าพอใจ มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ อันเนื่องมาจากความเจริญของสังคมประเทศชาติบ้านเมืองทุก ๆ ด้าน จำเป็นอย่างยิ่งต้องแก้ไขก่อนที่จะสายเกินไป

มีการศึกษาแนวทางปฏิบัติโดยส่งคณะครู ตัวแทนชุมชน ตัวแทนนักเรียน เข้าอบรมศึกษาดูงานตามแหล่งต่าง ๆ แล้วนำมาประมวลเป็นสาระการเรียนรู้ และออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติ โดยยึดหลักการที่ว่าต้องปฏิบัติอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง สม่าเสมอ เนื่องจากเด็กได้รับกระแสของความรุนแรงจากสังคมภายนอกในสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม เช่น สิ่งเสพติด พฤติกรรมทางเพศ มีความไม่ถูกต้องขยายวงกว้างไปทั่ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำกิจกรรมวิถีพุทธเข้ามาปฏิบัติ เพื่อดึงเด็กให้เข้าอยู่กับสิ่งที่ถูกต้องดีงาม และเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

เมื่อได้แนวทางแล้ว ได้มีการกำหนดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับหลักสูตร กำหนดพุทธศาสนาในส่วนของเนื้อหาให้ชัดเจนว่าจะเรียนอะไร ในแต่ละชั้น จะบูรณาการกับวิชาใด และมีการกำหนดกิจกรรมตั้งแต่เข้าจนเลิกเรียนอย่างชัดเจน บทอะไรที่นักเรียนต้องสวดต้องท่อง ทั้งครู นักการ นักเรียน ต้องปฏิบัติกิจกรรมอย่างจริงจังและสม่าเสมอ

มีการวางแผนกิจกรรม อาหารกลางวันให้สอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธได้อย่างลงตัว แม้ครัวรับผิดชอบอาหารกลางวันและอาหารว่าง มีความเป็นระเบียบ ไม่วุ่นวาย ง่าย ๆ เป็นระเบียบ รับประทานโดยให้มีการสอดแทรกหลักการประหยัด ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเห็นอกเห็นใจ พร้อมกับการฝึกสมาธิ ความพร้อมเพรียง ความเป็นระเบียบไปพร้อม ๆ กัน

มีการสร้างผลงานจากการศึกษาสาระพุทธศาสนาที่สอดคล้องแผนบูรณาการกับหลาย ๆ สาระวิชาได้อย่างชัดเจน มีผลงานตัวอย่างของเด็กให้ชมอย่างมากมาย

แนวทางการประยุกต์ใช้กับโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

- น่าจะมีการทำความเข้าใจถึงความจำเป็น ปัญหา ที่ส่งผลให้ต้องทำกิจกรรมวิถีพุทธมาใช้กับโรงเรียน

- ศึกษากิจกรรมและแนวทางจากประสบการณ์ที่ไปศึกษาดูงาน จากโรงเรียนฝั่งต้น ปทุมแกว และที่อื่น ๆ พิจารณาความเหมาะสมแล้วนำมาประยุกต์ ให้เข้ากับบริบทของโรงเรียนบ้านสัน

มะเค็ดฯ ศึกษาสาระพุทธศาสนาให้ชัดเจน ที่จำเป็นเรียนรู้ควบคู่กับการทำกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ ทุกช่วงชั้น

- กำหนดกิจกรรมให้ชัดเจน แล้วปฏิบัติอย่างจริงจัง ตลอดระยะเวลาที่มีอยู่
- ทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
- วางแผนกิจกรรมอาหารกลางวันให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ
- ต้องมีการประเมินการทำกิจกรรมทุก ๆ อาทิตย์

โรงเรียนพระสุธรรมยานเถร (วัดท่าซุง) อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี
โรงเรียนแห่งนี้มีแนวคิดและหลักในการจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธ ดังนี้
การทำสมาธิช่วยให้เด็กเรียนเก่ง และดี เพราะสมาธิทำให้สงบ ถ้าไม่มีสมาธิจะทำให้จิต
ฟุ้งซ่าน

- ฝึกให้เด็กเป็นธรรมชาติ ถ้าต้องการให้สมาธิยาวต้องฝึกบ่อย ๆ ทำจิตให้รู้ในสิ่งเดียว
ค่อย ๆ ใช้เวลายาวขึ้นเรื่อย ๆ และคิดตามว่า สิ่งที่เราฝึกนั้นถูกหรือผิด ครูต้องเข้าใจในการทำสมาธิ
เพิ่มเติมให้ถูกต้องกับชีวิตของเด็กโดยฝึกเด็กคิดจะทำให้เกิดพลัง มีกำลังใจเข้มแข็ง
- การฝึกสมาธิมีหลายแนวเหมือนการกินอาหารที่มีหลากหลายชนิด การทำให้อารมณ์
ฟุ้งซ่านได้โดยสามารถกำหนดรู้จักลมหายใจเข้า – ออก พื้นฐานที่ทำให้เกิดพลังในการพัฒนาสังคม
คือ จิต ทุกคนสามารถปฏิบัติได้ต้องมีวินัย สิ่งที่จะทำให้เด็กเชื่อในความดีได้ คือเปิดโอกาสให้เด็ก
ได้วิจารณ์ศีล 5 ที่ละข้อ ว่าถ้าอยากให้เป็นคนสมบูรณ์ได้จะอย่างไร

แนวทางการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพ

1. ต้องรวมครูให้มีใจเป็นหนึ่งเดียว
2. มีสิ่งล่อใจเด็ก เช่น ทุนการศึกษาให้เด็กสามารถทำได้ เป็นแบบอย่างให้ผู้อื่น
3. การมีเวลาดูแลบุตรหลานให้เป็นคนดีได้ของผู้ปกครอง

นโยบายของโรงเรียน

1. สงเคราะห์นักเรียนผู้ด้อยทางการศึกษา เริ่ม พ.ศ.2517 ในการตั้งมูลนิธิสงเคราะห์ผู้
ยากไร้ การให้ทานแก่ผู้ยากไร้ก่อน และเริ่มตั้งเป็นโรงเรียนสงเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยน
ตามสถานการณ์จากการออกไปให้เขากลับมาให้การช่วยเหลือผู้อื่นแทน
2. ต้องให้เด็กเป็นคนดีโดยใช้พรหมวิหาร 4
 - ปริยญาติตนทุกวัน
 - รู้จักการให้ทานในบริบทที่ช่วยน้อง น้องช่วยพี่
 - ปิยวาจาพูดจาไพเราะ
 - มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
 - ไม่ถือตัวและตน

- พยายามอยู่ในอิทธิบาท 4
- มีความพอใจ
- มีความเพียร
- เอาใจจดจ่อ
- พิจารณาใคร่ครวญให้ถ่องถี่นำความรู้ที่ได้ไปใช้

การรับสมัครนักเรียน

- จำกัด ม.1 ปีละ 100 คน
- วิชาหลัก 4 วิชา ได้แก่ คณิต, วิทยาศาสตร์ ไทย อังกฤษ
- สอบสัมภาษณ์
- มโนนิติ (การฝึกสมาธิ)

การลงโทษเด็ก

- ตักเตือน
- ทำงานเบา ๆ
- ทำงานหนัก
- ตี
- ทำงานด้วย ตีด้วย
- ตัดคะแนนความประพฤติ
- ตัดทุนการศึกษา

กระบวนการจัดการเรียนรู้

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1. สวดมนต์ตามบทของหลวงปู่
2. มโนนิติ
3. สวัสดิ์ทุกครั้งที่พบครู
4. ให้เด็กพยายามให้เด็กประพฤติในศีล 5
5. มีภูมิปัญญาด้านฝีมือการทำวัสดุ เพื่อบูชาวัฒนธรรมมาสอนให้เด็กฟรี
6. เด็กจะเข้าไปช่วยเหลืองานวัดตลอด

โรงเรียนสัตยาไส อำเภอยะบะดา จ.จังหวัดพบุรี

จุดประสงค์ในการสอนเด็ก

1. เป็นคนดี
2. มีความรักความเมตตา
3. รู้จักพัฒนาชีวิต

1. กิจกรรมภาคเช้า

1. ทำวัตรเช้า

- ทำสมาธิเปิดเทพบรรยายประกอบ
- บรรยายเรื่องราวประจำวันโดยใช้ภาษาไทย และภาษาอังกฤษประกอบด้วย
- โรงเรียนจะเอาวันสำคัญของทุก ๆ ศาสนามาปฏิบัติกิจกรรมด้วย ไม่มีศาสนาใดเป็นหลัก แต่จะใช้ทุกศาสนา รวมกันเป็นศาสนาเดียว จากการสังเกตเด็กส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ กิจกรรมเป็นศาสนาพุทธเป็นฐาน

2. วิธีการจัดการ

- นักเรียนนั่งเป็นแถวโดยสลับเด็กเล็ก กับเด็กโต

2. การรับประทานอาหารเช้า

- เด็กรับอาหาร
- พิจารณาอาหารโดยใช้ภาษาฮินดู ของพระสตัยาไส บาบา
- รับประทานอาหารพร้อมกัน
- ลูกพร้อมกัน
- ล้างจานเอง ช้อน ส้อม แก้วน้ำ แยกใส่ตะกร้า

3. เข้าแถวเคารพธงชาติ

- ผู้อำนวยการให้โอวาท ให้ข้อคิดด้านความสำคัญของสิ่งแวดล้อม
- ครูฝ่ายกิจกรรมแจ้งกิจกรรมวันสำคัญที่จะต้องปฏิบัติเป็นประจำวัน
- เด็กนักเรียนมีคำสูกายิต คำพึงเพย ประจำวัน 1 คน

4. วิธีการเรียนการสอน

- ถามเด็กว่าอยากจะเรียนอะไรในวันนี้
- สิ่งที่ยากเรียนและอยากทำนั้นเป็นอย่างไร
- ส่วนประกอบของสิ่งนั้นมีอะไรบ้าง
- สิ่งนั้นมีขั้นตอนในการทำเป็นอย่างไร

วิธีการรักเด็ก ปีละ 1 ห้องเรียน ไม่เกิน 35 คน ระดับอนุบาล, ป.1, ม.1

- สอบข้อเขียน
- สัมภาษณ์เด็ก
- ผู้ปกครองต้องเข้ารับการอบรม 3 วัน เพื่อรับรู้เรื่องราวต่างๆ

วัดเขาสุกิม อ.เมือง จ.จันทบุรี

วิธีการเรียนรู้

1. สังเกตการเก็บรักษา โบราณวัตถุ
2. สัมภาษณ์และสนทนาร่วมกับพระสงฆ์ ในด้านการปฏิบัติธรรมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ผลที่ได้รับจากการศึกษาดูงาน

1. ได้เห็นการเก็บรักษาวัตถุโบราณอย่างเป็นระบบ หมดห่วง เป็นจำนวนมาก
2. ได้ทราบนมัสการและชมปูชนียบุคคล เกจิอาจารย์ชื่อดังของประเทศไทย
3. ได้เห็นต้นแบบของพุทธศาสนิกชนที่ได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา
4. ได้เห็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น ในการประดิษฐ์ธรรมาวุธพุทธศาสนิกชน ขึ้นไปนมัสการและชมวัตถุโบราณ
5. ได้ทราบแนวการปฏิบัติศีลจารวัตรของพระสงฆ์วัดเขาสุกิม
6. ได้รับทราบข้อมูลความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จากวิธีที่ดีที่มีจำหน่ายในวัด ทำให้ทราบความเป็นมาของวัดเขาสุกิม และแนวปฏิบัติธรรมกัมฐาน
7. ได้ร่วมทำบุญสร้างทานบารมีกับทางวัดเขาสุกิม

วัดบ้านไร่ อ.ด่านขุนทด จ.นครราชสีมา

วิธีการเรียนรู้

1. สังเกตการจัดสภาพแวดล้อมของวัดบ้านไร่
2. ศึกษานิทรรศการเกี่ยวกับจริยวัตรของหลวงพ่อดูณ ปุริสุทโธ

ผลที่ได้รับจากการศึกษาดูงาน

1. ได้มีโอกาสเข้าไปกราบนมัสการรูปปั้นหลวงพ่อดูณ ปุริสุทโธ
2. ได้ลงชื่ออวยพรให้หลวงพ่อดูณ ปุริสุทโธ หายจากการอาพาธ
3. ได้รับสิริมงคลจากน้ำมนต์หลวงพ่อดูณ ปุริสุทโธ
4. ได้เห็นสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมของวัดบ้านไร่ ที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้ไปร่วมทำบุญและปฏิบัติธรรม
5. ได้ทราบจริยวัตรหลวงพ่อดูณ ปุริสุทโธ จากนิทรรศการและเห็นการสร้างทานบารมีของหลวงพ่อดูณ ปุริสุทโธ
6. ได้ร่วมทำบุญสร้างทานบารมี

กิจกรรมที่ 9 การสรุปทบทวนรวม

วัตถุประสงค์

เพื่อสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการร่วมกิจกรรมโครงการวิจัย

วิธีการดำเนินกิจกรรม

จัดประชุมสัมมนาผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย คณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนนักเรียน และตัวแทนผู้ปกครอง จำนวน 57 คน

สถานที่และเวลา

ห้องประชุมโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ วันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2547 เวลา 09.00 น.-16.00 น.

ผลที่เกิดจากกิจกรรม

เมื่อทีมวิจัย ได้ดำเนินกิจกรรมศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้อง ค้นหาปัญหา ศึกษา สาเหตุ ปัญหา ความต้องการแก้ไขปัญหา เป้าหมาย ได้การพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ตลอดจนการพัฒนาทีมวิจัยและไปศึกษาดูงาน เรียบร้อยแล้ว ทางทีมวิจัยจึงได้มาร่วมกันสรุปทบทวนที่ได้จากการเรียนรู้ทั้งหมด ซึ่งทางทีมวิจัยได้สรุปบทเรียนการเรียนรู้วิถีพุทธได้ทั้งหมด 15 ข้อ ดังนี้

1. ได้รู้และเข้าใจถึงความหมายและหลักการวิถีพุทธที่สำคัญ
2. ค้นพบว่า แท้จริงแล้ววิถีพุทธนั้นสามารถเชื่อมโยงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตได้อย่างกลมกลืนทุกขณะจิต
3. ค้นพบว่าการจัดการศึกษาโดยนำเอาวิถีพุทธมาใช้ในการศึกษามีความจำเป็นที่ทุกฝ่ายจะต้องสนับสนุนให้เกิดขึ้นในทุกระดับ
4. มีความเชื่อว่าเด็กทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้และชื่นชมถึงหลักพุทธธรรมได้
5. ค้นพบว่าคุณลักษณะของคนที่มีสมบุรณ์นั้น จะต้องมิลักษณะที่มี ศีล มีสมาธิ มีปัญญา สัมมาทิฐิและมีความสุขโดยไม่ไปยึดติดกับวัตถุเงินความจำเป็น
6. ค้นพบว่าพลังอำนาจของวิถีในการสร้างคน/ชุมชน/โลก ให้เป็นสุขและสันติ มีความเป็นจริงและเป็นไปได้มาก
7. ค้นพบว่าการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบุรณ์ จะต้องจัดให้ผู้เรียน มีความรู้ ควบคู่กับการพัฒนาให้ผู้เรียนมีจิตใจที่สะอาด สว่าง สงบ และมีความสุข
8. คุณลักษณะของบุคลากรทางการศึกษา ควรมีลักษณะเป็นผู้มีจิตใจที่งดงาม และมีสติปัญญาที่เห็นถูก เห็นชอบ สามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามหลักพุทธธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่สังคมได้

9. ค้นพบว่าภูมิปัญญา ศิลปะวัฒนธรรมชุมชน อ่อนแอ แต่บางส่วนยังคงมีพลังอำนาจอยู่และสามารถนำมาพัฒนาคนให้เกิดความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ กับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายรู้จักคัดสรร และนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์
10. ค้นพบว่ากระบวนการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนา องค์ความรู้และพัฒนาบุคลากรกับการจัดการศึกษาวิถีพุทธ
11. ค้นพบว่าองค์ประกอบและคุณสมบัติของสถาบันพุทธศาสนาในท้องถิ่นที่ควรจะเป็นจะต้องประกอบด้วย
 - คุณลักษณะของพระภิกษุสงฆ์ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ
 - สถาบันพุทธศาสนาต้องมีศักยภาพในการถ่ายทอดได้ทั้งปริยัติ และปฏิบัติที่ตอบสนองกับวิถีชีวิตที่เป็นจริงของชุมชน
 - สิ่งแวดล้อมของสถาบันเอื้อต่อการเข้ามาเรียนรู้และปฏิบัติจึงจะสามารถสร้างศรัทธา และเอื้อประโยชน์ต่อชุมชน/สังคม ได้อย่างเต็มที่
12. พุทธบริษัทจะเกิดความเข้มแข็งได้ มาจากการปฏิบัติตามแนวทางคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างถูกต้องเคร่งครัด และจริงจัง
13. ค้นพบว่าการส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้และตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรจัดให้มีการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติร่วมกับชุมชน ด้วยความเข้าใจอย่างถูกต้อง ครบถ้วนและอย่างต่อเนื่อง
14. ค้นพบว่าชุมชนมีความพึงพอใจ และให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธที่สอดคล้องกับทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม
15. ค้นพบว่าความรู้ที่ควรนำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนววิถีพุทธ ได้แก่ ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้าน และองค์ความรู้อื่น ๆ ที่สามารถเชื่อมโยงนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง

กิจกรรมที่ 10 การสร้างหลักสูตรการเรียนรู้แนววิถีพุทธ

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างหลักสูตรการเรียนรู้แนววิถีพุทธ โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

วิธีการดำเนินการ

ทีมวิจัย ตัวแทนผู้ปกครอง จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยนำข้อมูลจากการร่วมกิจกรรมการวิจัย ข้อมูลองค์ความรู้ที่ได้จากการสรุปบทเรียนรวม มาดำเนินการยกร่างหลักสูตรการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

ผู้ร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย ตัวแทนผู้ปกครอง จำนวนทั้งสิ้น 27 คน

สถานที่และเวลา

ห้องประชุมโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ระหว่างวันที่ 1 - 4 มกราคม พ.ศ. 2548

ผลที่เกิดจากกิจกรรม

หลังจากนั้น ทางทีมวิจัยและตัวแทนผู้ปกครอง ได้นำประมวลความรู้ที่ได้ทั้งหมดมา ยกร่างหลักสูตรวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ซึ่งจะดำเนินการในระยะที่ 2 ทั้งหมด 6 กิจกรรม ดังนี้

1. การอบรมคุณธรรมนักเรียน โดยจัดในรูปแบบค่ายคุณธรรม
2. การอบรมคุณธรรมนักเรียน ประจำวัน ทำในรูปแบบทั้งโรงเรียนและในห้องเรียน
3. กิจกรรมการร่วมบริการชุมชนในกิจกรรมวันสำคัญ
4. การศึกษากิจกรรมวันสำคัญของพุทธศาสนาและท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการ “กรณีศึกษา”
5. การอบรมคุณธรรมปฏิบัติธรรมประจำสัปดาห์
6. การบูรณาการคุณธรรมกับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยใน ชั้นเรียน

กิจกรรมที่ 11 การจัดเวทีวิพากษ์ชุมชนเรื่องหลักสูตรพัฒนาคุณธรรมตามแนววิถีพุทธ

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อ หลักสูตรการจัดการเรียนรู้แนววิถีพุทธ โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

วิธีการดำเนินกิจกรรม

จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแสดงความคิดเห็นและพิจารณาหลักสูตรการเรียนรู้อตามแนว วิถีพุทธโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

ผู้ร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย คณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนนักเรียน ตัวแทนผู้ปกครอง รวมทั้งสิ้น 57 คน

สถานที่และเวลา

ห้องประชุมโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ วันที่ 14 เดือน มกราคม พ.ศ. 2548

ผลที่เกิดจากการจัดกิจกรรม

ผลการดำเนินงานทุกฝ่ายเห็นด้วยกับหลักสูตรที่ทางทีมวิจัยเสนอไป มีการแลกเปลี่ยน ความคิด ปรับในส่วนรายละเอียดปลีกย่อยในบางส่วน และเห็นชอบในการดำเนินกิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรม คือ

1. การอบรมคุณธรรมนักเรียน โดยจัดในรูปแบบค่ายคุณธรรม

2. การอบรมคุณธรรมนักเรียน ประจำวัน ทำในรูปแบบทั้งโรงเรียนและในห้องเรียน
3. กิจกรรมการร่วมบริการชุมชนในกิจกรรมวันสำคัญ
4. การศึกษากิจกรรมวันสำคัญของพุทธศาสนาและท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการ “กรณีศึกษา”
5. การอบรมคุณธรรมปฏิบัติธรรมประจำสัปดาห์
6. การบูรณาการคุณธรรมกับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยใน ชั้นเรียน

กิจกรรมที่ 12 เข้าร่วมเวทีเครือข่ายสังเคราะห์องค์ความรู้ เพื่อสรุปบทเรียนและจัดทำแผนปฏิบัติงานในระยะที่ 2

วัตถุประสงค์

เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ และสังเคราะห์องค์ความรู้กับทีมวิจัยแกนกลางและเครือข่ายทีมวิจัย

วิธีการดำเนินกิจกรรม

จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ทีมวิจัยทั้ง 4 ทีม ได้นำเสนอแนวคิดประสบการณ์ที่ได้รับจากการดำเนินงาน

ผู้ร่วมกิจกรรม

1. ทีมวิจัยโรงเรียนอนุบาลแม่ชะจาน
2. ทีมวิจัยโรงเรียนบ้านดงป่าसान
3. ทีมวิจัยโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ
4. ทีมวิจัยจากส่วนกลาง (อ.มาลี ไพสน)

สถานที่และเวลา

ห้องสมุดโรงเรียนอนุบาลแม่ชะจาน วันที่ 17 เดือน มกราคม พ.ศ. 2548

ผลที่เกิดจากกิจกรรม

เมื่อทีมวิจัยโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ได้มีหลักสูตรการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ซึ่งผ่านการวิพากษ์จากชุมชนเรียบร้อยแล้ว ทางทีมวิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดเข้าร่วมเวทีเครือข่ายงานวิจัย

ผลการดำเนินงานระยะที่ 2

การปฏิบัติการพัฒนานักเรียนตามแนววิถีพุทธ

1. การอบรมคุณธรรมนักเรียนโดยยึดรูปแบบค่ายคุณธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติการพัฒนาคุณธรรมทางกาย วาจา และใจ ตามหลักปฏิบัติของพุทธศาสนา
3. เพื่อให้นักเรียนนำความรู้และประสบการณ์จากค่ายคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียน

สถานที่ดำเนินการ

วัดสันมะเค็ด ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ผลการจัดกิจกรรม

ทางทีมวิจัยได้ดำเนินการจัดอบรมคุณธรรมนักเรียนขึ้น โดยใช้สถานที่วัดสันมะเค็ดเป็นสถานที่อบรม และใช้คณะวิทยากรจากคณะพระธรรมทูตอำเภอเวียงป่าเป้าและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ระยะเวลาในการอบรมใช้เวลาทั้งหมด 2 คืน 3 วัน ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 13 – 15 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2548 กลุ่มนักเรียนที่เข้ารับการอบรมครั้งนี้ คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวนทั้งสิ้น 149 คน ในการอบรมครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ ประสบการณ์ การปฏิบัติตนตามแนววิถีพุทธเพื่อพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน นอกจากนั้นยังมุ่งหวังให้นักเรียนได้เรียนรู้เข้าใจประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านของนักเรียน เพื่อที่จะได้ช่วยกันสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามนี้ต่อไป และเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนในหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน การจัดกิจกรรมอบรมในครั้งนี้ มีการดำเนินกิจกรรมที่สำคัญ ๆ ดังนี้

- (1) กิจกรรมการฝึกประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การกราบ การไหว้ การจุดธูปเทียน การสวดมนต์ การฝึกทำสมาธิ และการทำบุญตักบาตร
- (2) การศึกษาความรู้เกี่ยวกับพุทธประวัติ มหาชาติชาดก การปฏิบัติตนให้ห่างไกลอบายมุข
- (3) การศึกษาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การแต่งดา การทำบุญตามวิถีชีวิตในชุมชน การละเล่นพื้นบ้าน การใช้ชีวิตแบบพื้นบ้านล้านนา

หลังจากการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ เกิดผลในภาพรวมต่อฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้

- (1) นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในพิธีกรรมทางศาสนาที่พ่อแม่ได้ปฏิบัติมา ซึ่งเมื่อก่อนนักเรียนที่มาร่วมวัดกับญาติผู้ใหญ่ ไม่มีโอกาสได้ปฏิบัติได้แต่เฝ้ามองญาติผู้ใหญ่ปฏิบัติและไม่

มีความรู้ความเข้าใจในความหมายของกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น เมื่อมาเข้ารับการอบรมได้รับความรู้จากคำแนะนำของพระภิกษุสงฆ์และผู้เฒ่าผู้แก่ พร้อมทั้งได้ลงมือปฏิบัติจริงและยังได้ชื่นชมความรู้ความสามารถของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตน

(2) ครูได้มีโอกาสดำเนินงานร่วมกับชุมชน พระสงฆ์มากยิ่งขึ้นมองเห็นปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียนร่วมกันมากยิ่งขึ้น และได้เทคนิคการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักเรียนเพื่อนำมาประยุกต์เป็นเทคนิคการสอนในโรงเรียนได้อีกด้วย เช่น การเล่าคุณธรรม การเล่าข่าว เหตุการณ์บ้านเมืองเชื่อมโยงกับหลักธรรมะ เป็นต้น

(3) ชุมชนได้เล็งเห็นคุณค่าของตนเองมากยิ่งขึ้นว่าสามารถช่วยเหลืองานด้านการศึกษาได้ และแสดงความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนดำเนินกิจกรรม

(4) พระสงฆ์มีการรวมตัวกันมากยิ่งขึ้น ที่จะช่วยกันสนับสนุนการจัดกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนต่าง ๆ มีการพัฒนาการนำเสนอความรู้ให้กับนักเรียนอย่างหลากหลายวิธี ทำให้เกิดความร่วมมือกันในสังคมมากขึ้น ซึ่งเมื่อก่อนจะร่วมกิจกรรมกันเพราะการทำบุญในงานต่าง ๆ เท่านั้น

2. การอบรมคุณธรรมนักเรียนประจำวันทั้งระบบโรงเรียนและในห้องเรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อติดตามผลการนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาอบรมของนักเรียนมาปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน
2. เพื่อให้นักเรียนได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองในทางที่ดีขึ้น
3. เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ประสบปัญหาด้านพฤติกรรมให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

คณะครู นักเรียน โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

สถานที่ดำเนินการ

โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ผลการจัดกิจกรรม

การดำเนินกิจกรรมการอบรมคุณธรรมประจำวันให้กับนักเรียนในกิจกรรมนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะเน้นย้ำให้นักเรียนมีความตระหนักในการพัฒนาคุณธรรมตนเอง โดยใช้สถานการณ์การปฏิบัติตนเองในแต่ละวันของนักเรียนมาเป็นกรณีตัวอย่าง ในการอบรม ซึ่งในระบบโรงเรียนจะมีครูเวรประจำวันคอยสังเกตพฤติกรรมนักเรียนทั้งในทางที่ดีและในทางที่ต้องปรับปรุงแก้ไข โดยการอบรมหน้าเสาธงในตอนเช้าและก่อนกลับบ้านตอนเย็น สำหรับในชั้นเรียนมีครูประจำชั้นคอยดูแลพฤติกรรมนักเรียนในชั้นเรียนของตนเอง โดยการบูรณาการเข้ากับกิจกรรม

การเรียนการสอนในปกติ โดยการสอดแทรกการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเข้าใจกิจกรรมการเรียนการสอน

การดำเนินกิจกรรมนี้ เกิดผลดังนี้

(1) นักเรียนได้รับการดูแลเอาใจใส่ดูแลจากครูอยู่ตลอดเวลาที่อยู่ในโรงเรียนทั้งวัน เมื่อมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ก็จะได้รับการท้วงติง การอบรมสั่งสอนจากเพื่อนจากครู เมื่อทำคุณงามความดีก็จะได้รับคำยกย่องชมเชยจากเพื่อนและจากครู

(2) ครูสามารถพัฒนาคุณธรรมนักเรียนในชั้นเรียนของตนเองและทั้งโรงเรียน โดยบูรณาการเข้ากับภารกิจประจำวันของตนเอง โดยไม่แยกส่วนว่าการดำเนินกิจกรรมนี้เป็นเรื่องของการทำงานตามโครงการวิจัย

(3) ชุมชนมีความภาคภูมิใจที่เห็นบุตรหลานประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ดีขึ้น

3. กิจกรรมการร่วมบริการชุมชนในกิจกรรมวันสำคัญ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อฝึกให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมวันสำคัญร่วมกับชุมชน
2. เพื่อให้โรงเรียน ชุมชน และวัดได้ดำเนินกิจกรรมวันสำคัญร่วมกัน

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ชุมชน พระสงฆ์ คณะครู นักเรียน โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

สถานที่ดำเนินการ

วัดสันมะเค็ด วัดสันชีเหล็ก โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ตำบลเวียงกาหลง

อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ผลการจัดกิจกรรม

กิจกรรมนี้ดำเนินการเพื่อวัตถุประสงค์ ในการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ อันจะส่งผลให้ผู้ใหญ่เห็นความสำคัญของเด็ก ๆ และชื่นชมในความสามารถของลูกหลานตนเอง นักเรียนได้มีโอกาสได้เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินการวิจัย คือ งานฉลองเกียรตินิพัตรพัศศ เจ้าคณะตำบลชั้นโท (พระครูสถิตกิตติสุนทร เจ้าอาวาสวัดสันมะเค็ด) งานฝังลูกนิมิตวัดสันชีเหล็กซึ่งในงานนักเรียนจะมีส่วนร่วมในขบวนของงานโดยการแต่งชุดขาวเป็นริ้วขบวนที่สวยงามนอกจากร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ แล้ว ยังได้บริการในการบริการน้ำและอาหารแก่แขกผู้มาร่วมงานสร้างความประทับใจให้กับผู้ปกครองและผู้ร่วมงานเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนั้นยังได้แสดงความสามารถในด้านการแสดงนาฏศิลป์ที่นักเรียนได้เรียนตามหลักสูตรอีกด้วย

4. การศึกษากิจกรรมวันสำคัญของพุทธศาสนาและท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการ “กรณีศึกษา”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อฝึกให้นักเรียนได้นำความรู้ กระบวนการกรณีศึกษามาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้เกี่ยวกับความสำคัญทางพุทธศาสนา
2. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวันสำคัญทางพุทธศาสนา
3. เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงเกี่ยวกับศาสนพิธีตามวันสำคัญทางพุทธศาสนา

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ชุมชน พระสงฆ์ คณะครู นักเรียน โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

สถานที่ดำเนินการ

วัดสันมะเค็ด วัดสันชีเหล็ก โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ตำบลเวียงกาหลง

อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ผลการจัดกิจกรรม

บุคลากรโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ด้วยวิธีการกรณีศึกษา “ป่าชุมชน” และกรณีศึกษาอื่น ๆ มาเป็นเวลานาน ดังนั้น เมื่อครูและนักเรียน มีความต้องการที่จะศึกษาความสำคัญเรื่องราวของวันสำคัญของพุทธศาสนาและท้องถิ่น จึงได้มีการประยุกต์กระบวนการศึกษารูปแบบ “กรณีศึกษา” มาใช้ในการศึกษาวันสำคัญของพุทธศาสนาและท้องถิ่น ซึ่งมีกระบวนการขั้นตอนการศึกษายู่ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนและประเด็นที่เกี่ยวข้อง เพื่อเลือกศึกษาประเด็นของ “กรณีศึกษา”
2. ศึกษาข้อมูลเชิงลึกของประเด็นที่ศึกษา
3. นำเสนอข้อมูล ข้อค้นพบให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ
4. คิดหาทางเลือกในการปฏิบัติและตัดสินใจเลือกทางเลือก
5. วางแผนการปฏิบัติงาน
6. ปฏิบัติตามแผนที่ได้วางแผนไว้
7. ประเมินผล สรุปผล และพัฒนาปรับปรุง

จากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวนี้ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของวันสำคัญทางพุทธศาสนาและท้องถิ่น ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งจากการสอบถามพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พระสงฆ์ จากการค้นคว้าจากหนังสือ การดูสื่อ วัสดุ และสามารถนำเสนอความรู้แก่บุคคลอื่นได้ และยังรับรู้แนวทางในการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามวันสำคัญต่าง ๆ ได้อีกด้วย หากมีการดำเนินกิจกรรมนี้อย่างต่อเนื่องเด็ก ๆ ก็จะค้นคว้าในรายละเอียดของงานต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น

5. กิจกรรมการอบรมคุณธรรมปฏิบัติธรรมประจำสัปดาห์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในสาระพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรสถานศึกษา จากพระภิกษุสงฆ์
2. เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้หลักธรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนาจากแหล่งเรียนรู้จริง
3. เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงเกี่ยวกับศาสนพิธีตามวันสำคัญทางพุทธศาสนา

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ชุมชน พระสงฆ์ คณะครู นักเรียน โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

สถานที่ดำเนินการ

วัดสันมะเค็ด ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ผลการจัดกิจกรรม

กิจกรรมนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสนับถือปฏิบัติธรรมประจำสัปดาห์ และได้เรียนรู้บูรณาการเรื่องของพระพุทธศาสนาที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้ากับกิจกรรมนี้ และยังต้องการให้ทางโรงเรียนมีกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมร่วมกับทางวัดในท้องถิ่น โดยได้ดำเนินการในทุกวันพฤหัสบดี นักเรียนจะแต่งกายชุดขาวทั้งโรงเรียน ชั้นอนุบาลดำเนินกิจกรรมที่ห้องเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จะหมุนเวียนกันไปปฏิบัติกิจกรรมที่วัดสันมะเค็ด ชั้นละ 1 ชั่วโมง ตั้งแต่เวลา 09.00 น. เป็นต้นไป โดยมีครูประจำวัน และพระสงฆ์ที่วัดร่วมกันจัดทำหลักสูตรของแต่ละชั้น โดยมุ่งเน้นกิจกรรม 3 กิจกรรม คือ

- (1) การสวดมนต์ไหว้พระ
- (2) การทำสมาธิ
- (3) การศึกษาเนื้อหาพระพุทธศาสนาและการอบรมคุณธรรม

การดำเนินกิจกรรมนี้ส่งผลดี ในเรื่องนักเรียนได้เรียนรู้เรื่องพระพุทธศาสนาจากสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นบรรยากาศของการศึกษาหลักธรรม และได้ศึกษาจากพระสงฆ์โดยตรง ซึ่งได้รับประสบการณ์ที่ดีกว่าการสอนในชั้นเรียนและจากหนังสือ แต่ก็มีข้อจำกัดอยู่ที่จำนวนบุคลากรทางวัด ที่มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ด้านนี้มีน้อย ทำให้การดำเนินการไม่ค่อยราบรื่นมากนัก

6. การบูรณาการคุณธรรมกับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูได้แก้ไขปัญหาวุฒิกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักพุทธธรรมโดยใช้กระบวนการวิจัย
2. เพื่อให้ครูค้นหารูปแบบการแก้ไขพฤติกรรมนักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ชุมชน พระสงฆ์ คณะครู นักเรียน โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

สถานที่ดำเนินการ

โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ผลการจัดกิจกรรม

การดำเนินกิจกรรมนี้ทางโรงเรียนมุ่งหวังที่จะพัฒนาการทำงานของครูในโรงเรียนได้ การดำเนินการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน บนพื้นฐานของข้อมูลที่เป็นจริง มีการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนและค้นหาวิธีการแก้ไขปรับปรุง พัฒนา คุณธรรมนักเรียน อย่างเป็นระบบขั้นตอน ซึ่งคณะครูได้กำหนดหัวข้อเรื่องที่ดำเนินกิจกรรม ทุกชั้นเรียน ๆ ละ 1 หัวข้อ ดังนี้

- (1) ชั้นอนุบาล 1 – 2 เรื่อง “การฝึกวินัยในการเข้าแถวของนักเรียนชั้นอนุบาล 1 – 2”
- (2) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง “การพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้น ป.1 โดยใช้นิทานคุณธรรม”
- (3) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง “กระบวนการกรณีศึกษาเกี่ยวกับการปลูกฝัง คุณธรรม”
- (4) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง “โรงเรียนสะอาด ปราศจากขยะด้วยตัวเรา”
- (5) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง “คุณก คุณใจ ให้เกิดความอ่อนโยน”
- (6) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง “แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมด้านการบริการชุมชน : งานประเพณีในท้องถิ่น”
- (7) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง “แม่ลาว...สายน้ำเส้นชีวิตของชุมชน”

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

โครงการวิจัยการศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดสันจี้เหล็กห้วยผาพัฒนาตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพลักษณะบริบทของโรงเรียน วัด และชุมชน ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ
2. เพื่อศึกษาถึงสภาพและสถานการณ์ของปัญหา สาเหตุของการเกิดปัญหาการขาดคุณธรรมที่แท้จริงของนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ
3. เพื่อกำหนดเป้าหมายและศึกษาแนวทางในการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาคุณธรรม ของนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ให้มีคุณลักษณะตามเป้าหมายที่กำหนด
4. เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนว “วิถีพุทธ” เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

จากวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยดังกล่าว ทางโครงการวิจัยได้ดำเนินการกำหนดแผนงาน

การดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ “การศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน”

ระยะที่ 2 ปฏิบัติการพัฒนานักเรียนตามแนววิถีพุทธ

ระยะที่ 3 สังเคราะห์และถอดองค์ความรู้ รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

การดำเนินการในระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นการดำเนินการในระยะที่ 1 ซึ่งพอสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1. เพื่อศึกษาสภาพลักษณะบริบทของโรงเรียน วัด และชุมชน ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

ผลการวิจัยและวิจารณ์

ทีมวิจัยทั้ง 15 คน ได้ดำเนินการศึกษาสภาพลักษณะบริบทของโรงเรียน วัด และชุมชน ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ โดยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งการสัมภาษณ์ สอบถาม สังเกต และศึกษาเอกสารตำรา ต่างๆ ได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี ทำให้ได้รับข้อมูลที่ ลึก ละเอียด กว้าง ส่งผลให้ทีมวิจัยมีความรู้เข้าใจ สภาพบริบทของชุมชนได้บนพื้นฐานของข้อมูลที่เป็นจริง ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาทีมวิจัย ได้รับข้อมูลเหล่านี้อย่างผิวเผิน ทำให้บางครั้งการแปล ความหมายของข้อมูลบางอย่างก็คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เมื่อได้ศึกษาสภาพบริบทเช่นนี้แล้ว ทำให้ทีมวิจัย มีข้อมูลของสภาพบริบทชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครบถ้วน สามารถใช้เป็น ข้อมูลในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการงานวิจัยนี้และการปฏิบัติงานในปกติได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาถึงสภาพและสถานการณ์ของปัญหา สาเหตุของการเกิดปัญหา การขาดคุณธรรมที่แท้จริงของนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

ผลการวิจัยและวิจารณ์

หลังจากทีมวิจัยได้ดำเนินการศึกษาสภาพบริบทของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ การศึกษาของโรงเรียนอย่างละเอียด และนำข้อมูลดังกล่าวมาร่วมกันวิเคราะห์เพื่อศึกษาสภาพและ สถานการณ์ของปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุของการเกิดปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียน ทำให้ ทีมวิจัยได้รับทราบและเข้าใจในตัวชองนักเรียนมากยิ่งขึ้น ตัวอย่าง เช่น นักเรียนบางคนที่มี พฤติกรรมที่ก้าวร้าว เกร่ ชอบทำตัวเป็นจุดเด่นในทางที่ไม่ดี อยู่เสมอ เมื่อได้ไปเยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อหาข้อมูลแล้ว รู้สึกสงสารเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากว่าเป็นเด็กกำพร้า พ่อ และแม่เสียชีวิต ต้องอาศัย กินข้าวกับญาติ ๆ ทำให้ชอบมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ดังกล่าว ดังนั้นทีมวิจัยจึงได้ทำการ ประมวลข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาสภาพบริบทมาวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาการขาด คุณธรรมนักเรียนทั้งปัญหาทางกาย ปัญหาทางวาจา ทำให้สามารถค้นพบสถานการณ์ปัญหา สาเหตุ ของปัญหาจริง เพื่อร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหามาในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อกำหนดเป้าหมายและศึกษาแนวทางในการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการ พัฒนาคุณธรรม ของนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ให้มีคุณลักษณะตามเป้าหมายที่กำหนด

ผลการวิจัยและวิจารณ์

จากการศึกษาสภาพบริบทของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาการขาดคุณธรรมของนักเรียน ทีม วิจัยได้สรุปแนวทางกว้างๆที่จะทำให้การแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโดยการ จัด กระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธได้ คือ บุคลากรที่รับผิดชอบการจัดการศึกษา อันได้แก่ ครู อาจารย์ คณะกรรมการสถานศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรม อย่างลึกซึ้งก่อนถึงจะจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธได้ ดังนั้นในระยะที่ 1 ทางทีมวิจัยจึงได้

ดำเนินการ จัดกิจกรรมอบรม จัดกิจกรรมการศึกษาคุณงาม ให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา หลังจากทีบุคคลากรดังกล่าวพอมีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมบ้าง ก็มาร่วมกันกำหนด หลักสูตร นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ซึ่งได้ร่วมกันกำหนดหลักสูตร กิจกรรม เป็น 6 กิจกรรม ดังนี้

1. การอบรมคุณธรรมนักเรียน โดยจัดในรูปแบบค่ายคุณธรรม
2. การอบรมคุณธรรมนักเรียน ประจำวัน ทำในรูปแบบทั้งโรงเรียนและในห้องเรียน
3. กิจกรรมการร่วมบริการชุมชนในกิจกรรมวันสำคัญ
4. การศึกษากิจกรรมวันสำคัญของพุทธศาสนาและท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการ “กรณีศึกษา”
5. การอบรมคุณธรรมปฏิบัติธรรมประจำสัปดาห์
6. การบูรณาการคุณธรรมกับกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนว “วิถีพุทธ” เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมนักเรียนในระยะที่ 2 ทีมวิจัยได้นำกิจกรรม 6 กิจกรรมที่ทีมวิจัยได้ร่วมกันค้นหามาปฏิบัติกับนักเรียน เพื่อมุ่งหวังที่จะใช้เป็นรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน จากการดำเนินงานจะเห็นได้ว่ากิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรมมีค่าต่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนตามแนววิถีพุทธ

การจัดค่ายคุณธรรมเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยมุ่งให้นักเรียนได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบวิธีการเรียนรู้จากในชั้นเรียน หรือจากแหล่งเรียนรู้ที่เรียนในสิ้นสุดใน 1 วัน มาจัดรูปแบบกิจกรรมหลายวัน โดยเน้นให้กลมกลืนเหมือนชีวิตจริงของนักเรียนมากที่สุด จากการดำเนินกิจกรรมนักเรียนได้เรียนรู้ด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ตั้งแต่เช้าจรดเย็นถึงกลางคืนนักเรียนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ชุมชนให้ความร่วมมือให้กำลังใจและเข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียงกัน พระสงฆ์มีการพัฒนารูปแบบการนำเสนอองค์ความรู้ของพระพุทธศาสนาเป็นที่สนใจของผู้เข้าร่วมอบรม ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นโดยมากจะอยู่ที่จำนวนของนักเรียนมีจำนวนมากและหลายชั้นเรียน บางชั้นเรียนไม่สามารถพักค้างคืนได้ด้วยข้อจำกัดของวัยและอายุ จำนวนครูผู้ควบคุมมีน้อย การดำเนินกิจกรรมลักษณะเช่นนี้หากได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจะเกิดผลต่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนเป็นอย่างดี

การอบรมคุณธรรมนักเรียนประจำวัน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ หากมีการติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่องจะทำให้การพัฒนามีประสิทธิภาพที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ การพัฒนาคุณธรรมก็ เช่นกัน หากอาศัยแต่เฉพาะการอบรมคุณธรรมเป็นครั้งคราวคงจะหาทางแห่งความสำเร็จได้ยาก การที่เฝ้าดูแลติดตามผลของการดำเนินงานและการพัฒนากิจกรรมอย่างต่อเนื่องทุกวัน การให้ เกร็ดความรู้ด้านคุณธรรมแก่นักเรียนทุกวันทั้งระบบโรงเรียนและในห้องเรียนจะทำให้องค์ความรู้ ด้านคุณธรรมซึมลึกเข้าไปในจิตใจของเด็กอย่างลึกซึ้ง โดยอาศัยสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงใน ชีวิตประจำวันของนักเรียนมาเป็นกรณีตัวอย่างในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน จะสังเกตเห็นว่า นักเรียนได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น ในทางปฏิบัติสิ่งที่ครูควรคำนึงคือความ ต่อเนื่องของการอบรมของครูแต่ละคน ต้องสอดคล้องต่อเนื่องกันทางโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ได้ ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังนี้โดยการให้ครูเวรประจำวันบันทึกเหตุการณ์และสาระการอบรม คุณธรรมประจำวันไว้เป็นหลักฐานเพื่อให้ครูเวรประจำวันต่อไปได้ศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของวัน ก่อน ๆ

การร่วมบริการชุมชนในกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น นับว่าเป็นการสร้าง ประสบการณ์ที่ดีให้กับนักเรียนได้เรียนรู้และแสดงน้ำใจด้วยการปฏิบัติจริง แต่สิ่งที่ครูควรคำนึงก็ คือ การวางแผนก่อนที่จะนำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ตั้งวัตถุประสงค์เป้าหมายให้ชัดเจน กำหนดระยะเวลาให้เหมาะสม บูรณาการให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรและที่สำคัญอีก ประการหนึ่งก็คือ ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจให้กับผู้ปกครองได้เข้าใจว่ากิจกรรมเหล่านี้เป็น กิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งมีจุดหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนในหลักสูตรสถานศึกษาที่เด็กต้องลงมือ ปฏิบัติจริงด้วยตนเอง

การศึกษากิจกรรมวันสำคัญของพุทธศาสนาและท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการกรณีศึกษา การศึกษาในยุคปฏิรูปการเรียนรู้ สิ่งที่เป็นจุดสูงสุดของการเรียนรู้ก็คือ การประยุกต์องค์ความรู้ไป ใช้ในชีวิตจริง โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ได้จัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาด้วยวิธีการกรณีศึกษาไป ชุมชน ซึ่งมีกระบวนการเรียนรู้ 7 ขั้นตอน การดำเนินกิจกรรมนี้มุ่งหวังเพื่อให้นักเรียนได้นำ กระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการกรณีศึกษามาปรับประยุกต์ใช้ในการค้นหาความจริงของวันสำคัญทาง พุทธศาสนาด้วยตนเองจากการดำเนินงาน จะสังเกตเห็นว่านักเรียนมีความตื่นตัวที่จะศึกษาเรียนรู้ วันสำคัญต่าง ๆ ด้วยวิธีการใหม่ ๆ จากการค้นคว้าแต่ห้องสมุดมาเป็นสืบค้นความจริงจากบุคคล ต่าง ๆ เช่น พระสงฆ์ ผู้สูงอายุ พ่อ แม่ และครูอาจารย์ และนำมาสรุปตามขั้นตอนของกรณีศึกษา ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถหาแนวทางปฏิบัติในกิจกรรมวันสำคัญตามประเพณี ท้องถิ่นได้อย่างถูกต้อง

การอบรมคุณธรรมปฏิบัติธรรมประจำสัปดาห์ จากการที่นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมค่าย คุณธรรมประจำปี หากไม่มีการทบทวนการปฏิบัติธรรมนักเรียนก็คงจะไม่สามารถจดจำแนว ปฏิบัติต่าง ๆ ได้ โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ จึงจัดกิจกรรมนี้ขึ้นทุกวันพฤหัสบดีของแต่ละสัปดาห์

โดยให้นักเรียนแต่งกายชุดขาวและจัดตารางกิจกรรมให้แต่ละชั้นเข้าร่วมกิจกรรมกับทางวัด จากการดำเนินงานจะสังเกตเห็นว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ทำให้กิจกรรมนี้ประสบความสำเร็จคือ การวางแผนและการประสานงาน นั่นคือ คณะครูทุกคนจะต้องวางแผนทั้งสาระการเรียนรู้และระยะเวลาให้เหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อไม่ให้กิจกรรมนี้กระทบต่อการจัดการเรียนการสอนของกลุ่มสาระอื่น ๆ และจะต้องมีการประสานงานกับพระสงฆ์ที่จะให้ความรู้แก่นักเรียน การดำเนินงานจึงจะประสบความสำเร็จ

การบูรณาการคุณธรรมกับกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่จะให้มีการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัยในการจัดกิจกรรมนี้ โรงเรียนบ้านสันมะเถ็ดฯ ได้เปิดกว้างให้คณะครูแต่ละคนดำเนินการอย่างเสรีโดยไม่ยึดติดในหัวเรื่องที่ครูใช้ในการทำวิจัย จะสังเกตเห็นว่าครูทุกคนต่างดำเนินการทำการบูรณาการในหัวเรื่องต่าง ๆ แตกต่างกันตามสภาพบริบทแต่ละชั้นเรียน ทำให้ได้รูปแบบของการวิจัยในชั้นเรียนตามสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างหลากหลาย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินงานในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ของการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนตามแนววิถีพุทธ ทีมวิจัยได้ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมโดยยึดวัตถุประสงค์เป็นหลักในการทำงาน เพื่อทำการสืบค้นหารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน และนำรูปแบบดังกล่าวมาทดลองใช้จริงกับนักเรียน ซึ่งกระบวนการทำงานต่าง ๆ นี้ได้อาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในท้องถิ่นร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานด้วยความเข้มแข็ง เริ่มต้นจากการศึกษาบริบทของชุมชน โรงเรียนและวัดที่มีผลต่อพฤติกรรมของนักเรียน และร่วมกันค้นหาปัญหาพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อตัวนักเรียนหลังจากนั้นได้ร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุที่เป็นต้นเหตุของปัญหา ซึ่งทีมวิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุได้ 3 ข้อ ดังนี้

1. สภาพด้านเศรษฐกิจ
2. สภาพการขาดหลักธรรม
3. สภาพด้านสังคม วัฒนธรรมและการศึกษา

จากสาเหตุดังกล่าว ทางทีมวิจัยร่วมกันวิเคราะห์ว่า สาเหตุทั้ง 3 ประการ ล้วนเกี่ยวข้องกับทุกคน ทุกสถาบันที่อยู่ในชุมชน ดังนั้น หากจะแก้ไขปัญหาคุณธรรมนักเรียนจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงาน หากขาดเสียการมีส่วนร่วมการแก้ไขปัญหาคุณธรรมนักเรียนก็คงยากที่จะประสบความสำเร็จ การจะดำเนินงานใดก็ตามหากจะให้เกิดการมีส่วนร่วมจะต้องดำเนินการตามลำดับขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชูชาติ พวงสมจิตร (2540) ได้ให้ข้อเสนอแนะขั้นตอนของการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมคิดริเริ่มและการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมวางแผน
3. การมีส่วนร่วมดำเนินการ
4. การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผล
5. การมีส่วนร่วมรับประโยชน์จากการจัดการศึกษาของโรงเรียน

จากการดำเนินงานศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนตามแนววิถีพุทธ ซึ่งเป็นงานที่ละเอียดอ่อน ทีมวิจัยได้ดำเนินการแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายโดยยึดขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ร่วมทั้ง 5 ขั้นตอน เป็นแนวดำเนินการ ผลที่ได้ชัดเจนที่สุดก็คือ ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือเป็นขวัญและกำลังใจให้กับนักเรียนและทีมวิจัยเป็นอย่างดี

สรุปผลการดำเนินงานโครงการ

จากการดำเนินงานโครงการวิจัยการศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ ได้ประมวผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยครบทุกข้อและเมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการแล้วเห็นว่ามีความสอดคล้องกับมาตรฐานดังกล่าว ตามรายละเอียดดังนี้

ตัวชี้วัดด้านปัจจัย (Input)

มาตรฐานด้านปัจจัยที่ต้องการคือ “โรงเรียนมีบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดีในวิถีพุทธ มีการบริหารจัดการ มีหลักสูตร มีแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา”

รายละเอียดตัวชี้วัดด้านปัจจัย

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ	ผลการดำเนินงานโครงการวิจัยฯ	
			น้อย	มาก
1. บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดี	ผู้บริหาร	1. มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม(ลด ละ เลิกอบายมุข) ถือศีล 5 และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 2. มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ 3. มีความซื่อสัตย์ จริ่งใจในการทำงาน 4. มีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัยนับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา		✓ ✓ ✓ ✓
	ครู	1. มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม(ลด ละ เลิกอบายมุข) ถือศีล 5 และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 2. มีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา 3. รู้และเข้าใจหลักการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา		✓ ✓ ✓

ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process)

มาตรฐานด้านกระบวนการที่ต้องการให้เกิดคือ “โรงเรียนจัดบรรยากาศและกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เป็นไปตามหลักไตรสิกขาและบูรณาการในวิถีชีวิต”

รายละเอียดตัวชี้วัดด้านกระบวนการ

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ	ผลการดำเนินงานโครงการวิจัยฯ	
			น้อย	มาก
1. การเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา	กระบวนการจัดการเรียนรู้	1. จัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน 2. ส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา 3. จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 4. จัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาทั้งในการเรียนการสอนและในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน		✓ ✓ ✓ ✓
	การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้	1. ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ 2. นิมนต์พระสงฆ์หรือเชิดชูภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาสอนนักเรียนสม่ำเสมอ 3. จัดให้นักเรียนไปเรียนรู้ที่วัดหรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง		✓ ✓ ✓
	การวัดประเมินผล	มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลายครอบคลุมตามหลักภavana 4 (กาย ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง		✓
2. บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็น	บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่	1. ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรอ่อนน้อมถ่อมตนเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ้ม		✓

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ	ผลการดำเนินงาน โครงการวิจัยฯ	
			น้อย	มาก
กัลยาณมิตร	ส่งเสริม “การ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น”	เข้มมีเมตตาต่อกันทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียนและครูต่อผู้ปกครอง 2. ส่งเสริมบรรยากาศใฝ่รู้ใฝ่เรียนใฝ่ สร้างสรรค์ 3. ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตน เป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น 4. ส่งเสริมยกย่องเชิดชูผู้ทำดีเป็นประจำ		✓ ✓ ✓
3. กิจกรรม พื้นฐานวิถีชีวิต	กิจกรรมพื้นฐาน ชีวิตประจำวัน	1. ฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น (รู้เข้าใจเหตุผลและได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา) 2. ส่งเสริมกิจกรรมการรับผิชอบดูแลรักษา พัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่าง สม่ำเสมอจนเป็นนิสัย		✓ ✓
	กิจกรรมทาง พระพุทธศาสนา	1. ส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนา อย่างเห็นคุณค่ารู้เข้าใจเหตุผลและได้ ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขา 2. จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาใน พระรัตนตรัยเป็นประจำและในโอกาสสำคัญ อย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต 3. ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่า ในการรักษาและสืบต่อพระพุทธศาสนา		✓ ✓ ✓

ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Output)

มาตรฐานด้านผลผลิตที่ต้องการให้เกิดคือ “ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเป็นผู้มีคุณลักษณะ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น (ภาวนา 4) ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุข
รายละเอียดตัวชี้วัดด้านผลผลิต

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ	ผลการดำเนินงาน โครงการวิจัยฯ	
			น้อย	มาก
พัฒนากาย ศีล จิต และปัญญา อย่างบูรณาการ (ภาวนา 4)	กาย (กายภาพ)	1. บริโภคใช้สอยปัจจัย 4 ในปริมาณและ คุณภาพที่เหมาะสมได้คุณค่าแท้ 2. การดูแลร่างกายและการแต่งกายสะอาด เรียบร้อย 3. ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม		✓ ✓ ✓
	ศีล (สังคม)	1. มีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต 2. มีวินัย ซื่อสัตย์มีความรับผิดชอบ ตรงต่อ เวลา 3. สามารถพึ่งตนเองได้หรือทำงานเลี้ยงชีพ ด้วยความสุจริต		✓ ✓ ✓
	จิต (จิตใจ/ อารมณ์)	1. มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ 2. มีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน) ต่อกัน 3. ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร 4. มีสุขภาพจิตดี แจ่มใสร่าเริงเบิกบาน		✓ ✓ ✓ ✓

	ปัญญา	1. มีศรัทธาและความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย		✓
		2. รู้บาป-บุญ คุณ-โทษ ประโยชน์-ไม่ใช่ประโยชน์		✓
		3. ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษาแสวงหาความจริงและใฝ่สร้างสรรค์พัฒนางานอยู่เสมอ		✓
		4. รู้เท่าทันแก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา		✓

ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (Outcomes / Impact)

มาตรฐานด้านผลกระทบที่ต้องให้เกิด “วัด บ้าน โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธและเกิดความสมานฉันท์ร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนและสังคมตามวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง”

รายละเอียดตัวชี้วัดด้านผลกระทบ

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ข้อบ่งชี้คุณภาพ	ผลการดำเนินงานโครงการวิจัยฯ	
			น้อย	มาก
บวร ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ	บ้าน	1. บ้านและชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพิ่มขึ้น 2. ชุมชนมีผู้ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น		✓ ✓
	วัด	วัดได้ศาสนาทายาทและกำลังช่วยงานส่งเสริมพระพุทธศาสนามากขึ้น		✓
	โรงเรียน	โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (บ้าน วัด ราชการ)		✓

จากการประเมินผลการดำเนินงานตามมาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้ง 4 มาตรฐาน จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานของทีมวิจัยโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดฯ สามารถดำเนินงานได้มาตรฐานโรงเรียนวิถีพุทธกระทรวงศึกษาธิการครบทุกข้อ นั้นเป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่ร่วมมือกันทำงานตั้งแต่การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา

ผลที่เกิดขึ้นต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีผลความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติในชุมชน ดังนี้

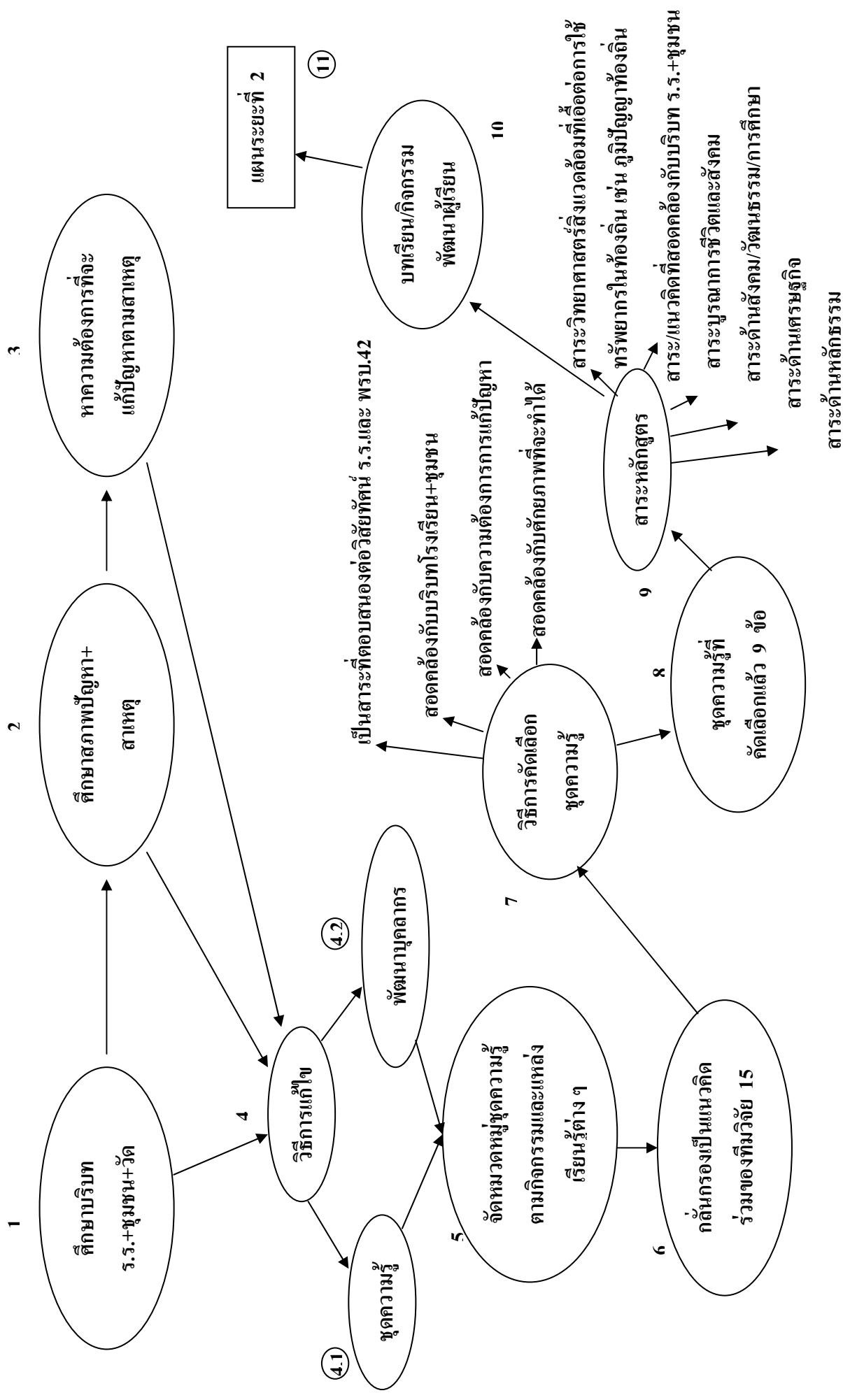
1. ทุกฝ่ายได้รู้จักชุมชนของตนเองมากขึ้น
2. ทุกฝ่ายได้รับรู้ปัญหาของนักเรียนและวิเคราะห์หาสาเหตุได้
3. ทุกฝ่ายสามารถร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้
4. ทุกฝ่ายได้เรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัยอย่างมีส่วนร่วม
5. ทีมวิจัยมีโอกาสดำเนินการเปลี่ยนแปลงเรียนรู้จากทีมวิจัยอื่น ๆ
6. ความรู้ที่ได้จากการศึกษาสามารถนำมาแก้ไขปัญหาได้อย่างเต็มรูปแบบ

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

1. จากผลการดำเนินการตามโครงการทำให้คณะทีมวิจัยได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ ๗ บรรลุผลตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ เนื่องจากทีมวิจัยมีความรู้ความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูลไม่ดีพอ ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างล่าช้า ควรมีการพัฒนาบุคลากรด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และการแปลผลข้อมูล เพื่อนำผลที่ได้ไปวางแผนในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน
2. การดำเนินการตามโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนควรกำหนดระยะเวลาให้สอดคล้องกับเวลาการเปิดปิดภาคเรียนของนักเรียน เพื่อสามารถบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนปกติ
3. คณะทีมวิจัยยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำเอกสารรายงานการวิจัย เห็นควรได้รับการเสนอแนะจากที่ปรึกษา เพื่อจะได้สะท้อนผลการวิจัยในรูปแบบที่ถูกต้องของกระบวนการวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาค้นคว้าต่อไป
4. ชุมชนยังไม่เข้าใจลึกซึ้งต่อกระบวนการวิจัย ทำให้บางครั้งยังปิดบังข้อมูลบางอย่างต่อคณะทีมวิจัย เห็นควรสร้างกระบวนการทำงานร่วมกับชุมชนด้วยกระบวนการทางวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลที่ได้จากกระบวนการวิจัยมาแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างแท้จริง
5. ภารกิจหลักของคณะทีมวิจัยซึ่งส่วนมากเป็นครูที่อยู่ในโรงเรียน มีภารกิจทั้งงานสอนและงานพิเศษมากทำให้ไม่สามารถแบ่งเวลามาท่วมเทให้กับงานวิจัยอย่างเต็มที่ ถึงแม้ว่าจะจัดกิจกรรมบูรณาการกับกิจกรรมของหลักสูตรสถานศึกษา แต่ในบางครั้งก็กระทบต่อภารกิจหลักของโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานพิเศษที่คุณครูได้รับมอบหมายให้จัดทำ ส่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นควรหากจะดำเนินกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง รัฐควรเพิ่มตำแหน่งเจ้าหน้าที่ทำงานพิเศษให้กับทางโรงเรียน เพื่อให้คุณครูได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างจริงจัง โดยไม่ต้องพะวงถึงงานรับผิดชอบอื่น ๆ

ภาคผนวก

สรุปการดำเนินงานโครงการวิจัยโรงเรียนบ้านสันมะเถ็ดฯ ระยะที่ 1 สุระยะที่ 2

การวางแผนการเข้าค่ายคุณธรรม

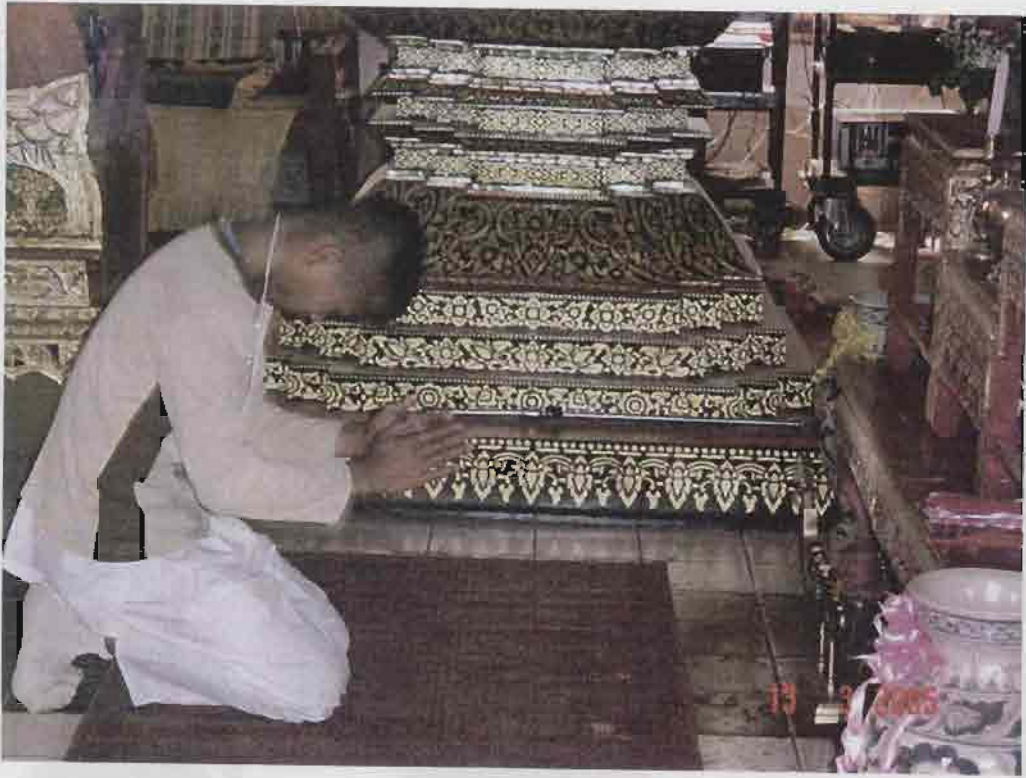
การปฐมนิเทศการเข้าค่ายคุณธรรม

การฝึกฝนการมีระเบียบวินัย

การฝึกการกราบไหว้

การเรียนรู้ศาสนาพิธี

การเรียนรู้หลักพุทธธรรมจากพระภิกษุสงฆ์

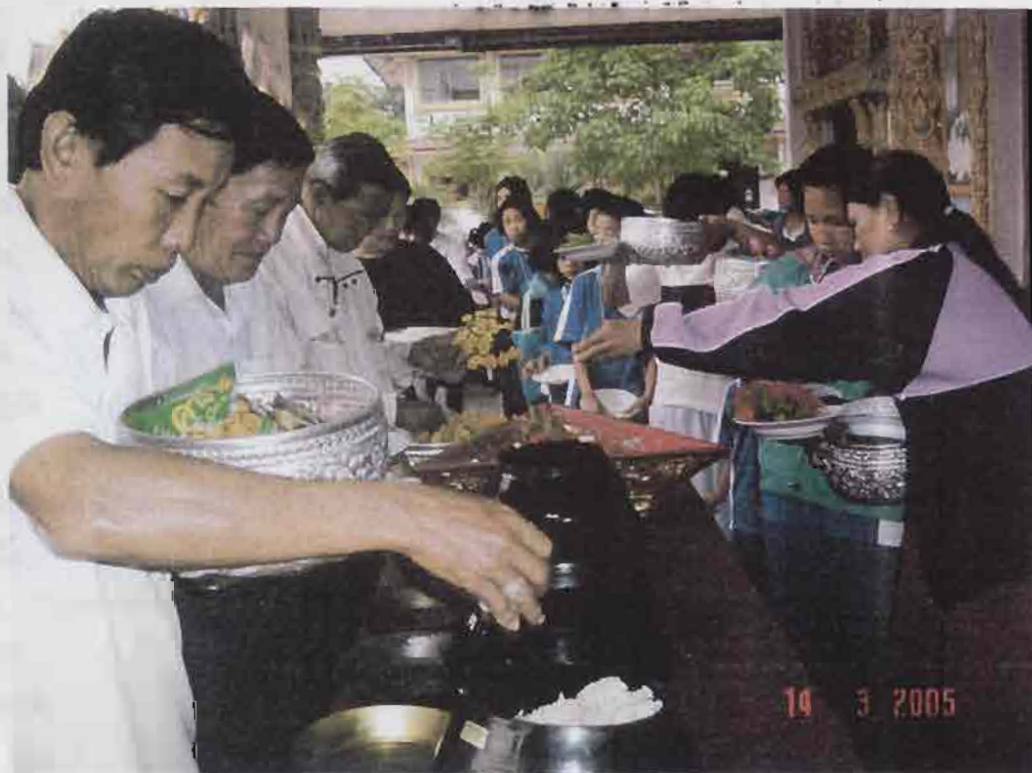

การฝึกสมาธิ

การเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น

แบบประเมินผลการเรียนรู้การเข้าค่ายคุณธรรมนักเรียน

โรงเรียนบ้านสามัคคีค้ำขันเหล็กหัวฝายพัฒนา

ตามโครงการการศึกษาบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

ประจำปี 14 มีนาคม 2548

ชื่อ...สุพรรณ...สกุล...อ้วน...กลุ่ม...0047 1

ให้แจ้ง ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึก / ความพึงพอใจของนักเรียนตามประเด็นต่างๆ

รายการที่ประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
รวมทำวัตรเช้า					✓
รวมการทำบุญตักบาตร					✓
รวมการเรียนรู้ตามฐาน 4 ฐาน (ภาคเช้า)					
ตัววัฒนธรรมประเพณีอันงามภูมิปัญญาพื้นบ้าน					
ฐานที่ 1 เรื่อง..... <u>การรักชาติ</u>			✓		
การฝึกปฏิบัติ		✓			
สถานที่ฝึกปฏิบัติ				✓	
วิทยากร					✓
สื่อ/เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้			✓		
เวลาในการฝึก					✓
ฐานที่ 2 เรื่อง..... <u>รักสังคม รักชาติ</u>					✓
การฝึกปฏิบัติ				✓	
สถานที่ฝึกปฏิบัติ					✓
วิทยากร			✓		
สื่อ/เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้			✓		
เวลาในการฝึก					✓
ฐานที่ 3 เรื่อง..... <u>รักคนรักบ้าน</u>					✓
การฝึกปฏิบัติ					✓
สถานที่ฝึกปฏิบัติ			✓		
วิทยากร			✓		
สื่อ/เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้					
เวลาในการฝึก					
ฐานที่ 4 เรื่อง..... <u>การเคารพสิทธิผู้อื่น</u>				✓	
การฝึกปฏิบัติ					✓
สถานที่ฝึกปฏิบัติ					✓
วิทยากร					✓
สื่อ/เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้			✓		
เวลาในการฝึก					

รายการที่ประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
กรรมการเรียนรู้ตามฐาน 4 ฐาน (ภาคบ่าย)					
ตอนที่ 1 เรื่อง <u>บทนำ 1</u>			✓		
การฝึกปฏิบัติ					✓
สถานที่ฝึกปฏิบัติ					✓
วิทยากร					
สื่อ / เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้				✓	
เวลาในการฝึก		✓			
ตอนที่ 2 เรื่อง <u>โศลก 3</u>			✓		
การฝึกปฏิบัติ					✓
สถานที่ฝึกปฏิบัติ					✓
วิทยากร				✓	
สื่อ / เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้		✓			
เวลาในการฝึก		✓			
ตอนที่ 3 เรื่อง <u>วิภังค</u>				✓	
การฝึกปฏิบัติ					✓
สถานที่ฝึกปฏิบัติ					✓
วิทยากร					
สื่อ / เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้			✓		
เวลาในการฝึก		✓			
ตอนที่ 4 เรื่อง <u>วิภังค</u>					
การฝึกปฏิบัติ	✓	✓	✓	✓	✓
สถานที่ฝึกปฏิบัติ	✓	✓	✓	✓	✓
วิทยากร	✓	✓	✓	✓	✓
สื่อ / เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้	✓	✓	✓	✓	✓
เวลาในการฝึก	✓	✓	✓	✓	✓
กรรมการกลางคืน เรื่อง <u>วิภังค</u>					✓
การฝึกปฏิบัติ					✓
สถานที่ฝึกปฏิบัติ					✓
วิทยากร					✓
สื่อ / เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้				✓	
เวลาในการฝึก			✓		
อื่นๆ เรื่อง					
1					
2					

แบบประเมินผลการเรียนรู้การเข้าค่ายคุณธรรมนักเรียน

โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดสันขี้เหล็กห้วยผาพัฒนา

ตามโครงการการศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

ประจำวันที่ 14 มีนาคม 2548

ชื่อ สุภาพ สกุล สันป่า กลุ่ม ครู 1

๘. ให้เขียนบรรยายตามประเด็นที่ตนเองเข้าใจหรือมีอธิบายเหตุผล

สิ่งที่ได้เรียนรู้ที่คิดว่าจะนำไปใช้ได้จริง คืออะไรบ้าง และจะนำไปใช้ได้อย่างไร

การดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด

การทำบุญ ถวายทาน
อันเป็นที่มาของ

๙. สิ่งที่น่าพอใจ / ไม่น่าพอใจ ในเรื่องต่อไปนี้

๑) เกี่ยวกับวิชาการ

พึงพอใจ ตลอด สาธุใจ ของคุณครูทุกท่าน

ไม่พึงพอใจ

๑๒) เกี่ยวกับสถานที่จัดอบรม / ที่นอน

พึงพอใจ ดีมาก สถานที่สะอาด ปลอดภัย

ไม่พึงพอใจ ไม่มี

๑๓) เกี่ยวกับอาหาร

พึงพอใจ อร่อย

ไม่พึงพอใจ ไม่มี

๑๔) มีความรู้สึกอย่างไรต่อการอบรมวันนี้

ดีใจ ที่ได้เรียนรู้และปฏิบัติตนตามหลักธรรม

แบบประเมินผลการเรียนรู้การเข้าค่ายคุณธรรมนักเรียน

โรงเรียนบ้านสามัคคีตัญหะหลักหัวฝายพัฒนา

ตามโครงการการศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

ประจำวัน 13 มีนาคม 2548

ชื่อ-นามสกุล

สกุล

กลุ่ม

ให้เด็กเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึก / ความพึงพอใจของนักเรียนตามประเด็นต่าง ๆ

รายการที่ประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
รวมการรายงานตัว		✓			
รวมการปฐมนิเทศ			✓		
รวมการเรียนรู้แบบฐาน 4 ฐาน (ภาคเช้า)					
ฐานรวมไหว้				✓	
ฐานฝึกปฏิบัติ			✓		
สถานที่ฝึกปฏิบัติ				✓	
วิทยากร		✓			
สื่อ / เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้				✓	
เวลาในการฝึก					
วัสดุอุปกรณ์					✓
การฝึกปฏิบัติ				✓	
สถานที่ฝึกปฏิบัติ					✓
วิทยากร			✓		
สื่อ / เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้				✓	
เวลาในการฝึก					
วัสดุอุปกรณ์				✓	
การฝึกปฏิบัติ					✓
สถานที่ฝึกปฏิบัติ				✓	
วิทยากร					✓
สื่อ / เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้			✓		
เวลาในการฝึก					
วัสดุอุปกรณ์					✓
การฝึกปฏิบัติ					✓
สถานที่ฝึกปฏิบัติ					✓
วิทยากร					✓
สื่อ / เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้				✓	
เวลาในการฝึก				✓	

รายการที่ประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
โครงการเรียนรู้ควมฐาน 4 ฐาน (ภาคเช้า)					
วันที่ 1 เรื่อง <u>พระเอก ล้มแล้วลุก</u>				✓	
การฝึกปฏิบัติ			✓		
สถานที่ฝึกปฏิบัติ					✓
วิทยากร				✓	
สื่อ/เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้					✓
เวลาในการฝึก					
วันที่ 2 เรื่อง <u>มารยาทชาวพุทธ</u>				✓	
การฝึกปฏิบัติ			✓		
สถานที่ฝึกปฏิบัติ				✓	
วิทยากร			✓		
สื่อ/เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้				✓	
เวลาในการฝึก					
วันที่ 3 เรื่อง <u>ประวัติพระสงฆ์ ๒๙ จำ</u>			✓		
การฝึกปฏิบัติ				✓	
สถานที่ฝึกปฏิบัติ				✓	
วิทยากร				✓	
สื่อ/เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้					✓
เวลาในการฝึก				✓	
วันที่ 4 เรื่อง.....					
การฝึกปฏิบัติ					
สถานที่ฝึกปฏิบัติ					
วิทยากร					
สื่อ/เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้					
เวลาในการฝึก					
โครงการภาคกลางคืน เรื่อง.....					
การฝึกปฏิบัติ					
สถานที่ฝึกปฏิบัติ					
วิทยากร					
สื่อ/เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้					
เวลาในการฝึก					
อื่นๆ เรื่อง.....					
1.....					
2.....					

แบบประเมินผลการเรียนรู้การเข้าค่ายคุณธรรมนักเรียน

โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดสันจี้หลักหัวฝายพัฒนา

ตามโครงการการศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

ประจำวันที่ 13 มีนาคม 2548

ชื่อ น.น. นิตติ

สกุล นิตติ

กลุ่ม น.ก. 2

จง. ให้เขียนบรรยายตามประเด็นที่ตนเองเข้าใจพร้อมยกตัวอย่างเหตุผล

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้ที่คิดว่าจะนำไปใช้ได้จริง คิดอะไรบ้าง และจะนำไปใช้ได้อย่างไร

มารยาทการลงมือทำทั้งในชีวิตประจำวัน และ คำสั่งสอนที่ได้รับจนทำให้
ปฏิบัติได้จริง

3. สิ่งที่ยังพอใจ / ไม่พึงพอใจ ในเรื่องต่อไปนี้

3.1 เกี่ยวกับวิทยากร

พึงพอใจ พระจิตตภาสนะเจ้าอาวาส วัดวัด อามนัง งาม

ไม่พึงพอใจ คือวิทยากร บางคนไปเล่นเกมส์

3.2 เกี่ยวกับสถานที่จัดอบรม / ที่นอน

พึงพอใจ อ. วิมลภาสภะ

ไม่พึงพอใจ เป็นฝน

3.3 เกี่ยวกับอาหาร

พึงพอใจ อ. วิมลภาสภะ

ไม่พึงพอใจ คืออาหารไม่อร่อย

4. มีความรู้สึกราวไรต่อการอบรมวันนี้

มีความสุขที่ได้เจอเพื่อนๆ และได้ทำกิจกรรม และปฏิบัติธรรมกับเพื่อนๆ
วันนี้รู้สึกดีใจมาก

แบบประเมินผลการเรียนรู้การเข้าค่ายคุณธรรมนักเรียน

โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดสันเข็ลลือหัวฝายพัฒนา

ตามโครงการการศึกษาบูรณาการระบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

ประจำวันที่ 14 มีนาคม 2548

ชื่อ อ.ณ. สวัสดิ์ สกุล ทอสี กลุ่ม อ.อ.อ. 1

จัดให้: ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึก/ความพึงพอใจของนักเรียนตามประเด็นต่างๆ

รายการที่ประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
รวมทำวัตรเช้า					✓
รวมการทำบุญตักบาตร					✓
รวมการเวียนเทียนฐาน 4 ฐาน (ภาคเช้า)					
พัฒนาธรรมประเพณีด้านภูมิปัญญาพื้นบ้าน				✓	
วันที่ 1 เรื่อง <u>ทอผ้า</u>				✓	
การฝึกปฏิบัติ				✓	
สถานที่ฝึกปฏิบัติ				✓	
วิทยากร				✓	
สื่อ/เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้			✓		
เวลาในการฝึก				✓	
วันที่ 2 เรื่อง <u>ทอผ้า</u>					✓
การฝึกปฏิบัติ				✓	
สถานที่ฝึกปฏิบัติ			✓		
วิทยากร					✓
สื่อ/เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้					✓
เวลาในการฝึก				✓	
วันที่ 3 เรื่อง <u>นิทานชาดก</u>					✓
การฝึกปฏิบัติ					✓
สถานที่ฝึกปฏิบัติ				✓	
วิทยากร					✓
สื่อ/เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้					✓
เวลาในการฝึก					✓
วันที่ 4 เรื่อง <u>ทอผ้า</u>				✓	
การฝึกปฏิบัติ				✓	
สถานที่ฝึกปฏิบัติ				✓	
วิทยากร			✓		
สื่อ/เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้				✓	
เวลาในการฝึก					✓

รายการที่ประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
กรรมการเรียนรู้ตามฐาน 4 ฐาน (ภาคเช้า)					
ครั้งที่ 1 เรื่อง <u>บทอาวส 4</u>					
การฝึกปฏิบัติ					✓
สถานที่ฝึกปฏิบัติ					✓
วิทยากร					✓
สื่อ/เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้				✓	
เวลาในการฝึก					✓
ครั้งที่ 2 เรื่อง <u>โสมบ 3</u>				✓	
การฝึกปฏิบัติ					✓
สถานที่ฝึกปฏิบัติ				✓	
วิทยากร				✓	
สื่อ/เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้				✓	
เวลาในการฝึก					✓
ครั้งที่ 3 เรื่อง <u>นิพนธ์ชาติ</u>				✓	
การฝึกปฏิบัติ				✓	
สถานที่ฝึกปฏิบัติ				✓	
วิทยากร				✓	
สื่อ/เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้					✓
เวลาในการฝึก					✓
ครั้งที่ 4 เรื่อง.....					
การฝึกปฏิบัติ					
สถานที่ฝึกปฏิบัติ					
วิทยากร					
สื่อ/เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้					
เวลาในการฝึก					
รวมภาคกลางวัน เรื่อง <u>สังคมศึกษา (ชุดค่า)</u>					
การฝึกปฏิบัติ					✓
สถานที่ฝึกปฏิบัติ					✓
วิทยากร					✓
สื่อ/เครื่องมือ อุปกรณ์ประกอบการฝึกหรือการเรียนรู้					✓
เวลาในการฝึก				✓	
สรุป เรื่อง.....					
1.....					
2.....					

แบบประเมินผลการเรียนรู้การเข้าใจคุณธรรมนักเรียน

โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดสันขี้เหล็กห้วยฝ้ายพัฒนา

ตามโครงการการศึกษาบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

ประจำวันที่ 14 มีนาคม 2548

ชื่อ-นามสกุล สัพพชญา นามสกุล มณี กลุ่ม เอก ๑

ขอ. ให้เขียนบรรยายตามประเด็นที่ตนเองเข้าใจพร้อมอธิบายเหตุผล

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้ที่คิดว่าจะนำไปใช้ได้จริง คืออะไรบ้าง และจะนำไปใช้ได้อย่างไร

(๑) การฝึกปฏิบัติ ทางภาคปฏิบัติ
(๒) การเข้าใจวันดีละ วันเสีย

3. สิ่งที่ยังพอใจ / ไม่พึงพอใจ ในเรื่องต่อไปนี้

3.1 เกี่ยวกับวิชาการ

พึงพอใจ วิชาความรู้ที่มีการพูดที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย

ไม่พึงพอใจ วิชาความรู้ที่เรียนไป

3.2 เกี่ยวกับสถานที่จัดอบรม / ที่นอน

พึงพอใจ สถานที่ที่สะอาดและเหมาะสมกับนักเรียนและชาวบ้าน

ไม่พึงพอใจ ที่นอนบางและไม่ค่อยสะอาด

3.3 เกี่ยวกับอาหาร

พึงพอใจ อาหารที่อร่อยและสะอาด

ไม่พึงพอใจ สถานที่ที่นอน แต่ไม่มีความกังวล

4. มีความรู้สึกราวไรต่อการอบรมครั้งนี้

มีความรู้สึกดีที่ได้มาอบรมและได้รับความรู้ใหม่ ๆ มากมาย